

Vate

Kovara Kulturî

Hûmare: 18

Hamnan-payîz 2002

Serredaktor:

Malmîsanij

Redaksiyon:

Haydar Diljen, J. Îhsan Espar,
Malmîsanij, Mehmet Uzun

Însiyatîfê destpêkerdişî:

Osman Aytar, Yildiray Beyazgul,
Çeko, Mûnzûr Çem, Memo Darrêz,
Nihat Elî, Cemîl Gundogan, Lerzan Jandîl,
Huseyîn Kulu, Seyîdxan Kurij,
Robîn Rewşen, Kamer Soylemez
Kazim Temurlenk, Şukrî Urgan

Temsîlkarê Almanya:

Mûnzûr Çem

Faks: +49 - 30 - 611 33 19

Seba aboneyîye û têkilîye (Almanya de):

Vate

Postfach: 30 21 07

10 752 Berlin/Almanya

Temsîlkarê Berlinî:

Aydin Bingol

Temsîlkarê Norveçî:

M. Darrêz

Box: 2545

7001 Trondheim/NORVEÇ

Temsîlkarê Hollanda

Şukrî Atîk

Poelenburg 30

30 85 KT

Rotterdam/HOLLAND

Şertê aboneyîye:

Welat serrêk 6 aşmî

Tirkîya: 20 € 10 €.

Almanya: 20 € 10 €.

Swêd: 250 SEK 125 SEK.

Welatê binî: 40 € 20 €.

Vayî: 5 €/50 SEK.

Îlan:

Rîpelêk: 100 €/1000 SEK.

Nêmrîpel: 50 €/500 SEK.

Çarêgrîpel: 25 €/250 SEK.

Çap: Apec Tryck & Förlag, Stockholm

ISSN:1401-2995

Postgiro:

Kurdiska Kultur och Språkföreningen

475 16 98-4 SWEDEN

Adresa têkilîye:

Ihsan Türkan

Eksättravägen, 186

S-127 61 Skärholmen/SWEDEN

Tel: +46-(0)8-97 76 56

E-mail: ihsan.turkan@chello.se

Berpirsiyarîya her nuşteyî ya nuştoxî/nuştoxe bi xo ya.

TEDEYÎ

Wendoxan rê	3
Derheqê Kirmanckî (Zazakî) de Kombiyayîşê Desine	4
W. K. Merdimin	
Se Beno?	55
Mehmet Uzun	
Mela Mehmed Elî Hunî û Edebîyato Kirdkî (Zazakî)	56
Mela Muhammed Elî Öztürk	
Heketey Yûsuf û Zelîxa	67
Aydin Bîngol	
Kayanê Domanan ra: Goge	80
W. K. Merdimin	
"Werrekîna Inî Melay Mumtazî Biûmênî Yew Ca..."	82
Nevzat Gedîk	
Ez Fîrarê Destê To ya	95
Yekta Lezgîn	
Şerbeet!	97
Firat Çelker	
Heskerdiş Bivîne	103
Cemîl Oguz	
Boranê Ma	104
Heydo Keçanic	
Ha Bêrê	106
Xezala Şarikî	
Nameyê Vaşan	107
Remzan Muskan	
Welatê Ma	109
Roşan Lezgîn	
Îdyomê Ma-II	110
Seyîdxan Kuriş	
Fekê Çewligî de Antişê Karan (Fîlan)-II	113
Celadet Alî Bedirxan	
Ferhenga Kurdî (Kurmançî)-Frensî-XVIII	123

WENDOXAN RÊ

Wendoxê hêcayî,

Derheqê Kirmanckî (Zazakî) de Kombîyayîşê Desine, 30. 07. 2002 de Stockholm de dest pêkerd û hewteyêk ramit. Nê kombîyayîşî de nêzdî 500 çeku û termî (kelîme û deyîmî) tesbît bîy. Şima na hûmara ma de netîceyanê nê kombîyayîşî wanenî. Bi nê kombîyayîşan karê standardîzebîyayîşê kirmanckî (zazakî) game bi game raver (aver) şono. Ma bi xo bi nê çeku û termanê tesbîtbîyayeyan nusenê û hêvî kenê ke nuştoxê kirmanckî pêro wina binusî. Bêguman ma nuştoxanê ke tenya semedê dewijanê xo nusenê ra nêvanê, nuştoxê ke ma xîtab kenê ê yê ke wazenî wendoxê mintiqayanê bînan zî nuşteyanê înan ra fam bikî.

Na hûmara ma de zî keda (emegê) nuştoxanê ma yê ke welat ra nusenê zaf a. Roportajê Yekta Lezgînî Dîyarbekir ra, yê W. K. Merdimînî Çewlîgî ra yeno.

Na hûmare de, ma "Yûsuf û Zelîxa" ya Mela Mehmed Elî Hunî (Muhemmed Elî Öztürk) neşr kenê. Bi nuşteyê Mehmet Uzunî şima do (ko) nê şaîrî hîna (deha) weş bişinasnê (nas bikî).

Çend nuştox û şaîrî reya verêne (ewilî) Vateyî rê nusenê, sey Nevzat Gedîk û Cemîl Oguzî. Ma înan ra vanê "Şima bi xeyr ameyî".

Ma hêvî kenê ke şima nuşteyanê na hûmare ra hîna zaf tam (lezzet) bigîrê.

Ma anê vîrê wendoxanê ke Internet de kovara Vate û Xebata Grûba Vateyî taqîb kenê ke keyerîpelê (homepage) ma ameyo newekerdene. Adresa nê rîpelî wina ya:

www.vateonline.com

Weşîye de bimanî.

Vate

**DERHEQÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ) DE
KOMBÎYAYÎŞÊ DESINE**

Stokholm, 30. 07. 2002 - 06. 08. 2002

30ê menga (aşma) temmuze de, Stokholm de kirmanckî (zazakî) ser o kombîyayîşê desine dest pêkerd û hewteyê (hefteyê) ramit. Nê kombîyayîşê de nê yewendes kesî amade bîy:

Aydin Bîngol (Gimgim)
Mûnzûr Çem (Dêrsim)
Haydar Diljen (Sêwregi)
J. Îhsan Espar (Pîran)
Wisif Kaymak (Pîran)
Seyîdxan Kuriy (Çewlîg)
M. Malmîsanij (Pîran)
Selîm Mûrat (Pali)
Hamdî Ozyurt (Gimgim)
Mehmet Taş (Dêrsim)
Şukrî Urgan (Hêni)

Amadebîyayoxî nê kombîyayîşê de nê meseleyan ser o vindertî û meylê xo tesbît kerdî:

- 1-Yewbînîpersayîş/Pêpersayîş (Hal hatır sorma)
- 2-Çend çekuyê neweyî (Birkaç yeni sözcük)
- 3-Termê cografya (Coğrafya terimleri)
- 4-Nameyê meywe (fêkî) û sewzîyan (Meyve ve sebze adları)

Cêr ra ma nê xusûsan de meylê kombîyayîşê nusenî.

Tîya de çekuya nêrî (bi tirkî "eril sözcük") ver de (n), çekuya makî (bi tirkî "dişil sözcük") ver de (m) nusîyayo. Tayê çekuyanê nêrîyan dime (dima) suffiksê "-e" yan zî "-ye" nusîyayo. No yeno a mana ke, eke formê nêrî dime "-e" yan zî "-ye" ame, a çekuye makî ya. Nimûne: zerenc, -e. Yanî, çekuya "zerenc"î nêrî ya (bi tirkî "erkek keklik"), eke na çekuye

dime "-e" ame, bena "zerence" û na çekuya "zerence" makî ya (bi tirkî "dişi keklik"). Tayê mintiqayan de, çekuyanê makîyan dime herunda "-e" de "-i" yena, tayê mintiqayan de zî ne "-e" ne zî "-i" yena.

Çeku û termê ke nê kombîyayîşî de tesbît bîyê, ma cêr ra goreyê rêza alfabetîke rêz kerdî.

YEWBÎNÎPERSAYÎŞ / PÊPERSAYÎŞ (HAL HATIR SORMA)

tirkî-kirmanckî (zazakî)

meylê kombîyayîşî *formê bînî*

afiyet: afiyet

Afiyet olsun. (Afiyet bo.) Afiyet bû.Efiyet bo./Efiyet bû.

Helal û weş bo. Helal û weş bû./ Helal û wes bo.

Helal bo. Helal bû.

Afiyet-şeker bo. Afiyet-şeker bû.Efiyet-şeker bo./
Efiyet-şeker bû.

Afiyet-helal bo. Afiyet-helal bû.Efiyet-helal bo.
/Efiyet-helal bû.

allahaismarladık: Xatir bi to. Xatir be to./Xatir bê to.Xatir ve to./
Xatir bu to. Xatiri b' tu./Xatirê to.

baş: sere (n) sare (n), sari (n)

Baş üstüne! (Serî ser!) Sarî ser!

Başım üstüne! (Serî ser!) Sarî ser!

Çiman ser! Çimon ser!/Çimûn ser!

Baş göz üstüne. (Serî-çi- Serî-çimon ser./Serî-çimûn ser. Sarî
man ser.)
-çiman ser./Sarî-çimon ser. Sarî-
çimûn ser.

Sere û çiman ser. Sere w çiman ser./Sere û çimon ser.
Sere û çimûn ser./Sare û çiman
ser. Sare û çimon ser./Sare û
çimûn ser.

Başım gözüm üstüne.(Sere û Sere w çimanê mi ser.

çimanê mi ser.)

Sere û çimonê mi ser./Sere û çimûnê mi ser./ Sare û çimanê mi ser./ Sare û çimonê mi ser./ Sare û çimûnê mi ser./Sare û çimûnê mi ser.

başsağlığı: serweşîye (m), ser- serweşey (m), sareweşîye (m), sareweşî (m)

Başın sağ olsun. (Sereyê to weş bo.)

Wa sereyê to weş bo.

Başımız sağ olsun. (Sereyê şima weş bo.)

Wa sereyê şima weş bo.

berhудар: berxudar

Berhудар ol. (Berxudar be.) ... Berxudar bi./Berxudar ib.

Berhудар olasın. (Berxudar bî/ba.)

Berxudar bê.

el: dest (n)

Eline sağlık. (Destê to weş bî/bê.)

Destê to tern bî/bê.) Dêst tu tern/ter ib. Dest' to tern bî.

Destê to zergûn bî/bê. Dest' to zergû bî.

esenlik: weşîye (m), weşî (m)

esenlikle: biweşîye; weşîye de, weşî de

Esenlikle kal. (Weşîye/weşî Weşey di bimane./ Weşê di bimûn. de bimane.) Weşî di bimûn/bimûne.

Bimane weşîye/weşî de. Bimûne weşî di.

geçmiş: vîyarte (n)

Geçmiş olsun. (Ber-

zînê xeyrî bo.) Berzînê xêrî bo.

Homa şîfa bido. Hûmay şîfa bido./ Homa/Hûma şîfa bid.

Heq şîfa bido.

Kombîyayîşê Kirmanckî ra yew grube

Kefaretê guneyan bo. Kefaretê gunan bo.

Kefaretî gunûn bû.

Kefaretê axretî bo. Kefaretê axrete bo.

Kefaretî axretî bû.

Güle güle (git). (Bi xeyr û si-

lamet a şo.) Xêr û silamet a şui.

Oxir bo. Oxir bû./Oxiri b'.

Oxirê xeyrî bo. Oxirê xêrî bo./Oxirî xêrî bû.

Güle güle git, güle güle

gel. (Xeyr şo, silam bê.) Xêr şo, silom bê.

Xêr şue, silomet bîye.

Bi xeyr şo-bê. Bi xêr şue-bîye.

Ti xeyr şêrî, silam bêrî. Ti xeyr şêrî, silom/silûm bêrî.

Ti xeyr şêr', selomet bêr'.

günaydın: rojbaş

Şewdir bi xeyr. Sodir bi xêr.

Şodir bi xeyr. Sodir bi xêr.

Sibayê to xeyr bo. Sibay tu xêr bû./Siwey tû xêr bû.

Siwê tu xêri b'.

hayır: xeyr, -e xêr, -i

Vate

hayırlı: xeyrên, -e	xeyrêni (m), xêrên, -e
Hayırlı olsun. (Xeyrên/Key- rêne bo.)	Xêrên/Xêrêne bo!
Wa/Va xeyr bo.	Va xêr bo./Xêr bo.
hoş: weş, -e	wes, -e, weş, -i
Hoş geldin. (Ti bi xeyr ame- yî/ameya.)	Ti xêr amey/ameya./ Ti xêr amê/ameya./ Ti xêr imê/imeya./ Ti xêr ûmê/ûma./ Ti xêr ama./ Ti xêr omey/omeya./ Ti xêr ûmey/ûmeya./ Ti xeyr ome/omeya./ Ti xêr ha- mey/hameya.
Ti bi xeyr ameyî/ameya, si- lamet.	Ti xeyr amey/ameya, silamet. Ti xêr amê/ameya, silamet. Ti xêr imê/imeya, silûmet. Ti xêr ûmê/ûma, silûmet. Ti xêr ama, silamet/selamet. Ti xêr ome/omeya, silomet. Ti xêr ûmey/ûmeya, silûmet. Ti xeyr ome/omeya, silomet. Ti xêr hamey/hameya, silamet.
Hoş bulduk. (Ti xeyrî mî- yan de bî/ba.)	Ti xeyrî mîyan di bî/ba./ Ti xeyrî mîyon di bî/ba.
Ti xeyrî mîyan de bê/bê.	Ti xêrî mîyan di bê/bê./ Ti xeyrî mî- yûn di bî/bî./Ti xêr' mîyon de bê/bê./ Ti xêr' mîyûn di b'.
Xeyrî mîyan de bîme.	Xêrî mîyan de bîme.
Şima xeyrî mîyan de bî/bê.	
Hoşça kal. (Weşîye/weşî de bimane.)	Weşey di bimane./ Weşê di bimûn./ Weşî di bimûn/bimûne.
Bimane weşîye/weşî de.	Bimûne weşî di.
iyi: hol, -e	hewl,-e;hewli (m);howl, -e; howli (m)

rind, -e rindi (m)

baş, -e başi (m)

İyi akşamlar. (Şanbaş.)

Êvarbaş.

Şanê to xeyr bo. Şûnd tu xêri b'./Sonê to xeyr bo.

İyi günler. (Rojbaş.)

İyi geceler. (Şewbaş.)

Şewa to xeyr bo. Şoyê tu xêri b'./Şewê tu xêr bû.

Şewa to şenike bo. Sewa to senike bo.

Şewa Homayî rehmet. Şewa Homay rehmet.

Homa rehetîye bido. Homa rehetê bido/bid'.

Hûmay rehetey bido.

Heq rehetîye bido.

iyi olma: başbîyayîş (n), holbîyayîş

iyi olmak: baş bîyene, hol bîyene

(Sana) **İyi yolculuklar.** (To rê

oxir bo./Oxir bo.) Oxir bû./Oxiri b'.

Oxirê xeyrî bo. Oxirê xêrî bo./Oxirî xêrî bû.

Güle güle git, güle güle

gel. (Xeyr şo, silam bê.) Xêr şo, silom bê./ Xeyr şo, silom bê.

Xêr şue, silomet bîye.

Bi xeyr şo-bê. Bi xêr şue-bîye.

Ti xeyr şêrî, silam bêrî. Ti xeyr şêrî, silom/silûm bêrî. Ti

xeyr şêr, selomet bêr.

iyileşme: weşbîyayîş (n), baş-

bîyayîş (n), holbîyayîş (n)

iyileşmek: weş bîyene, baş bî-

yene, hol bîyene

iyilik: başîye (m) başey (m), başê (m)

holîye (m) holey (m), holê (m), holîye (m)

howley (m), hewlîye (m), hewley (m)

rindîye (m), rindî (m) rindey (m), rindê (m)

rindênî (m)

kolay: asan, -e asa, asani (m); ason, -i; aso,

asûn, -i, asû

Üatê

- Kolay gelsin.** (Qewet bo.) Qewete bo./Quwet bû./Quwet ib.
kutlu: bimbarek, -e bumbarek, bumbarik, imbarik, ombarik, umbarik; imbarkên; umbarkên
- pîroz, -e
fîraz, -e
- Seni kutlarım.** (Ez to pîroz kena.)
- Bayramın kutlu olsun.** (Roşanê to bimbarek bo.)
Roşanê to pîroz bo.
Roşanê to fîraz bo.
- kutsal:** muqeddes, -e muqaddes, -e
pîroz, -e
- merhaba:** 1)merheba (m) merheva (m), mereba (m)
2)Ma bixeyr dî. Ma bi xêr dî./Ma be xêr dî. Ma ve xêr dî. Ma bi xêr./Ma ve xêr.
- merhum:** b. rahmetli
merhume: b. rahmetli
- mukaddes:** muqeddes, -e muqaddes, -e
pîroz, -e
- mübarek:** bimbarek, -e bumbarek, bumbarik, imbarik, ombarik, umbarik; imbarkên; umbarkên
- pîroz, -e
fîraz, -e
- Bayramın mübarek olsun.** (Roşanê to bimbarek bo.)
Roşanê to pîroz bo.
Roşanê to fîraz bo.
- rahmetli:** rehmetî, -ye
- sağ:** weş, -e
- Sağ ol.** (Beroxudar be.) Beroxudar bi./Beroxudar ib.
Sağ olasin. (Beroxudar bî/ba.)
Beroxudar bê.

(Ti) Weş bî./ (Ti) Weşe ba.

(Ti) Weş bê/bî.

Sen sağ ol. (Ti weş/weşe be.) ... Ti weş/weşi bi./Ti weş ib.

sağlık: weşîye (m)

sağlıcakla: biweşîye; weşîye de, weşî de

Sağlıcakla kal. (Weşî-

ye/weşî de bimane.) Weşey di bimane./ Weşê di bimûn./
Weşî di bimûn/bimûne.

Bimane weşîye/weşî de. Bimûne weşî di.

şifa: şîfa (m), weşbîyayîş (n)

Tanrı/Alah şifa ver-

sin. (Homa şîfa bido.) Hûmay şîfa bido.

Homa/Hûma şîfa bid.

Heq şîfa bido.

teşekkür: sipas (n) spas (n)

keyeawanîye (m) keyawaney (m), keyawûney (m),
keyawûnê (m)

Teşekkür ederim. (Ez si-

pas kena.) Ez sipas keno./Ez sipas ken.

Berxudar be. Berxudar bi./Berxudar ib.

Berxudar bî/ba.

Berxudar bê.

Keyeyê to awan bo. Key to awan bo./Key to awa bo./
Key to awon bo./Key to awo bo./
Key tu awûn bû./Key to awû bû./
Key tu avûn ib./ Kê tu awûn bû./
Kê to awon bo./Kê to awo bib'.

Keyeyê to şên bo. Key to şên bo./Key tu şên bû./
Key tu şên ib./ Kê to şên bo./
Kê tu şên bû./ Çê to şên bo.

uğur: oxir (n)

Uğurlar olsun/ola. (To rê

oxir bo./Oxir bo.) Oxir bû./Oxiri b'.

Oxirê xeyrî bo. Oxirê xêrî bo./Oxirî xêrî bû.

yaşama: ciwîyayîş (n)

yaşamak: ciwîyayene

Yaşa! (Biciwî!)

Çok yaşa! (Zaf biciwî!)

Yaşasın vatan! (Wa biciwîyo welat!/Biciwîyo welat!)

yol: rayîr (n)

(Sana) **İyi yolculuklar.** (To

rê oxir bo./Oxir bo.) Oxir bû./Oxiri b'.

Oxirê xeyrî bo. Oxirê xêrî bo./Oxirî xêrî bû.

Güle güle git, güle güle

gel. (Xeyr şo, silam bê.) Xêr şo, silom bê./ Xêr şue, silomet
bîye.

Bi xeyr şo-bê. Bi xêr şue-bîye.

Ti xeyr şêrî, silam bêrî. Ti xeyr şêrî, silom/silûm bêrî./

Ti xeyr şêr, selomet bêr.

Yolun açık olsun. (Rayîrê

to akerde bo.) Raya to rakerdîye bo./ Raya to aker-
dê bo./Rîyê to akerde b'.

ziyade: zîyade zîyede, zîyedi, zîyed, zêde, zêdî,
zêdi, zêd

Ziyade olsun. (Pê û par bo.)

Wa zîyade bo./Zîyade bo. Wa zêde bo./Zêde bo./ Wa zîyede
bû. / Zîyed bû.

Allah ziyade etsin/artır-

sın. (Homa zîyade biko.) Hûmay zêde biko./ Hûmay zêde
kero./ Homa/Hûma zîyed kir.

Heq zîyade kero. Heq zêde kero.

Biz eksilttik, Allah ziya-

de etsin/artırsın. (Ma kêmiş

kerd, Homa vêşî biko.) Ma kêmiş kerd/kard, Hûmay vêşî
biko./ Ma kêmiş kerd, Hûmay vîşî bi-
ko./ Ma kêmiş kerd, Hûmay vêşî ko.

Ma kêmiş kerd, Homa zîya-

de biko. Ma kêmiş kerd/kard, Hûmay zêde
biko./ Ma kêmiş kerd/kard, Hûmay
zêde ko./ Ma kêmiş kerd, Hûmay

zêdî biko./ Ma kemî kerd, Homa
zîyedi kirû./ Ma kerd kemî, Homa
zîyedi kû./ Ma kerd kê, Homa
zîyede bikirû./ Ma kerd kê,
Homa zîyed kir'./ Ma kerd kê,
Homa zîyedi k'.

Ma kê, Homa bizêdno. .. Ma kemî kerd/kard, Hûmay
bizêdno./ Ma kemî kerd, Hûmay
bizêdnû/bizeydnû./ Ma kemî kerd,
Homa bizêdnû.

**Biz eksilttik, Allah ek-
siltmesin.** (Ma kê, Ho-
ma kê nêko.).....

Ma kemî kerd/kard, Hûmay kemî
nêko./ Ma kê kerd, Homa kê
nikirû.

**Biz eksilttik, Allah yeri-
ni doldursun.** (Ma kê
kerd, Heq herinde pirr kero.)

Ma kerd kê, Heq hurendî pirr
kero.

(Biz eksilttik) **Allah yerini
doldursun.** (Homa herin-
da ey deko/dekero.)

Hûmay herindey yê deko.
Hûmay herinda jey deko.
Homa herindê yi dekir.

Homa cayê ey deko/dekero. Hûmay cay yê/ci deko. Hûmay cay
jey/cê dekû.

ÇEKUYÊ NÊ KOMBÎYAYÎŞÎ tirkî-kirmanckî (zazakî)

meylê kombîyayîşî formê bînî
acur: xirtik (n)

- ecur (n) ecuri (m), encur (n), acur (n)
- aç karınla olan (sabah-
leyin henüz bir şey ye-
memiş olan):** 1)ara, -ye
Daha da aç karınlayım. (Ez
hema zî ara ya.)
2)xurîn, -e
**Daha aç karınla mı-
sın?** (Ti hema xurîn ê?)
aç karınla olma: 1)arabîyayîş (n)
2)xurînbiyayîş (n)
**aç karınla olma duru-
mu:** 1)arayî (m) areyî (m), arî (m)
2)xurînî (m)
- açık hava:** paka (n) panka (n), ponka (n)
sayî (n)
Hava açıktır. (Paka yo./Sayî ya.)
- ahiret:** axret (n) axrete (m), axîret (n)
- ahlat:** qorçe (m) qoçiki (m), querç (m)
şekoke (m) şiqoqe (m)
ahlat ağacı: qorçikêre (m) qoçikêri (m), querçikyer (m),
querçikîyer (m)
şekokêre (m) şiqoqêre (m)
- akarsu kavşağı:** 1)gavar (n) gabar (n), gever (n)
2)çatê royî, çatê robarî, çatê çemî
- akarsu kıyısı:** qeraxê royî/robarî/çemî (n), kenareyê royî/robarî/çemî (n), verê royî/robarî/çemî (n), kobeyê royî/robarî/çemî (n)
- akşam yemeği:** şamî (m) şame (m), şami (m), şomî (m), şomi (m), şom (m), şûmî (m), şûm (m), samî (m), same (m)
- akşam yemeğinden son-**

- ra gece yenen ye-**
mek:1)paşîve (m) paşîv (n)
 2)badêşamî (m)..... badîşûm (m)
- aktüel:** aktuel, -e
- alaimisema:** b. gökkuşağı
- alıç:** simze (m) simzi (m), simz (m), sêmzi (m), sêvze (m), sêzi (m), sinz (m), sînz (m)
- givêje (m)
- alıç ağacı:** simzêre (m) simzêri (m), simzyer (m), simzîyer (m), sêmzêri (m), sêvzêre (m), sêzêr (m), sînzyer (m)
- alıcın bir çeşidi:** gunce (m)..... gûnc (m), guinc (m)
- alkım:** b. gökkuşağı
- altıntop:** greyfrute (m)
- altıntop ağacı:** greyfrutêre (m)
- alüvyon:** remil (n) reml (n)
- ameliyat:** emelîyet (n) emelîyat (n), emelet (n)
 operasyon (n)
- ananas:** ananase (m)
- ananas ağacı:** ananasêre (m)
- anason:** anason (n)
- arazi:** erazî (m)
- verimli arazi:** axpîn (n) axpîr (n)
- arkların kesiştiği yer:** gavar (n) gabar (n), gever (n)
- armut:** murîye (m) murwi (m), murvi (m), mura (m), muira (m), mûra (m), murî (m), murû (m), mirwi (m), mirya (m), miroy (m), miro (m), meroy (m), emroy (m)
- armut ağacı:** murîyêre (m) murwêri (m), murvêri (m), mirwêri (m), miroyêri (m)
- arpa:** cew (n) cow (n), co (n)
- asi:** asê
- asla:**1)caran cara, caron, caro, carûn, carû, corû, coro, core, cora

Vate

- 2)çi rey çi ray, çi ra, çi rê, çe rey, çe rê, ça ray
3)binra bina
4)binde bindi
5)bincaran bincaron, bincaro, bincarûn, bincarû
6)tu derbe
7)deyme degme, dêyme
8)qet finê qe finê
9)qet reyê qe rey
10)çi wext ço wext
11)esla esleten
12)qet qe
13)qetîyen qethane, qethanî, qeytan, qetane,
qeten
aş: werd (n) wer (n)
atmık: awî (m), sperma (m)
atlas: atlas (n)
ayaz: huşka (n) huska (n)
wişka (n) wuşka (n)
qija (n)
ayçiçeği: verroj (n) verroj (n), verroc (n), veroc (n)
verrojik (n) verrojik (n), verrûjik (n), verûjik (n),
verrocik (n), verocik (n); verarue-
cik (m), verarojik (n)
vila rojî (m) viley rocî (m), vilê rucî (m), vilê ruéc
(m), vilê ruêj (m)
vilika rojî (m) vilika rocî (m)
gula ververojî (m)
gogebaxan (n)
aysberg: b. **buzdağı**
ayva: beye (m) beyi (m), bey (m), bê (m)
heywa (m)
ayva ağacı: beyêre (m) beyêri (m)
heywayêre (m) heywêr (m)
badem: vame (m) vami (m), vomî (m), vom (m), vûm (m)
badem ağacı: vamêre (m) vamêri (m), vomêri (m), vûmyer (m)

bağ: rez (n)

bahçe: baxçe (n) bexçe (n)

bakla: beqla (m) baqla (m), bakla (m), bawkila (m),
bankila (m), bonkila (m)

yabani bakla çeşitleri: beq-

laya sultanî (m) baqla siltanî (m)

beqlaya xatunan (m) baqla xatunî (m), bankila xatunan (m)

bakmak-I: ewnîyayene

nîyadayene

temaşe kerdene

qayît kerdene qayt kerdene

seyr kerdene sêr kerdene, se kerdene, şêr kerde-
ne, şer kerdayene, şe kerdene

sertçe bakmak: awir dayîş

ters ters bakmak: awir dayîş

-e bakmak: 1). . . ra ewnîyayene

2)bi . . . ewnîyayene

3). . . de nîyadayene

4)temaşeyê . . . kerdene temaşey . . . kerdene,
temaşê . . . kerdene

5)qayîte . . . bîyene qaytê . . . bîyayene

6)qayîte . . . kerdene qaytê . . . kerdene

7)miqatê . . . bîyene muqayyedê . . . bîyene, muqayte-
yê . . . bîyene, muqaytey . . . bîyene,
miqaytê . . . bîyene, meqeytê . . . bî-
yene, miqateyê . . . bîyayene, mi-
qatîy . . . bîyene

Kendine bak. (Miqatê xo be.)

8)seyr kerdene sêr kerdene, se kerdene, şêr ker-
dene, şer kerdayene, şe kerdene

9)pa mendene

**Bir saat baktım fakat an-
lamadım.** (Ez saetêk menda
pa la mi fam nêkerd.)

bakmak-II (beslemek, gözetmek): 1)ewnîyayene

2)miqat kerdene muqayyed kerdene, muqayte kerdene, miqayt kerdene, meqeyt kerdene, miqate kerdene

Hasan kardeşinin çocuklarına bakıyor. (Hesen gedanê birayê xo miqat keno.)

3)miqate bîyene muqayyed bîyene, muqayte bîyene, miqayt bîyene, meqeyt bîyene, miqat bîyene

4)qayît kerdene qayt kerdene, qayta kerdene, qeyta kerdene, qeyte kerdene

balçık: lêzdik (n) lêziki (m)
reşike (m)

bamya: bamya (m) bamîye (n), bamye (n), bamê (m), bomye (n), bome (n)

barbunya: barbunya (m)..... barbunye (m), barbûnya (m)

barometre: barometre (n)

basınçölçer: barometre (n)

batak: batax (n), heze (m)

bel-II: awî (m), sperma (m)

beli gelme: reyayîş (n)

beli gelmek: reyayene

belsuyu: awî (m), sperma (m)

beslemek: 1)miqat kerdene muqayyed kerdene, muqayte kerdene, miqayt kerdene, meqeyt kerdene, miqate kerdene

Hasan kardeşinin çocuklarını besliyor. (Hesen gedanê birayê xo miqat keno.)

2)qayît kerdene qayt kerdene, qayta kerdene, qeyta kerdene, qeyte kerdene

bezelye: bezelya (m) bezelye (m)

biber: îsot (n) îsuat (n), îswat (n)

Kombîyayîşê Kirmanckî ra yew grube

bîber (n)

bitki: nebat (n)

boğaz: boxaz (n)

neqeb (n) neqev (n)

bora: vayê dijna (n) vay dijna (n), vay dicna (n)

bostan: bostan (n) boston (n), bostûn (n), buestûn (n),
buwestûn (n)

boşalma (cinsel boşalma): reyayîş (n)

boşalmak (cinsel anlamda): reyayene

böğürtlen: dirrike (m) dirriki (m), dirrik (m), dirik (m)

böğürtlen bitkisi: dirrikêre (m).... dirrikêri (m), dirrikêli (m), dirrikêl (m)

buğday: genim (n)

xele (n) xelle (n), xeli (n)

buğu: bux (n)

- buğulu:** buxin (n)
- buhar:** buxar (n) buxur (n), puxur (n), puxir (n)
- buharlı:** buxarin (n) buxurin (n), puxurin (n), puxirin (n)
- bulut:** hewr (n) howr (n), hor (n)
- kara bulut:** hewro sîya (n)
 hewro tarî (n)
- bulut kümesi:** tilpê hewrî (n) .. tulpê hewrî (n), tulpê horî (n), talpê
 hewrî (n)
- bulutlu:** hewrin (n) howrin (n), horin (n)
 hewra (n) howra (n), hora (n)
- bulutluluk:** hewrayî (m) hewraî (m), hewrayê (n), horayê (n)
 hewrinîye (m) hewriney (m), howriney (m), horinê (n)
- bulutsuz:** bêhewr (n) bêhowr (n), bêhor (n), bîyehor (n)
- bulutsuz hava:** paka (n) panka (n), ponka (n)
 sayî (n)
- burçak:** kişne (m) kuşna (m), kişn (m)
- buz:** qeşa (n)
 cemed (n) cemed (n)
- buz bağlamak:** qeşa girêdayene
 qeşa bestene
 cemed bestene cemed bestene
 cemed girêdayene
- buz sarkıtı:** zîpıke (m) zîpıki (m), zîppıki (m)
 çemçîlik (n) çemçîllik (n), çemçilik (n), çemçu-
 lik (n), çimçilik(n), çunçilik (n)
- buzdağı:** koyê cemedî (n), ays-
 berg (n)
- ceviz:** goze (m) gozi (m), goz (m), gûzi (m), gûz (m)
 guaz (m), guez (m)
- ceviz ağacı:** gozêre (m) gozêri (m), guazyer (m)
- cin:** cine (n) cini (m), cind (m)
- cinsel boşalma:** reyayîş (n)
- çağla:** firinge (m) firingi (m)
 ceqla (m) ciqla (m)
- badem çağlası:** firinga vame (m)

çakıl: xîç (n)	xînç (n), xînçi (m), xîyç (m)
zigar (n)	
boxar (n)	bixar (n)
çaxil (n)	çaqil (n)
çakıllı: xîçin,-e	xînçin, -i; xîyçin
zigarin -e	
boxarin, -e	bixarin
çaxilin, -e	çaqilin
çakıllık: xîçelek (n)	xîcelek (n)
çamur: çamure (m)	çamurî (m), çamûrrî (m), çamur (n), çamir (n), çomir (n), çûmir (n)
lince (m)	lincî (m), linci (m), linc (n)
cıvık çamur: linc û lêze (m).....	linc û lêzi (m), linc û lêz (m)
çamurlu: çamurin, -e.....	çamirin, -e; çomir, -e; çûmir, -e
çamurlu arazi: çol (n)	
çavdar: şilêl (n)	şilêl (n), şileyl (n)
çewder (n)	çowder (n), çewdere (m)
çay: çay (m)	çey (m), ça (m)
çayevi: çayxane (n)	çayxone (n), çayxûne (n), çeyxûne (n)
çayhane: çayxane (n).....	çayxone (n), çayxûne (n), çeyxûne (n)
çayır: merge (m).....	mergi (n), merg (m)
çere (n)	
çayırılık: merguze (n)	
çekirdek: dendike (m)	dendiki (m), dendik (n)
bezra (m)	bezre (n), bezri (n)
çeltik: çeltug (n)	
çepeçevre: b. çepeçevre	
çepeçevre: çarqirni (n).....	çeharqirni (n), çaqirne (n), çaqirni (n)
çarkinar (n)	çerkinar (n)
çevre: çorşme (n)	çorsme (n), çoşme (n)
dorme (n)	dor-mar (n)
dorûver (n)	
derûdor (n)	der-dor (n)
derûdorme (n)	derûdormare (n), darûdormare (n), darûdûmare (n), darûdomare (n)

Vate

çığ: aşî (n)

vewrês (n) vewrîs (n), vovrês (n), voryes (n),
orês (n), oryes (n), hewrês (n), hewr-
yes (n), horyes (n)

çilek: çilege (m) çîlek (m)

çilek bitkisi: çilegêre (m) çîlegêri (m)

çim: çîm (n), çere (n)

çimen: çere (n), çayîr (n)

çerepuz (n) çirpoz (n), çirpoj (n)

çimenlik: merguze (n)

çiriş: şîrêz (n) şîrez (n), şîriz (n), sîrij (n), sîrêz (n),
sîrez (n)

çirişotu: gulike (m) gulik (m)

hêluge (m) heluge (m), yeling (m)

çisinti: rişîş (n) rişêş (n)

çitlembik: qizbane (m) qizbani (m), qizboni (m), qizboni (m),
qizbûn (m), qizvan (m), qizva-
ne (m), qizvûn (m), qizwan (m),
qizwoni (m)

çitlembik ağacı: vinişkêre (m) vinişkêri (m), viliskêre (m)

qizbanêre (m) qizbanêri (m), qizbonêri (m),
qizbûnêri (m), qizbanîr (m),
qizvanêr (m), qizvûnêr (m),
qizwanêr (m), qizwonêr (m)

çiy: awî (m)

çiy düşmek: awî kewtene

çok: zîyade zîyede, zîyed, zêde, zêdî, zêdi, zêd;
jêde

çorak: şorax (n)

çöl: çol (n) çuel (n)

dağ: ko (n) kûh (n), kû (n), kue (n), kuwe (n),
koh (n)

sıradağlar: sîlsîlaya koyan (m) sîlsîla koyan (m), sîlsîlê kueyûn (m)

yüksek dağ: koyo berz (n)

dağlı: koyî, -ye; kovî, -ye kûyî, kueyî; kûvî, -ye

- damla:** dilope (m) dalpa (m)
 çilke (m) çilki (m), çilk (m)
- dardağan:** teye (m) tey (m), ta (m), tê (m)
- dardağan ağacı:** teyêre (m) teyeri (m)
- darı:** gilgil (n) girgil (n)
 korek (n) korêk (n), kurêk (n), kuêrîyek (n),
 kûryek (n)
- darı çeşitleri:** sûrek (n) surek (n)
 koreko sur (n), koreko sî-
 ya (n), koreko sipî (n)
- den başka:** 1). . . ra teber ra tever, . . . ra tewer
- Bu işten başka da işleri-**
miz var. (Nê karî ra teber
 zî karê ma estê.)
 2)bê . . .
- Senden başka herkes gel-**
mişti. (Bê to herkes amebî.)
 3)xeyrê
 xeyrja xeyrca, xeyca, xeyja,
- Senden başka hiç kimse**
bilmiyor. (Xeyrja to çi kes nêzano.)
 4). . . ra qederî
- Senden başka hiç kimse söy-**
lemiyor. (To ra qederî çi kes nêvano.)
 5)xêncê
- Senden başka herkes gel-**
mişti. (Xêncê to herkes amebî.)
 6)bêxeyra bêxeyrê, bêxeyrey, bêxeyrbê, bê-
 xeyrbey
 bêxeyja bêxeyca
- Senden başka kimse yaz-**
madı. (Bêxeyja to kesî nênuşt.)
 7). . . ra wet ya wet, . . . ra dot
- Ondan başka hiç kimse gel-**
medi. (Ey ra wet çi kes nêame.)

derbent: b. geçit

derece: derece (m) dereca (m)

dış: 1)teber (n) teper (n), tever (n), tewer (n)
2)ber (n)

dışarı: 1)teber (n) teper (n), tever (n), tewer (n)
2)ber (n)

dik: tîk, -e

diklik: tîkîye (m) tîkey (m), tîkê (m)

din: dîn (n)

dişi memelilerin cinsel organı: bol (n)

doğa: tebîet (n) tabîat (n), tîbet (n)

doğal: tebîî, -ye tabîî, -ye

doğal sınır: sînoro tebîî (n)

doktor: doktor, -e tixtor (n), toxtor (n), tortor (n)
hekîm (n)

dolaşmak: 3)pîyase kerdene

4)şîyene û ameyene şîyayene û amayene

5)nat û wet kerdene

başiboş dolaşmak: zugir kerdene

lost kerdene

dolay: b. çevre

doldurma: pîrkerdiş (n) pîrkerdiş (n)

doldurmak: pîr kerdene pîr kerdene

dolu-I: pîr, -e pîr, -i; pîrri (m)

dolu-II: 1)torge (m) torgi (m), tuwerge (m), tuerg (m)

2)torsele (n) torsle (n), tosle (n), tuersele (n)

ufak taneli dolu: torzîle (n),

xuşxuşik (n), xilorike (m)

xişike (m) xişiki (m)

domates: firingî (m) firêngî (m), firing (m)

şamike (m) şamiki (m)

lolike (m)

tomatêse (m)

balcana sûre (m) bazilcûna sur (m), bazilcûnê sur (m),

bazilcûnê suir (m)

- balcane (m) bazilcûn (m)
- doruk:** tîtik (n), nîçik (n),
gil (n), tap (n),
tiltili (n) tirteli (n)
tiltilik (n)
- dut:** tuye (m) tui (m), tuy (m), tuî (m), tuîy (m),
tûye (m), tûy (m), tû (m)
- dut ağacı:** tuyêre (m) tuyeri (m), tuyer (m), tuveri (m),
ekşi dut: remtute (m) remtut (m)
tuya tirşe (m) tuya tirşi (m)
- meyvesi ekşi olan dut**
ağacı: remtutêre (m) remtutêri (m)
- düzlük:** 1)rastîye (m) raştîye (m), raştey (m), raştê (m)
duziye (m) duzey (m), duzê (m)
2)raste (n) raşte (n)
duzlon
- ebegümeçi:** xanzeke (m) xanzeki (m)
tolike (m) tolik (m), toleke (m)
- ebekuşağı:** b. gökkuşağı
ebemkuşağı: b. gökkuşağı
- ekvator:** ekvatore (m)
- eleğimsağma:** b. gökkuşağı
- elma:** saye (m) soye (m), soe (m), say (m), sa (m)
elma ağacı: sayêre (m) sayêri (m), sayeri (m)
Ahlat Elması: Saya Xelatî (m)
- enginar:** engîmare (m)
- erik:** alunça (m) alunçi (m), alunç (m), alûnç (m),
alinça (m), alinçi (m), alinç (m),
alinc (m)
- êruge (m) erugi (m), heruge (m)
- erik ağacı:** alunçêre (m) alunçêri (m), alinçêri (m)
- kara erik:** salince (m) salinci (m), salinc (m), sarinci (m)
încase (m) încas (m)
- kara erik ağacı:** salincêre (m) salincêri (m), sarincêri (m)
încasêre (m) încasêri (m)

ersuyu: awî (m), sperma (m)

ertesi: bîn, -e

ertesi gün: roja bîne (m) rojo bîn (n)

ertesi gün (geçmişte): meştêrî (n)

Mayıs ayının 15'inde Dersim'e gittim, ertesi gün oradan Diyarbekir'e gittim. (Ez 15ê aşma gulane de şîya Dêrsim, meştêrî ez uca ra şîya Dîyarbekir.)

fasulye: 1)fasulya (m) fasolya (m), fasula (m), fasîla (m), fasila (m), fasla (m), fesla (m), fesle (n)
2)lobî (m) lobîye (m), lûbî (m), luêbî (m), lovik (m), lowike (m), lowik (m), lowî (m)

fazla: zîyade zîyede, zîyed, zêde, zêdî, zêdi, zêd; jêde

findık: findiçe (m) findiqi (m), findiq (m), findix (m), funduq (m)

findık ağacı: findiqêre (m) findiqêri (m), funduqyer (m)

firdolayı: b. çepeçevre

fırtına: firtine (n) firtone (n)

vaûvirike (m) vaûvirrike (m), vaûvirriki (m)

tefûduman (n) tafûduman (n), tefûdumon (n), tafir-dumûn, taf-duman,

kar fırtınası: b. tipi

kum fırtınası: firtineyê qumî (n)

firtineyê xizî (n)

fıstık: fistiçe (m) fistiqi (m), fistiç (m), fistix (m)

fıstık ağacı: fistiçêre (m) fistiçêri (m), fistiçyer (m)

geçindirmek:1)miqat kerdene muqayyed kerdene, muqayte kerdene, miqayt kerdene, meqeyt kerdene, miqate kerdene

Hasan kardeşinin çocuklarını geçindiriyor. (Hesen gedanê birayê xo miqat keno.)

2)qayît kerdene qayt kerdene, qayta kerdene, qeyta

	kerdene, qeyte kerdene
geçit: derbend (n), vile (n), kert (n)	
neqeb (n)	neqev (n)
vîyer (n)	vîyerr (n), vêr (n)
geçilmesi güç olan geçit: ga-	
van (n)	gaban (n), gabo (n)
gelgit: meddûcezîr (n)	
gök: asmên (n)	asmîn (n), azmên (n), azmîn (n), az- mûn (n), asmyen (n), ezman (n), ezmûn (n)
gök gürlemesi: gurrayî-	
şê hewrî (n)	gurrayîşî horî (n)
gurriya hewrî (m)	gurriyê horî (m)
gökkuşağı: keskûsûre (m)	keskosure (m)
tîrêja hewz û keske (m)	
mûndîya Hezretî Fatma (m)	munda Hezret Fatma (m)
mûndîya Fatma-Eyşane (m)	mundey Fatma-Eyşûn (m)
mûndîya Eyşo-Fatma (m)	mevûnda Eyşo-Fatma (m)
gökyüzü: asmên (n)	asmîn (n), azmên (n), azmîn (n), az- mûn (n), asmyen (n), ezman (n), ezmûn (n)
göveri: b. sebze	
göverti: b. sebze	
gözetmek: 1)ewnîyayene	
2)miqat kerdene	muqayyed kerdene, muqayte ker- dene, miqayt kerdene, meqeyt kerdene, miqate kerdene
Hasan kardeşinin çocuk- larını gözetiyor. (Hesen ge- danê birayê xo miqat keno.)	
3)qayît kerdene	qayt kerdene, qayta kerdene, qeyta kerdene, qeyte kerdene
greyfrut: greyfrute (m)	
greyfrut ağacı: greyfrutêre (m)	

güç: hêz (n)

qewet (n) qewete (m), quwet (n)

gül: gule (m) guli (m), gul (m)

mawerde (m) mawerdi (m)

gül ağacı: gulêre (m) gulêri (m), gulêr (m), gulyer (m),
vilêri (m)

gün: roje (m)

bugünden önceki ikinci

gün (evvelki gün): perey (n) perê (n)

bugünden önceki üçüncü

gün: perarey (n) perarê (n), perarêy (n), pirarê (n),
pêrarey (n), pirto perey (n), pitir
perê (n), bitir perê (n), bêtir perê (n)

bugünden önceki dör-

düncü gün: tir perarey (n)

pitir perarey (n) pitir perarê (n), pirto perarey (n),
pitik perarey (n)

bitir perarey (n) bitir pêrarey (n)

bugünden sonraki ikin-

ci gün: bîro (n) bêro (n), bîr (n), bîyor (n), byor (n)

nêmbirro nêmburro (n)

disibay (n) disipay (n), disiwey (n)

bugünden sonraki üçün-

cü gün: bîntirro (n) bînterro (n), bînterr (n), bînter (n),
bînturro (n), bêtirro (n), bêtur-
ro (n), bînetoro (n)

nêmtirro (n) nêmturro (n)

hîrêsibay (n) hîrisibay (n), hîrêsiway (n), hîrê-
siwey (n)

bugünden sonraki dördün-

cü gün: bînbîntirro (n) bînbînterro (n), bînbînterr (n),
bînbînturro (n)

çarsibay (n) çersibay (n), çehersibay (n),
çehersiwey (n),

- bütün gün** (tam gün, yirmi dört saat): wext ra wext..... waxte-waxt boxta-boxt
- ertesi gün:** roja bîne (m) rojo bîn (n)
- ertesi gün** (geçmişte): meştêrî (n)
- Mayıs ayının 15'inde Dersim'e gittim, ertesi gün oradan Diyarbekir'e gittim.** (Ez 15ê aşma gulane de şîya Dêrsim, meştêrî ez uca ra şîya Dîyarbekir.)
- evvelki gün:** perey (n) perê (n)
- günden güne:** 1)roje bi roje roj bi roj, roc bi roc, roje ve roje, roce be roce, ruc ib ruc, ruc bi ruc, roze ve roze, ruc û ruc, roze ve roze,
2)roje ra roje roj ra roj, roc ra roc, ruc ra ruc, roze ra ve roze
- günü gününe:** roje bi roje roj bi roj, roc bi roc, roje ve roje, roce be roce, ruc ib ruc, ruc bi ruc, ruc û ruc, roze ve roze,
- günce:** rojnuşte (n), rojane (n)
- güncel:** aktuel, -e
- gündem:** rojeve (m)
- günebakan:** b. ayçiçeği
- güneş almayan yer:** zime (n), zimag (n)
- güneş almayan yamaç:** dubre (n) dubri (n), dibri (n)
- günlük:** rojane (n)
- gürlemek:** gurayene gurayêne
xurayene xurayêne
- gök gürlemesi:** gurayîşê
hewrî (n) gurayîşî horî (n)
gurriya hewrî (m) gurriyê horî (m)
- güvenilmek:** bawerî bi ... bîyene
piştî bi ... bestîyayene paştî bi ... bestîyayene,
payştî bi . . . bestîyayene

Vate

piştî bi . . . girêdîyayene	paştî bi . . . gireydîyayene
	payştî bi . . . gireydîyayene
îttîbar bi . . . bîyene	îttîbar ... bîyene, îhtîbar bi...bîyayene
emel bi . . . bîyene	emel . . . bîyene, emel . . . bîyayene
bih bi . . . bîyene	bih . . . bîyene, bih . . . bîyayene

güvenmek: bawer bîyene

bawer kerdene

piştî bi . . . bestene	paştî bi...bestene, payştî bi ...bestene
piştî bi . . . girêdayene	paştî bi . . . gireydayene, payştî bi . . . gireydayene

îttîbar bi . . . ardene

îhtîbar ... ardene, îhtîbar bi... ardene

îttîbar bi . . . kerdene

îttîbar...kerdene, îhtîbar bi... kerdene

emel bi . . . ardene

emel . . . ardene

emel bi . . . kerdene

emel . . . kerdene

bih bi . . . kerdene

bih . . . kerdene

güzel: rind, -e

rindî (m)

rindek, -e

rindeki (m), rindik, -i

xasek, -e

xaseki (m)

semt, -e

güzellik: rindîye (m), rindî (m), ... rindey (m), rindê (m)

rindênî (m)

rindekîye (m), rindekî (m), rindekey (m), rindekê (m), rindikê (m)

rindekênî (m)

xasekîye (m)

xasekey (m), xasekê (m)

semtîye (m)

hacılarkuşağı: b. **gökkuşağı**

hariç: 1)netede, netêda

Sen hariç herkes gelmiş-

ti. (Ti netede/netêda herkes amebî.)

2)teber, . . . ra teber

tever, tewer; ...ra tever, ...ra tewer

Sen hariç kimse söyleme-

di. (To ra teber kesî nêva.)

3)xeyrê, xeyrja

xeyrca, xeyca, xeyja,

4)qeder, . . . ra qederî

5)xêncê

6) bêxeyra, bêxeyja	bêxeyrê, bêxeyrey, bêxeyrbê, bêxeyrbey, bêxeyca
harita: xerîta (m)	
hastane: xestexane (n)	xestexone(n), xestxûne (n), xestxûni (n)
nêweşxane (n)	
haşhaş: xaşxaş (n)	
hava: hewa (n)	hawa (n)
hava durumu: eyam (n)	eyûm (n), eyom (n)
havuç: gizêr (n)	gêzer (n), gwêzer (n)
hewice (m)	hewici (n), hewic (m)
bûncike (m)	bûnciki (m), buncuk (m)
hekim: doktor, -e	tixtor (n), toxtor (n), tortor (n)
hekîm (n)	
hemşire: hemşîra (m)	hemşîre (m)
hıyar: xîyar (n)	xeyar (n), xêyar (n), xîyari (m)
buestûn (n)	buwestûn (n)
hıyar vb. bitkilerin he-	
nüz yeni oluşmuş olan	
küçücük ürünü: fije (n)	fiji (m), fici (m)
hiç: b. hiçbir zaman	
hiçbir zaman: 1) caran	cara, caron, caro, carûn, carû, corû, coro, core, cora
2) çi rey	çi ray, çi ra, çi rê, çe rey, çe rê, ça ray
3) binra	bina
4) binde	bindi
5) bincaran	bincaron, bincaro, bincarûn, bincarû
6) tu derbe	
7) deyme	degme, dêyme
8) qet finê	qe finê
9) qet reyê	qe rey
10) çi wext	ço wext
11) esla	esleten
12) qet	qe
13) qetîyen	qethane, qethanî, qeytan, qetane,

qeten

hindistancevizi: goza Hîndîstanî (m)

hintbademi: kakao (n)

hintkeneviri: esrar (n)

hortum: 1)veyveyê cinan (n) veyvey cinan (n), veyvey cinon (n),
veyvey cindûn (n)

2)talazike (m) talaziki (m)

3)gijoleke (m) gijoleki (m), gijolek (m), gijekek (m),
gujeleke (m), gujgeleke (m), gijge-
leke (m)

4)welweleke (m) welweliki (m)

hububat: b. tahıl

hurma: xurma (m) xurme

hurma ağacı: xurmayêre (m) xurmayêri (m), xurmîyêr (m)

ihlamur: exlamur (n) exlamûr (n), exlamor (n), exlemur
(n), êxlamûr (n), êxlamur (n), ixlamur (n)

ılıca: germike (m) germik (m)

germawe (m) germaw (m)

ıspanak: îspanax (n) îspanax (n), ispenax (n), espanax (n)

ışık: şewq (n) şowq (n), şoq (n)

şewq û şemal şowq û şemal

şewle (n) sewle (n)

ışkın: ribês (n) ribêş (n), rivês (n), rimbêz (n), rêvaz
(n), rêwas (n), rêwaz (n), rubês (n)

iç: zere (n) zeri (n), zare (n)

içeri: zere (n) zeri (n), zare (n)

iğde: xibe (m) xib (m), xibik (m)

iğde ağacı: xibêre (m) xibêyr (m), xibeyr (m)

yabani iğde ağacı: sinc (n), sincêr (n)

iklim: îklîm (n)

hewa (n) hawa (n)

inanmak: bawer kerdene

îman ardene îmûn ardene, îmon ardene

îman kerdene îmûn kerdene, îmon kerdene

înan kerdene	îna kerdene, înon kerdene, îno kerdene înûn kerdene, înû kerdene, înam kerdene
yeqîn kerdene	
yeqîn bestîyayîş	
incir: încîre (m), hêjîre (m)	încire (m), encîr (n), encîli (m), encil(m), incîli (m), încile (m), încili (m), încîl (m), încil (m), hejîre (m), hecîre (m)
incir ağacı: încîrêre (m), hêjîrêre (m)	încilewr (n), încilowr (n), încilor (n), încilyer (m)
henüz olgunlaşmamış olan incir: kerike (m)	kerrike (m), kerik (m)
iz: herinde (m)	herindi (m), herind (m), herûndi (m), herûni (m), herundi (m), herun (m), hîryend (m), hurêndî (m), hurendî (m)
izlemek: ewnîyayene, nîyadayene	
temaşê kerdene	tamaşê kerdene
qayît kerdene	qayt kerdene
seyr kerdene	sêr kerdene, se kerdene, şêr kerdene, şer kerdene, şe kerdene
taqîb kerdene	
kabak: kundire (m)	
kuy (m)	kuyi (m), kuî (m), kûî (m), kû (m), ku (m)
cacixe (m)	cacixi (m), cacix (m)
kabak vb. bitkilerin henüz yeni oluşmuş olan küçücük ürünü: fiye (n)	fiji (m), fici (m)
kabak çeşitleri: balike (m)	baliki (m)
kundira çaçanan (m)	
kuya awî (m)	kuyê awî (m)
kuya şêxanî/kuya şêxî (m)	

kuya zimistanî (m)

kahvaltî (sabah yemeği): 1)ara-

yî (m), ara (m) araye (m), areyî (m), arî (m), aradîni (m)

2)sêpare (n) sêpari (n), sîepare (n), sîepari (n)

kahvaltî etmek (sabah yemeği yemek): 1)arayîya xo ker-

dene, ara xo kerdene arîya xwi kerdene, areyîya xo kerdene, aradîni kardene

Kahvaltî ettin mi?/Sabah

yemeği yedin mi? (To arayîya xo kerde?)

2)sêpare werdene sêpari werdene, sîepare werdene, sîepari werdene

Kahvaltî ettin mi?/Sabah

yemeği yedin mi? (To sêpare werd?)

kahvaltî ile öğle yemeği

arasında yenen hafif yemek: verhel (n), taştare (n)

kahvaltî öncesi birşey(ler)

yemek: 1)arayîya xo kerdene,

ara xo kerdene arîya xwi kerdene, areyîya xo kerdene

2)arayîya xo şikitene arîya xwi şikitene, areyîya xo şikitene

3)xurînîya xo kerdene

Kahvaltî öncesi birşey(ler)

yedin mi? (To arayîya xo kerde/şikite? To xurînîya xo kerde?)

kahve: qewe (n) qehwe (n), qahwe (n); qabe (n); qewa (m), qawe (m), qawa (m)

kahvehane: qewexane (n) qehwexane (n), qehwexone (n), qehwexûne (n), qehwexûni (n), qahwexane (n), qahwexûne (n), qewexone (n), qewaxane (n), qawexane (n), qawexûne (m), qawaxane (n), qa-

- waxone (m), qawaxûne (m)
- kakako:** kakao (n)
- kaplıca:** germike (m) germik (m)
germawe (m) germaw (m)
- kar:** vewre (m) werfe (m), vewri (m), vawr (m), vov-
re (m), vare (m), vore (m), vor (m)
- kar donması:** êrxuçebîyayîş (n)
- kar fırtınası:** b. **tipi**
- kar sertleşmesi:** teriqîyayîş (n)
- kar topu:** gudvewre (m) gudvewre (m), gudvare (m), gudvore (m)
vewrgude (m) vorgud (m), vorguid (m)
- kardan adam:** vewremerdim (n)
- karın sertleşmiş üst**
- tabakası:** kirtik (n), vew-
ra kirtine (m)
- sertleşmiş kar:** êrxuçe (m)
qurçî (m) kurşe (m)
- sulusepken kar:** vewrlîke (m)
şilope (n) şilumpe (n), şullimpe (n)
şilûşepelî (m) şilûşepelî (m), şilî-şepelî (m), silûşe-
pelîye (m), silûşepelî (m),
silûşepêl (m)
- taneleri küçücük olan**
- kar:** weleke (m) weleki (m), welike (m), weliki (m),
welik (m)
- tozike (m)
- yağmurla karışık yağın**
- kar:** b. **sulusepken kar**
- yüzeyi donmuş kar:** xuçe (m)
- kara:** sîya, -ye
- kara bulut:** hewro sîya (n),
hewro tarî (n)
- kara erik:** salince (m) salinci (m), sarinci (m), salinc (m)
încase (m) încas (m)
- karasal:** berrî, -ye berî, -ye

bejî, -ye

karnabahar: gulkelem (n)

karpuz: hindî (m) hendî (m)

zebeşe (m) zebeşi (m), zebeş (m)

qerpuze (m) qerpuz (m), qerpûz (m)

buestûn (m) buwestûn (m)

kaşık: koçike (m) kewçike (m), kewçiki (m), kowçiki (m), koçiki (m), kueçik (m)

katık: pêwer (n) pawer (n)

katiyen: b. asla

kavun: beşîla (m) beşla (m), beyşla (m)

qawune (m) qawuni (m), qawun (m), qawine (m), qawin (m)

güzel kokusu olan bir

cins kavun: şemamoke (m) şemamoki (m), şemamek (m), şemomik (m)

qultike (m) qultik (m)

kaya: zinar (n), çengel (n)

kerre (n) kere (n)

kemer (n) kemur (n)

sî (m) sîy (m)

kayalık: zinarin (n), çengelin (n),

kerreyin (n), kemerin (n),

kirre (m)

şikite (n) şikte (n)

kayalık uçurum: hişar (n)

kerat (n)

kayısı: mişmişe (m) mişmişî (m), mişmiş (m)

kayısı ağacı: mişmişêre (m) mişmişêri (m), mişmişyer (m)

kekik: anûx (n) anux (n), anox (n), anix (n), ûnix (n), unix (n), onix (n)

kendir: b. kenevir

kenevir: kenewîr (n) kenew (n), kino (n)

kendir (n)

kengel: b. **kenger**

kenger: kenger (n) kînger (n)

şîrik (n)

kestane: kestane (n)

kereviz: kerewîze (m)

keten: keten (n)

kır: bej (n)

çol (n) çuel (n)

yaban (n) yaba (n), yabon (n), yabo (n), yabûn
(n), yabû (n)

geme (m) gemi (m), gem (m)

kıraç: qerac (n) qeraz (n), qerraz (n)

kırağı: xusk (n) xuşk (n)

qış (n) qija (n)

qerawî (m)

qır (n)

Kırağı çalmak./Kırağı

vurmak. (Xuskî da piro./Qışî
da piro.)

Kırağı düşmek./Kırağı

yağmak. (Xusk girê da./Qış
girê da.)

kıtı (hıyara benzeyen bir bit-

ki ürünü): qıt (n) qiti (m), qitik (n), kute (n), kuite (n)

kıtlık: xela (m)

xizlixîye (m) xizlixey (m)

kıyı: qerax (n), kenare (n),

ver (n), kobe (n)

nehir kıyısı: qeraxê royî/ro-
barî/çemî (n), kenareyê ro-
yî/robarî/çemî (n), verê ro-
yî/robarî/çemî (n), kobeyê ro-
yî/robarî/çemî (n)

kızmemesi: greyfrute (m)

kile: 1)qînate (m) qînati (m), qineti (m)

Uate

- çap (n) çape (m)
ribik (n)
şinik (n)
debo (n)
nêmtimin (n) nîmtimin (n)
2)kod (n), kodik (n) kued (n), kuedik (n)
kimyon: kîmyon (n)
kiraz: gilyaze (m) gilyazi (m), kîraze (m), geraz (m), gê-
raz (m)
kiraz ağacı: gilyazêre (m) gilyazêri (m), gilyazêr (m), kîrazêri
(m), gêrazêr (m)
kivi: kîwî (m)
klementin: klementîne (m)
koka: koka (m)
kokain: kokaîn (n)
koru: qorrî (n) qorri (n)
dehle (m) dehli (m)
koruluk: qorrî (n) qorri (n)
dehle (m) dehli (m)
koy: kendaweke (m)
körfez: kendawe (m)
kötü: xirab, -e xirav, -e; xiraw, -e
nebaş, -e
kötülük: 1)xirabîye (m), xi-
rabî (m) xirabey (m), xirabê (m), xirawîye (m)
2)nebaşîye (m)
kudret hamamı: b. **kaplıca, ılıca**
kulübe: koxe (m)
kum: qum (n), xiz (n)
kum çölü: çolê qumî (n), ço-
lê xizî (n)
kum fırtınası: fırtineyê qu-
mî (n), fırtineyê xizî (n)
kumlu: qumin, -e; xizin, -e
kumsal: 1)plaj (n) 2)qumin, -e; xizin, -e

- kusmak:** qelibnayene qelebnayene, qelevnayene
 viritene virîcayene, virêcayene, virezneyini
 verişnayene vereşnayene
 raviritene raviretene, ravirêjayene, ravireca-
 yene, ravirêcayêne, ravirecayêne
 ravirêjneyene ravirezneyini, ravirazayene, devire-
 cayêne,
ben kustum: mi qelibna mi qelebna, mi qelevna
 mi virit ez virêcâyaya
 mi verişna mi vereşna, ez vereşîya, ez verişîya
 mi virit ra, mi virêjna ra mi virêcna ra
- kusmuk:** virite (n)
 qeleb (n) qelb (n)
- kusulmak:** verişîyayene vereşîyayene
 virêjîyayene virêcîyayene
 ravirêjîyayene ravirecîyayene, ravirêcayîyêne,
 ravirecîyayêne, ravircîyayîne
- kusulan kan:** gormaste (m)
Kan kusasın. (Ti gormaste teber kî.)
- kuşak:** mîye (m)
 mûndî (m) mundî (m), mevûndî (m)
- kuşburnu:** şîlane (m)
kuşburnu ağacı: şîlanêre (m)
 sûrgulêre (m) surgulyer (m)
 gulêra zuraye (m) gulêra zuray (m)
- kutup:** qutube (m)
güney kutbu: qutuba başûrî (m)
kuzey kutbu: qutuba vakurî (m)
- kuvvet:** hêz (n)
 qewet (n) qewete (m), quwet (n)
- kuyu:** bîr (n)
 quye (m) quyî (m), quyîye (m)
- kuzukulağı:** tirşike (m) tirşik (m), tirsik (m), tirşok (n), tirsik-
 ke (m), tirşingi (m), tirşing (m)
- kül:** wele (m) weli (m), welli (m), wel (m)

küme: kome (m), komçe (n),

koye (n), kotilme (n)

qefle (n)..... qifle (n), qelfe (n)

bulut kümesi: tilpê hewrî (n) .. tulpê hewrî (n), tulpê horî (n), talpê hewrî (n)

hayvan kümesi: cerge (m)..... cerg (m)

birre (m) birr (n)

ref (n)

qefle (n)..... qifle (n), qelfe (n)

insan kümesi (insan gru-

bu): kome (m)

kotilme (n)

cerge (m) cerg (m)

ref (n)

qefle (n)..... qifle (n), qelfe (n)

küncü: b. **susam**

küşne: b. **burçak**

küte: b. **kıti**

lahana: kelem (n)

lehne (n) lehen (n), lahane (n), lahne (n), lane (n), lone (n), lûne (n), lewone (n)

lğ: remil (n) reml (n)

lğlanma: remilîyayîş (n)

lğlanmak: remilîyayene

limon: leymune (m)..... leymuni (m), leymûni (m), lêmuni (m), lêmun (m), lêmûn (m), lîmone (m), lîmon (m)

limon ağacı: leymunêre (m)

limonata: leymunata (m)

mağara: şikefte (m), eşkefte (m) .. eskefte (m)

mixara (m) mexera (m), mexara (m), maxara (m), mûxara (m)

kaf (n)

küçük mağara: kafik (n)

maltaeriği: yengîdinya (m)

- mama** (çocuk dilinde): 1)epe (m),
 epo (n) hepe (m), hepi (m), heppa (m), hepa (n)
 2)heme (m) hemi (m), hem (m)
- mandalina:** mandalîna (m) mandelîna (m)
mandalina ağacı: mandalînayêre (m)
- mantar** (bitkisi): kilaweke (m)
- marul:** xas (n)
 marul (n) marol (n)
- maydanoz:** maydanoz (n) maydenoz (n), mexdenos (n), baxdenos (n), bexdenos (n)
- meddücezîr:** meddücezîr (n)
- melengiç:** qizbane (m) qizbani (m), qizboni (m), qizbon (m), qizbûn (m), qizvane (m), qizvan (m), qizvûn (m), qizwan (m), qizwoni (m)
melengiç ağacı: vinişkêre (m) vinişkêri (m), viliskêre (m)
 qizbanêre (m) qizbanêri (m), qizbanîr (m), qizbonêri (m), qizbûnêri (m), qizvanêr (m), qizvûnêr (m), qizwanêr (m), qizwo-nêr (m)
- meni:** awî (m), sperma (m)
menisi gelmek: reyayene
- mera:** merge (m) mergi (n), merg (m)
- mercimek:** nîske (m)
 mercû (m) mercûw (m), mercuî (m), mercî (m), merjû (m), merjî (m), marcû (m), marcî (m), marjî (m)
- meteoroloji:** hewanasîye (m), meteorolojî (n)
- metre:** metre (n) mêtro (n), mîtro (n), metro (n)
- meşdan:** raste (n) raşte (n)
 qad (n)
 meydan (n)
- meyve:** meywe (n) meywa (m), mêwe (n)
 fêkî (n) fîyekî (n), feykî (n)
- mezhep:** mezheb (n) mezhebe (m), mezhep (n), mezeb (n), meseb (n), mesev (n)

mısır: lazut (n), misrî (n)

gilgil (n) girgil (n)

mikyas: b. ölçü, ölçek

muz: muze (m) muz (m), mûz (m)

nane: nane (n) nehne (n), nene (n)

nar: henare (m) henari (m), henar (m); hinari (m),
hinar (m); nare (m)

nar ağacı: henarêre (m) henarêri (m), henaryer (m), hinarê-
ri (m); hinawlêri (m), nalbêri (m),
navlêri (m)

nektarin: nektarîne (m)

nektarin ağacı: nektarînêre (m)

nem: tèn (n), rewa (n)

nekme (n) nikme (n)

wit (n) wut (n), hut (n), hût (n), hît (n)

nem (n)

rutubet (n) rûtubet (n) , rutbet (n), rutvet (n)

nemli: tènin, -e; rewayin, -e

nekmeyin, -e nikhmeyin. -i

witin -e; wutin, -i; hutin, -i; hûtin -i; hîtin, -i
nemin -e

rutubetin, -e rûtubetin, rutbetin, -i, rutvetin, -e

nemlilik: tèniniye (m), rewayiniye (m)

nekmeyiniye (m) nikhmeyinê (m)

witiniye (m) wutiney (m), hutiney (m), hûtiney
(m), hîtiye (m), hîtênî (m)

neminiye (m) neminê (m)

rutubetiniye (m) rutubetiney (m), rutbetinê (m), rut-
vetiniye (m)

nohut: nuke (m)

neha (m) niha (m), nihe (m), nehey (m), nehê
(m), nihê (m)

nohut firiği: firingê neha/nuke

operasyon: operasyon (n)

emelîyet (n) emelîyat (n), emelet (n)

- operatör:** operator, -e; cerrah, -e
- orman:** daristan (n)
 birr (n) bir (n)
sık orman: geme (m) gemi (m), gem (m)
- ormanlık:** daristanin (n), birrin (n)
- ot:** vaş (n) vas (n)
 cere (n), çayîr (n)
- otlak:** merge (m) mergi (n), merg (m)
- ova:** deşte (m) deşti (m), deşt (m), deste (m), deyšte (m), deyšti (m), dêşt (m)
- öğle yemeği:** 1) sêpare (n) sêpari (n), sîepare (n), sîepari (n)
Öğle yemeği yedim. (Mi sêpare werd.)
 2) taştî (m) taştîye (m), taştî (m), teştî (m), taşt (m)
 3) perojîye (m) perrojîye (m), perozîye (m), perrozîye (m)
- Öğle yemeği yedim.** (Mi taştî/perojîye werde.)
- öğle yemeği ile akşam yemeği arasında yenen hafif yemek:** taştêre (n) taştîyeri (n)
 qinêre (n) qinyeri (n)
- ölçek:** mîqyas (n)
- ölçek** (tahıl ölçmeye yarar)
 kap): qînate (m) qînati (m), qineti (m)
 çap (n) çape (m)
 ribik (n)
 debo (n)
 nêmtimin (n) nîmtimin (n)
- ölçme:** peymitiş (n) peymayîş (n), peymawitiş (n), pêmawitiş (n), pêmitiş (n)
- ölçmek:** peymitene peymawitene, pêmawitene, pêmîtene, pêmiteni
- ölçü:** peyme (n) pême (n)
 mîqyas (n)

- bir tahıl ölçüsü** (42, 40 veya 20 kg ağırlığında):welçeke (m) .. welçeki (m), welçek (m), welçegi (m), welçeg (m), welç (m)
- bir tahıl ölçüsü** (32 kg ağırlığında): timin (n)
- bir tahıl ölçüsü** (16 "welçeke" büyüklüğünde): çarige (m) çarig (m)
- ölçülme:** peymîyayîş (n) peymawîyayîş (n), pêmawîyayîş (n), pêmîyayîş (n)
- ölçülmek:** peymîyayene peymawîyayene, pêmawîyayene, pêmîyayene, pêmîyayêne
- palamaut:** 1)belû (m)..... belu (m), bellu (m), belî (m), bellî (m), balû (m), baliye (m), balî (m), bolîye (m), buelî (m)
- 2)şabelû (m)..... şabelî (m), şabilî (m)
- pamuk:** peme (n) pemi (n)
- patates:** kartole (m) kartol (m), kertol (m), kartuel (m), katuel (m)
- patatîze (m) patatîzi (m), patati (m)
- patika:** pîyarê (m) pîerrê (m), pîyerrê (m)
- pêrare (m) pêrari (m)
- patlıcan:** balcane (m) balcani, (m), balconi (m), balcûni (m); bazilcan (m), bazilcûn (m); baldircane (m), boldircane (m), boldurzan (n)
- balcana sîyaye (m) bazilcûna sîyay (m), bazilcûna sîyê (m), bazilcûnê sîyê (m)
- pazı: b. yabanpancari**
- pirasa:** pirase (n)..... pirasa (n)
- pirinç:** riz (n), birinc (n)
- piyasa:** pîyase (n)
- piyasa etmek:** pîyase kerdene
- plaj:** plaj (n)
- plan:** plan (n)
- portakal:** porteqale (m) purtqal (m), pirtaqale (m), pirteqal (m), pirtiqal (m), pirtqal (m), firti-

	qali (m)
portakal ağacı: porteqalêre (m)	pirteqalêri (m), firtiqalêri (m)
pus: mijxele (n)	mizxele (n)
ravent: ribês (n)	ribêş (n), rivês (n), rimbêz (n), rê- vaz (n), rêwas (n), rêwaz (n), rubês (n)
reyhan: rihan (n)	rehan (n), rêhane (m), rêhon (n), rê- hûn (n), reyhan (m), reyhon (n)
roka: roka (n)	
rutubet: tèn (n), rewa (n)	
nekme (n)	nikme (n)
wit (n)	wut (n), hut (n), hût (n), hît (n)
nem (n)	
rutubet (n)	rûtubet (n) , rutbet (n), rutvet (n)
rutubetli: tènin, -e; rewayin, -e	
nekmeyin, -e	nikmeyin. -i
witin -e;	wutin, -i; hutin, -i; hûtin -i; hîtin, -i
nemin -e	
rutubetin, -e	rûtubet, rutbetın, -i, rutvetin, -e
rutubetlilik: tèniniye (m), rewayiniye (m)	
nekmeyiniye (m)	nikmeyinê (m)
witinîye (m)	wutiney (m), hutiney (m), hûtiney (m), hîtiye (m), hîtênî (m)
neminîye (m)	neminê (m)
rutubetiniye (m)	rutubetiney (m), rutbetinê (m), rut- vetiniye (m)
rüzgar: va (n)	
hewa (n)	hawa (n)
sabah yemeği: b. kahvaltı	
sağanak: varte (m)	vahart (m), varti (m)
sahil: qerax (n), kenare (n), ver (n), kobe (n)	
sahur: 1)paşîve (m)	paşîv (n)
2)suhur (n)	suur (n)
salatalık: b. hıyar	
sarkıt (buz sarkıtı): zîpıke (m)	zîpiki (m), zîppiki (m)
çemçilik (n)	çemçilik (n), çemçulik (n), çimçilik

- (n), çunçilik (n)
sarmısak: sîr (n) şîr (n)
 yabani sarmısak: sîrim (n)
 sîrmok (n)
 sîrê mergan (n) sîr mergûn (n)
 karrant (n)
sarp: asê
sebze: sewzî (n) sebze (n), sewze (n), sewzi (n), sowzi (n)
 zerzewat (n)
 tarrûtur (n) tarrûturr (n), tarûtur (n)
semizotu: pirpar (n) pirpir (n), perpar (n), parpar (n),
 perpal (n)

 yenebilen semizotu vb.
 otsu bitkilerin genel
 adı: tarr (n) tar (n)
sera: sera (m)
seyretmek: ewnîyayene
 nîyadayene
 temaşe kerdene tamaşe kerdene
 qayît kerdene qayt kerdene
 seyr kerdene sêr kerdene, se kerdene, şêr ker-
 dene, şer kerdene, şe kerdene
sıradaglar: sîlsîlaya koyan (m) ... sîlsîla koyan (m), sîlsîlê kueyûn (m)
sis: mij (n) muj (n), miz (n)
soğan: pîyaz (n) pîyanz (n), pîyonz (n), pîyûnz (n), pî-
 yûz (n)
 arpacık soğanı: kixsa (m) kixse (m), kixs (m), kixsa (m), kixse
 (m), kisha (m), kesha (m)

sulak: awî, -ye
sulaklık: awîyîye (m) awîyey (m), awîyê (m)
sulu: 1)awin, -e awini (m), owin, -e; awkin, -i
 sulu yemek: werdo awin (n) wero awin (n)
 2)awî, -ye
 sulu tarım: zîreto awî (n)
 sulu ziraat: zîreto awî (n)

- sululuk:** 1)awinîye (m) awiney (m), awinê (m), owinîye (m),
awkiney (m), awkinê (m)
2)awîyîye (m) awîyey (m), awîyê (m)
- sulusepken kar:** vewrlîke (m)
şilope (n) şilumpe (n), şullimpe (n)
şilûşepelî (m) şilûşepelî (m), şilî-şepelî (m), silûşe-
pelîye (m), silûşepelî (m), silûşepêl (m)
- susam:** kuncî (n) kunce (n), kuncî (n), kincî (n)
- susuz** (arazi, meyve vb.): bejî, -ye
susuz arazi: bej (n)
susuz yöre: qeşa (n)
- sürekli:** tim, timûtim; timin, timûtimin
- şahika:** b. **doruk, zirve**
- şalgam:** şelxem (m)
- şebnem:** rewa (n), awî (m)
- şeftali:** xewxe (m) xewxi (m), xoxe (m), xoxi (m), xox (m)
şeftalîye (m)
pirçikine (m) pirçikin (m)
şeftali ağacı: xewxêre (m) xewxêri (m), xewxyer (m), xoxêri (m),
şeftalîyêre (m)
- şekerpancarı:** silqe (m) silqi (m), silq (n)
- şimşek:** bilusk (n) bilisk (n), vilisk (n)
virsik (n) virûsik (n), virso (n), virse (n)
vire (n) virye (n)
şimşek çakmak: bilusk eştene
virsik akewtene
vire akewtene, vire virsayene
Şimşek çaktı. (Biluskî eşt.)
Virsik akewt. Virso akewt.
Vire akewt. Vire kewt./Virye akewt.
Şimşek çakıyor. (Vire virseno.)
Virsik akeweno. Virso akeweno.
- şimşeklenmek:** b. **şimşek çakmak**
- şinik** (tahıl ölçmeye yarar kap): b. **kile**
- tabiat:** tebîet (n) tabîat (n), tîbet (n)

tabii: tebîî, -ye tabîî, -ye

tabii sınır: sînoru tebîî (n)

tabip: doktor, -e tixtor (n), toxtor (n), tortor (n)
hekîm (n)

tahıl: heb (n), zad (n)

tene (n) dene (n)

bir tahıl ölçüsü (42, 40 veya

20 kg ağırlığında): welçeke (m) ... welçeki (m), welçek (m), welçegi (m),
welçeg (m), welç (m)

bir tahıl ölçüsü (16 "welçe-

ke" büyüklüğünde): çarige (m) .. çarig (m)

takvim: serrname (n), teqwîm (n)

Tanrı: Homa (n), Ellah (n),

Olî (n), Heq (n)

Reb (n), Rebî Rebb (n), Rab (n), Rabb, Rabî (n)

Comerd (n)

Tanrı sizi muradınıza

erdirsin. (Comerd muradê

şima bido.)

tarçın: darçîn (n) darçin (n), tarçin (n)

tarım: zîret (n)

sulu tarım: zîreto awî (n)

tarikât: terîqet (n) terîqete (m), terîqe (m), terîqa (m),
tarîqate (m), tarîqat (n), tirêqet (n)

tarla: hêga (n) yega (n), hîyega (n)

zime (n)

verimli tarla: hêgayo axpîn (n) hêgawo axpîn (n), hêgawo axpîr (n)

tartılma: sencîyayîş (n) senceyîş (n)

xosentiş (n) xwisetiş (n)

tartılmak: sencîyayene sencîyayêne, senceyene

xo sentene xwi setene

tartma: sentiş setiş (n)

tartmak: sentene setene

O ne tartıyor? (O çi senceno?)

taş: kemere (m) kemur (m)

kerra (m) kera (m)
 sî (m) sîy (m)
 kuçe (m) kuçi (m), kûçe (m), kûç (m), kuiç (m)
 bere (m) ber (m)
 xirxe (m) xirx (m)

bir bölümü toprağa gömü-

lü olan büyük taş: luh (n)

kerraya erdî (m) kerra ardî (m)

büyük taş: hîme (m) hîmi (m)

iki tarafı düz ve geniş olup

kaldırılabilir büyüklükte

olan taş: sale (m) sali (m)

taş yığını: qûça kemeran (m) ... quça kemeron (m), quça kemerûn (m),
 quça kerrayan (m) quça kerran (m), quçey kerron (m),
 quiçê kerrûn (m), qurçê kerrûn (n)

qûça sîyan (m)

üzeri düz olan büyük ve

geniş taş: tehte (m) tehti (m), teht (m), tahti (m), ta-
 ti (m), tat (m)

taşlı: kemerin, -e; kerra-
 yin, -e; sîyin, -e

taşlık: xirxil (n) xilxil (n), xerxel (n)

kerrxane (n) kerxane (n)

taşocağı: kerrxane (n) kerxane (n)

temaşa etmek: b. seyretmek

tepe: qil (n)

gil (n)

tepe (n)

tum (n)

pul (n)

dağın tepesi: gilê koyî (n) gilê koy (n)

küçük tepe: pulik (n)

qot (n) quet (n)

termometre: termometre (n)

tipi: 1) puk (n) pûk (n), pûik (n)

Vate

- 2)weleke (m) weleki (m), welike (m), weliki (m),
welik (m)
- 3)xedev (n) xedew (n)
- tohum:** bezre (n)
- toprak:** herre (m) herri (m), herr (m)
wele (m)
- topraktan yapılma:** herrên, -e
- toz toprak:** herr û wele herr û weli, herr û welli
- verimli toprak:** axpîn (n) axpîr (n)
- topraklı:** herrin, -e
- turp:** tirewe (m) tirewi (m), tirew (m), tirêw (m), ti-
row (m), tirpe (m), tirp (m), tûrp (m)
- tümsek** (küçük tepe): pulik (n)
- qot (n) quet (n)
- tünel:** tunele (m) tunel (m)
- tütün:** tutin (n) titûn (n), titûn (n), tetun (n), tutun (n)
- elle ufaltılmış olan tü-**
tün: belîk (n)
- uçurum:** teraş (n) talaş (n), torç (n)
tirr (n) turr (n)
- kayalık uçurum:** hişar (n) hîyşar
kerat (n)
- vişne:** wişna (m) wîşna (m), wîşne (m), wuşna (m),
işna (m), işne (m), uşna (m)
- vişne ağacı:** wişnayêre (m) wîşneyêri (m), wuşnayêre (m), işna-
yêri (m), uşnayêr (m)
- yaban:** yaban (n) yaba (n), yabon (n), yabo (n), yabûn
(n), yabû (n)
- çol (n) çuel (n)
- geme (m) gemi (m), gem (m)
- yabangülü:** sûrgule (m) sûrgul (m), sûrgulik (m), suirguil
(m), surguli (m), surgul (m)
- gula zuraye (m) gula zuray (m)
- yabangülü ağacı:** şîlanêre (m)
sûrgulêre (m) surgulyer (m)

- gulêra zuraye (m) gulêra zuray (m)
- yabanıl: b. yabani**
- yabani:** yabanî, -ye yabonî, yabûnî (n)
 koyî, -ye; kovî, -ye kûyî, kueyî; kûvî, -ye
- yabani iğde ağacı:** sinc (n),
 sincêr (n)
- yabanıspanak: b. yabanpancarı**
- yabanpancarı:** kardû (n)
- yağdırma:** varnayîş (n)
- yağdırmak:** varnayene
- yağış:** şilî (m) silî (m)
 variş (n)
 vartûvaran (n)
- yağışlı:** şilîyin (n) silîyin (n)
 varişin (n)
 vartûvaranın (n)
- yağma:** varayîş (n)
 varitiş (n) vartiş (n)
- yağmak:** varayene
 varitene vartene
- yağmur:** varan (n) vara (n), varon (n), varo (n), varûn
 (n), varû (n)
 şilîye (m) silîye (m)
 dijne (m) dijni (m), dicni (m)
 yaxer (n) yaxir (n)
- yağmurla karışık yağın**
- kar:** b. sulusepken kar
- yağmurkuşağı: b. gökkuşağı**
- yağmurlu:** varanın (n) varonin (n), varûnin (n)
 şilîyin (n) silîyin (m)
 dijnin (n) dicnin (n)
 yaxerin (n) yaxirin (n)
- yakışıklı:** semt (n), weş (n),
 rind (n), rindek (n)
- yamaç:** kaş (n)

Uate

qeraj (n)	qerraj (n), qerac (n), qeraz (n), qer- raz (n)
verarde (m)	verarde (n), virarde (n), virade (n), verard (n), verad (n)
dik yamaç: teraş (n)	talaş (n), torç (n)
tirr (n)	turr (n)
güneş almayan ya- maç: dubre (n)	dubri (n), dibri (n)
yar: teraş (n)	talaş (n), torç (n)
tirr (n)	turr (n)
yarımada: nêmgirawe (m)	
yarpuz: pune (n)	pûne (n)
yel: va (n)	
hewa (n)	hawa (n)
yeme: werdiş (n)	wardiş (n)
yemek-I: 1)werd (n)	wer (n)
Bugün yemeğiniz nedir? (Ew- ro werdê şima çi yo?)	
2)nan	na (n), non (n), no (n), nûn (n), nû (n)
yemek (çocuk dilinde): 1)epe (m), epo (n)	hepe (m), hepi (m), heppa (m), hepa (n)
2)heme (m)	hemi (m), hem (m)
yemek-II: werdene	wardene
yemek (çocuk dilinde): 1)epe wer- dene	hepe werdene, hepi werdene, heppa werdene, hepa werdene
2)heme kerdene	hemi kerdene, hem kerdene, em kerdene
yemlik (bitkisi): şinge (m)	şingi (m), şing (m), singe (m)
siplînge (m)	siplînk (m)
yemlik çeşitleri: marşinge (m)	marşing (m), marsink (n), moresing (n), morasing (n)
şinga xatunan (m)	şinga xatunon (m), şingey xatunon (m), şinga xatunûn (m)
yenidünya: yengîdinya (m)	

- yenidünya ağacı:** yengîdin-
yayêre (m)
- yer:** herinde (m) herindi (m), herind (m), herûndi
(m), herûni (m), hîryend (m), hu-
rêndî (m), hurendî (m)
- yerelması:** saya binerdî (m) sayê binerd (m), say binard (m)
- yeryüzü:** rîyê erdî (n) rîy ardî (n), rîyê hardî (n), rîyê herdî (n)
rîyê erdan (n) rîy ardan (n), rîy erdûn (n), rîyê har-
dan (n), rîyê herdan (n)
- serê erdî (n) serê ardî (n), serî erdî (n), sêr er-
dî (n), serê hardî (n), serê herdî (n)
- serê erdan (n) serê ardan (n), serî erdûn (n), sêr
erdûn (n), serê hardan (n), serê
herdan (n)
- yıldırım:** bilusk (n) bilisk (n), vilisk (n)
virsik (n) virûsik (n), virso (n), virse (n)
vire (n) virye (n)
- Yıldırım çarptı./Yıldırım düş-
tü.** (Biluskî da piro./Biluskî ci şana.)
Virsikî da piro. Virsoyî da piro.
Vireyî da piro. Virî da piryê./ Viryî da pirue.
- yiyecek** (çocuk dilinde): 1)epe (m),
epo (n) hepe (m), hepi (m), heppa (m), hepa (n)
2)heme (m) hemî (m), hem (m)
- yiyecek maddesi:** zad (n)
- yokuş:** veraj (n) orojî (m), verraj (n), varazî (n), ver-
roz (n)
qîyame (n) qayme (n), qeyme (n)
kaş (n)
veracor (n)
- yonca:** argude (m) argud (m), arguide (m), arguid (m)
unca (m) unce (n), wenca (m)
- yabani yonca:** nefele (m) nefeli (m), nefli (m)
- yüce:** berz, -e barz, -i
- yüksek:** berz, -e barz, -i

Vate

- yüksek dağ:** koyo berz (n)
yüksekçe: berzek, -e barzek, -i
yükseklik: berzîye (m), berzî (m) berzey (m), barzey, berzê (m)
yükselti: berzane (n)
zerdali: zerdalî (m), zerdaliye (m)
zerdali ağacı: zerdaliyêre (m) zerdaliyêri (m)
ziraat: zîret (n)
sulu ziraat: zîreto awî (n)
zirve: tîtik (n)
nîçik (n)
gil (n)
tap (n)
tiltili (n) tirteli (n)
tiltilik (n)
zeytin: zeytune (m) zeytuni (m), zeytûn (m), zêtune (m),
zêtûn (m), zeytin (m)
zeytin ağacı: zeytunêre (m) zeytûnêri (m), zeytûnyer (m)

SE BENO?

W. K. MERDIMÎN

Bira, zûn* ma zî fek de bigeyro se beno?
Neng û nengaşor* pey zûn xo biçîn se beno?

Pey meşkê xo arê şar rê qey aw bikirşî?
Zûn pîrik û kalikan' xo de binus se beno?

Tern û ciwanan, rut û ripalan ma ca verd'
Roşnvîr* tenya zûn ser o bixebît se beno?

"Teyr-tur, karm-kêz û linc û lêz wayîr' name yê"
Mîyan miletan d' ma zî name bîy se beno?

Tayê merdimî zûnî ma cêr de vînenê
Vaj' bêmrâd şima hurmet ramojnî* se beno?

Zûn ayê ma pêrun o, ne ke zengîn û feqîr
Na xebat de keda ma zî bibo se beno?

Gureyanê bêfaydeyan de emrê ma şî
Nika biney serê xo ma bidejnê se beno?

Kirdî çira rikdar bîy û yewbînan bidejnî?
Xo mîyan de kirdkî qal bikerî se beno?

Merdimîn, qalan' derg û dilayan r' çi hewce?*Bi vateyo maqul, kilm* bibirnî se beno?

* **hewce:** lazim

kilm: kîr

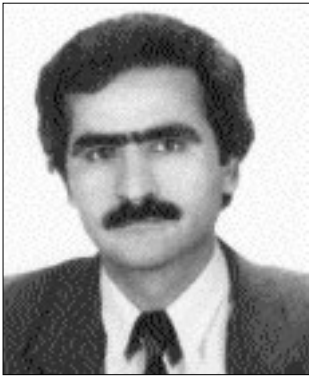
nengaşor: nengşore, nengaşuer

ramojnayîş: musnayene, mojnayene, nawitene, nawnayene

roşnvîr: (tirkî de) aydın

zûn: ziwan

MELA MEHMED ELÎ HUNÎ
Û
EDEBÎYATO KIRDKÎ (ZAZAKÎ)

Mehmet UZUN

I) MELA MEHMED ELÎ HUNÎ KAM O?

Mela Mehmed Elî 1930 de Hun (Win) de amo dinya. Nufus de namê ey (yi) Mehmet Ali Öztürk û. Hema ho heyat de yo. Hun de manenû û nika 72 serre yo. Dewlet nameyî Hunî bedelno, kerdû Beyhan. Hun, Pali ra teqrîben 50 kilometre dûrî, bêteyî Pali û Dara Hênî (Darê Yenî) de royî (rueyî) Muradî ver de yew nahîye (belde) yo. Rayîrî trena ke Xarpêt ra şina heta Tûx (Tatwan) uca ra vîyerenû.

Mela Mehmed Elî, Hun de 25 serrî îmamtîya fexrî kerda. Badî xizmetî 25 serran a dewlet Mela Mehmed Elî îmamtîya fexrî ra vejena. Herîndê ey de yew melayê mezûnê "mektebî îmam-xetîb"î ana (ûna) Hun de kena îmam. Mela Mehmed Elî ende (ehend) xizmet ra pey bê (bîye) meaşê teqawudî manenû. Mela Mehmed Elî waharî des qican o.

Mela Mehmed Elî, yew band de heyatî xo (xwi) ser o wina vanû:

"Gelî birarû û gelî gueşdarû!

Vatoxî inî mewlidî zazakî û inî Wefatî Nebî û inî qesaîdûnî ki ez ha nîya vûn, Wilayetî Elezîz, qezey Palî, dewê Hunî -inkey tira vûnî Beyhan- ra Mehmed Elî yo lacî Mela Husênî, lacî Mela Husênî yo qic û. Qıcey mi melmeketî Dîyarbekir, Sêrt, Şerneq û Cizîr ra vîyert. Şêx Seyday Cizîr, Şêx Mehmed Emînî Çêrmûgî, ustad Bedîuzzeman - redîyellahû 'enhû-, inî zatûn ra mi îstîfade dîy. Qûranî Kerîm mi Sêrt id wend. Mi îlm xu Dîyarbekîr, Bismîl, Silîvan û Cizîrê Botan di wend. Mi Şêx Seyday Cizîr het wend.

Homay teala alimî ummetey hebîbî xu kerdî yew rehmet, kerdî yew varûn. Eger alimûn ra nîyebû millet îstîfade nivêynena. Milet sey yew herr a se, alimî zî, îlmî alimûn zî sey yew varûnî yo, sey rehmetî yo. Eger rehmet vara, herr bena yeşil, bena mehsuldar. Eger varûn nîvara se eya herri ziwey mûnena; se meyîto merde çî qeyde bêfeyde yo, herr zî ûna bena bêfeyde. Allahû teala ma dunya û exîreti di, ma îlmî alimûn ra mehrûm nêverdû. Ina dunya di zî eya dunya di zî."

Yewna ca de zî Mela Mehmed Elî wina vanû:

"Gelî birarûnî gueşdarû û gelî birarûnî ezîzûnî temîzû!

Vetox û vatoxî inî mewlidî û qesîdûnî zazakîyûn; welatî şerqî ra, welatî Palî ra, pey zazakî Palî, Mehmed Elî lacî Mela Husên Hunicî in kelîmey şîma rî vay.

Gelî birarû!

Tarîx qelem ra îbaret û. Wextoni g' in kelîmey ki ma şîma rî heta îtya vay, eger nigirîyên qelem, niameyn yew ca û zeft nibîn se, îr ruc (ewro roj) şîma rî niameyn vatiş. Yew çîyo ki girîya qelem, sey yew seydî yo ki ti tepşîn; yew teyra ki ha tu dest id a, zerrey qefîsî d' a, çî wextûn ti biwazî verra dûnî çî wextûn ti biwazî xu het verdinî. Tarîx îz iney ra îbaret û. Her çî tekerrur ra îbaret û. Elî şin Welî yen, Welî şin Ehmed yen, Ehmed şin Mehmed yen. Pîrik şin babî yen, babî şin ewlad yen, ewlad şin tuern yen.

Feqed her çî ra ver, Alley ir şikir, Homay teala însûn ewela însûn xelegna, we ra pey îslûm xelegna, we ra pey zîşuûr (wayîrî şuûrî), eqil sehîbî xelegna. Însûn pey in eqil xu ra dunya d' nişken çîna virazû! Çinaw ki Alley nesîb kerdû, însûn pey tecrubey xu ra, pey îlm û îrfan xu ra, pey zanayey xu ra, pey tekrar-tekrar gurekerdiş ra heme gure kenû. Însûn asinge ra yew çî virazen, hewa ra firnen, yanî hinzar lître girûney firnen. (...)

In feqîr birey şîma Mehmed Elî 1930 id dewê Hunî di amêyo dunya. Ez bîya no-des serrey, des-duyes serrey, yo eşqî wendîş kot zerrê mi. Babî mi Mela Husên ez berda Dîyarbekir id ca verda. Dîyarbekir, şehîrî Amîd, melmeketî ma yê şerqî di xeylîk yew cey yî estû. Dîyarbekir tarîxî yew şarîstûn û. Uca d' û Silîvan, Bismîl, Batman, Sêrt, Şirnaq, Botan, Cizîr, Mêrdîn, Qurtelan id. In ceyûn ra ez geyra. Alla razî bû ey alimûn ma ra! Ustadî mi Çêrmûg ra Şêx Mehmed Emîn (Şêx Mehmed Emîn

merdû), ustadî mi Cizîr ra Şêx Seyday Cizîr -rehmettûllahî eleyh- o. İnînûn het mi îlmî hedîs, îlmî Qur'ûn, îlmî tarîx tekrar kerd. Yew mude vîyert, ez şîya Mereş.

Seyrûseferî (şîyayîş û ameyîşî) xu yî Hicazî d' ma qereyolî ra şîn. İnî cey ma dî: Sûriye-Şam, Urdun-Amman, Muan, Tebûk, Têma, Teyman, Medîne, Mekke, Taîf, Cidde, Deman û Rîyad. Ageyrayîş di Kuweyt, Îraq, Bexdad. Ma ey turbey mubarikî z' dîy. Uca ra zî ma biney îstîfade kerd. (...)

Îlm û îrfûnî virênûn ma nibîn se, ma peyenû tira îstîfade nîdîn. Gerek daîma ma virênûn xu rî rehet biwûn. Ma peyenûn xu rî zî, ewladûn xu rî zî Alley ra sulh û selamet û sukûney, eqil, îlm û îrfûn taleb bikir. Alla teala şuûr bidû yîn. Peyxember vatû 'Hubbu'l-weten mîne'l-îman'. Yanî 'Wetenî xu ra heskerdiş îmûn ra yenû'. Yew merdim îmûn yî bi, weten xu ra hes kenû. (...)

Însûno aqillî xu sinasnen, miletê xu sinasnen, lîsûn xu r' xizmet veynen. Miletê xu r' xizmet veynen. Wetenî xu r' xizmet veynen. Wextoni g' o merdim merd, qebrê xu ya tenga tarî d' rehet kenû. Qebrey yî ya tenga tarî mihurlemîş bena, bena herey. Ê yî ya pey îz milet yî r' rehet wûnena. Feqed yew merdimo k' çîm xu ciney pîyer, xafil ûmo xafil şîyû, xu ra çî nîyozûna, miletê xu ra çî nîyozûna, wetên xu ra çî nîyozûna, îlm û îrfan nîyozûna, pey çî benû? O merdim zî sey yo heywûnî ûmo sey yo heywûnî şîyû. Alla teala daîma dunya d', axîret id ma aqillîyûn reyra (reyde), war qelem, war vate û eşnawitî, war exlaq, war îmûn kamilî reyra heşir-neşir bikirû. (...)

Gelî birarû!

Heywûn -heşa- meren çerme mûnen, însûn meren nûme mûnen. Zaf însûn estî se serr a, hinzar serr a merd şîy, la behs yîn benû. Qey behs yîn benû? Yew qisim holey ser, yew qisim xirabey ser behs yîn benû. Ayîni g' holey ser behs yîn benû, xu ya pey holey ca verda, eserî holî ca verdey. Ayîni g' xirabey ser behs yîn benû zî xu ya pey xirabey ca verda, sey Fîrawûn, Haman û Şeddadî (1).

Hîrê heb duayê muhîm êst gelî birarû!

Alla ma perîşûn nikir, dest û lingûn ser nîfîn; ma çoy dest nîfîn, çoy

1. **Haman** wezîrî Fîrewnî Misirî bi, **Şeddad** zî yew padîşayî Yemenî bi.

ma dest nifn. Yo.

Alla teala belay ma çoy mil ir nikir, belay çoy ma mil ir nikir. Bî di.

En dua muhîm, eyê hîrin a: Alla teala pey nûnê dunya, pey vêşûney û têşûney, pey xela ma terbîye nikir.

Selametî Alley ma û şîma pîyor ser. Halîhazir Alley inî çend heb kelîmey ardî ma vîr, ma şîma r' vay. De xatîr şîma."

Mela Mehmed Elî Hunî ge (ko, do) heyatî xo ser o hîna zaf melûmat bidû. Wexto ke kewt ma dest ma ge reyna binusi.

II) MA Û MELA MEHMED ELÎ HUNÎ

Heta nika eserî Mela Mehmed Elî qey nikotî ma dest? Gelo xeberê ma pey çinî bî? Xeberê mi bi xo pey bî. Ez rewna (rûna) zana ke Mela Mehmed Elî zazakî (kirdkî) nusenû. Mi hema 1974-1975 de eşnawitibi ke ey yew mewlido zazakî nuştû. Şarî pê qal kerdîyên, mîyanî milletî de vacîyên. La mi bi xo ne mewlid ne zî sewbîna çîyî Mela Mehmedî dîbîy. Cuweka ez tam emîn zî nibîya ke Mela Mehmedî raştta tawey nuştû yan ninuştû.

1990 ra pey mi çend girangî (rey) teşebus kerd ke ez xo biresnî Mela Mehmed Elî. Mi zaf rey tayê embazanî virênan rî, merdimanî xo rî xeber şawit, hetta her girang mi înan ra va "Çi lazim bû ez xo dana ver". La çi heyf ke ez ser nikota û her rey zî ez zaf pey xemgîn bîya. Mi xo vîr a nikerdibi lakîn mesele mend heta emser.

Merdîm biwazû tim yew rayîr (rahar) û îmkân vînenû. No îmkân zî emser kot ma dest. Dostî ma, wendox û ardimkerdixî kovarê ma Vateyî, embazo erjaye Hîşar Sîwonij emser şî welat. Mi reyna mesela ci rî vay. Hîşar par zî şîbi welat û ma plan kerdibi ke o şîyerû Mela Mehmed Elî veynû. La tayê astengî vicîyê û malesef Hîşar nişka Mela Mehmed Elî veynû. Hîşarî soz da û va "Ez ge na rey kesîn şîrî Mela Mehmed Elî veynî!" Û raştta zî vatey xo ard ca, yew gureyo zaf hol kerd. Ez tîya (îtya) de reyna ey rî zaf sipas kenû (teşekur kenû).

Seke mi va, Hîşar emser şî Xarpêt û uca ra Mela Mehmed Elî rî xeber şawit. Homa zaf ey ra razîbû, Mela Mehmed Elî ê serranî xo ya kerem kenû tewrî (torî) destnuştayanî (elyazmaları) xo ya werzenû wi dew ra yenû Xarpêt û ê (yî) Xarpêt de yewbînan veyninî. Mela Mehmed Elî hem destnuştayanî xo danû ey û hem zî nînan (inîn) ra tayêne ban-

dan de wanenû. Nuşteyî Mela Mehmed Elî badî ehend serran a inahawa rasey ma û ma zî rasnenî şîma wendoxanî erjayeyanî Vateyî. Ez wazena reyna Mela Mehmed Elî rî sipas bikirî.

III) HUNERÎ (SENETÎ) MELA MEHMED ELÎ HUNÎ

Mela Mehmed Elî ma rî di destnuşteyî xo şawitî. Nînan ra yew "Heketey Yûsuf û Zelîxa" ya. Heketey Yûsuf û Zelîxa bi A-4 a (kaxito ke peymeyî yi A-4 û) 13 rîpelî ya. Peynîyê na hekat de yew paragrafo tirkî zî estû.

Destnuşteyo (elyazma) bîn pêro pîya 46 rîpelî yo (bi peymeyo A-4). No destnuşte çend qismî yo. Nê qismî pêro pîya se yew broşur nusîyayî û tede pêsero 1032 beytî estî.

Nê her di destnuşteyî heta nika neşr nibî. Ez bawer (înûn) nîkena sewbîna nusxeyî nê destnuştanî Mela Mehmedî zaf merdiman het de bibî.

Bê sernuşteyanî qapaxan, vateyo verên, teqdîm û teqrîzan, nuşteyî pêro zazakî yê. La her çî sere re heta peynî bi herfanî erebkî ya nusîyo. Mi nuşteyî herfanî erebkî ra çarney alfabeya kurdkî ya bi herfanî latînkî ser (transkrîbe kerdî).

Keyeyî Septioğlu ra Ehmed Fûadî, destnuşteyî diyin rê bi tirkî di teqrîzî (pesênayîşî) nuştî. Ehmed Fûad, Pali ra lajî Mehmed Zekî Efendî yê rehmetî yo. Ahmed Fûad hema ciwîyenû û nika Xarpêt de roşenû. "Septioğlu" peynameyî (soyadîyê) keyeyî Şêx Seîdî yo.

Heta nika bi zazakî di mewlidî neşr bîy. Yew mewlidî Mela Ehmedê Xasî yo, o bîn zî mewlidî Usman Efendî yo. Ehmedê Xasî (1867-1951) Hezan ra bi. Eserî Ehmedê Xasî, Mewlûdê Nebî 1899 de Dîyarbekir de neşir bîyo. Usman Efendî (1853-1929) Sêwreg ra bi û uca miftîyey kerda. Yew dewê Sêwregi de, Bab de amo dinya. Cuweka ey ra vato Usman Efendîyo Babij. Usman Efendî mewlidî xo (Mewlûdê Şerîf) 1903 de nuştû.

Mewlidî Mela Mehmed Elî 1971 de nusîyayo û zazakî (kirdkî) de mewlidî hîrêyino ke ewro (îro) ho ma dest de yo. Hûmareyê Vateyî nêwyesin (19) de wendoxî ma ge mewlidî Mela Kamilî (Mewlidî Nebî) zî biwanê. Mewlidî Mela Kamilî benû mewlidî çarin. Di melayanî ma yê erjayeyan ra di eserî erjayeyî eynî wext de kewnî ma dest. Bêguman

nê, edebîyatî zazakî (kirmanckî, kirdkî, dimilkî) rî yew gama (gûma) zaf muhîm a. Ez hêvî kena ke eserî ma yê bînî yê ke heta nika nimatey mendî zî vicî teber, ziwani û edebîyatî ma rî xizmet bikirî. Û ez bawer kena ke degerî ma yê winasî hema zaf î.

Pêroyê nuşteyanî Mela Mehmed Elî menzûm î. Mela Mehmed Elî heme eserî xo pê yew zazakîyo weş û delal a nuştî. Mela Mehmed Elî de eşq estû; eşqî dîn û Homa, eşqî tebîet û rindîye (rindey), eşqî zazakî. O bi xo zî vanû ke sebebî nuştişî ey hîrê çî yî, nînan ra yew zî "eşq" û. Zaten eşq çinî bû, îlham zî nîyerû, ne şair eşkenû şîr binusû ne zî şîri bena "hîkmet". Mela Mehmed Elî vanû "Zerrey, de bib zerra zazakî" û zerrîya ey raşt a zî bena zerrîya zazakî, pê yew eşqo pîl a, pê yew "mana barî" û "mana xuerî" ya veng dana, vana:

"Wazin cewherû ca kî
Wazin çiman xu akî
Biwan inî zazakî
Neqeşnayo pey nakî ⁽²⁾.

Mi zazakî eşkawit
Mi pey qelem peymawit
Pey nakey hîkmet vawit
Şima zazû rî şawit." ⁽³⁾

Nuşteyi Mela Mehmed Elî esasen nuşteyi dînî yê, tema bingeyin tema dînî ya la Mela Mehmed Elî sewbîna temayan û babetan de zî nuştû. Mavajî tebîet, cemat (komel), adabî muaşeret, merdimî, holî-xirabî, hîkmet ûsn. Edebîyatî dînî de merdimî musluman biwazû-niwazû heta yew ca mecbûr û ke çekuyanî (kelîmanî) erebkî bixebitnû. Mela Mehmed Elî na mecbûrîyet ra wet çekuyê erebkî zaf nixebitney. Tînya erebkî nîye, vateyî tirkî zî nuşteyanî ey de zaf kêmi yê. Ziwani ey (yî) yew ziwano fesîh û ziwani şarî yo. Ehmed Fûad zî teqdîmî xo de eynî çî vanû. Wexto ke merdim ziwani Mela Mehmed Elî û ziwani mewlidanî Usman Efendî Babijî û Ehmedê Xasî bidû pêver (tîyever),

2. **nak/naki:** (tirkî de) tiğ

3. Edebîyat Zazakî Neqeşnayo Pey Nakî, (destnuşte), r. 35-39

no het ra qet muqayese qebûl nibenû. Ziwanî Mela Mehmed Elî zaf pak û. Pêroyê nuşteyan bi terzo nezm a nusîyo. Qafiye, wezn, teşbîh, cînas, sembolî û sewbîna îfadeyanî edebîyan de hunerî nuştoxî xurt û. Mela Mehmed Elî hakimî zazakî yo. Vatiş û îzehkerdiş de zaf mahîr û. Merdim seke tuzban (tuzbûn) la ya kirû, o qeyde çekuyan pê misrayan a rêz kenû. Ziwanî ey de lîrîzm hakim û, tede ruh estû; merdim ey ra tem (tûm) genû. Mela Mehmed Elî veng danû zazayan û zazayan teşwîq kenû ke pê ziwan û edebîyatî xoyî weş û rindî ya biwanî ke bibî wayîrî şexsîyetî. Senî ke mi cor (cuar) ra zî va, Mela Mehmed Elî gore (guere) "şîr hîkmet a". O wazenû ke zazayî na hîkmet ra nesîbî xo bigirî, na seha de, yanî "sehey eşq û şîri de biresî heqîqet" û "hîkmet"i keşf bikirî.

"Wazin vayey xu akî
Biwan inî zazakî
Neqeşnayo sey hakî
Tadayo sey tur sakî.

Edebîyat xu biwan
Eqîdey xu rind bizan
Ti ben kamil yew însan
Ti ben yew ehlî îman." (4)

Mela Mehmed Elî yew zerrîya saf û temîz a welatî xo û ziwanî xo ra hes kenû, ê ke niwazinî înan zî rexne (krîtîk) kenû. O vanû:

"Memleket zazû rind û
Wazinî tede vindû
Niwazinî mevindû
Bê edeb hezey cindû." (5)

Mela Mehmed Elî, zaf kede (emeg) daya nuşteyanî xo. Nêzdîyî çewres serrî yo ke ho ser o xebitîyenû. Çîyo ke merdim hunerî (senetî) Mela Mehmed Elî ser o vacû zaf û la tîya de ez ehend vacî bes û. Bêguman wendoxî ma Vate de eşq û hunerî Mela Mehmed Elî ge hinya zaf veynî.

4. Edebîyat Zazakî Neqeşnayo Pey Nakî, (destnuşte), r. 35-39

5. Edebîyat Zazakî Neqeşnayo Pey Nakî, (destnuşte), r. 35-39

Ez wazena cêr ra nuşteyanî Mela Mehmedî bi kilmîye (kilmey) bidî sinasnayîş.

IV) ESERÎ MELA MEHMED ELÎ HUNÎ

A) Heketey Yûsuf û Zelîxa

Tarîxê nuştîşî na hîkayeya menzûme 1982 yo. Heketê Wusif û Zelîxa heme 152 beytî ya û bi yew terzo lîrîk a nusîyaya. Heketê Wusif û Zelîxa bi destnuştêyî Mela Mehmed Elî -tewrî qapaxî virên û peyenî ya- 13 ripelî ya. Semedo ke na hûmareyê Vateyî de vicîyena û wendoxî veyninî, ez tîya de, ney ra zafêr niwazena na hîkaye ser o vindirî.

B) Mewlido Zazakî, Mîrac û Wefatî Nebî

Mewlid, panc qisman ra virazîyo. Nê panc qismî sey yew broşurî yê. Mela Mehmed Elî qapaxî destnuştêyî nê broşurî de wina nusenû:

"Zazaca Mevlid, Mirac ve Vefat-ı Nebi, Elaziz'in Palu kazası Hun (Beyhan) beldesinden Hacı Hoca Mehmed Ali Öztürk, 1971"

Badî ney a rîpelî yewin de zî bi tirkî hîrê nuştêyî estî. Înan ra yew "Arz-1 Makalem" (vateyo verên), ey dîyin "İhtar", ey hîrin zî "Takriz" (pesênayîş) û "Arz-1 Makalem" û "İhtar" Mela Mehmed Elî bi xo nuştî, teqrîz zî key Septioğlu ra Ehmed Fûadî nuştû. Mela Mehmed Elî, "Arz-1 Makalem" de bi tirkî wina vanû:

"Hîrê çîyan ez teşwîq kerda ke mi no mewlido zazakîyo menzûm nuştû:

Yew, menzûmeyê nê tebîetî ke esto.

Yew, telebî (waştîşî) mewlidîk winasî.

Yew zî eşqo ke mi de estû."

Binî ney nuştî de, sey îmza, nuştoxî tînya "Nazim Mehmed Elî" nuştû. Tîya de "nazim"î ra meqsed menzûmenuşttox o, yanî "nuşttoxê na menzûme".

Nuştêyî bînî (İhtar) de Mela Mehmed Elî, ûsulî wendişî mewlidî, yanî merdim kam qismanî mewlidî pêdim a biwanû, ça (kotî) de dua bikirû, ça de warzû pay hinya xeyr û û goşdaran (gueşdarûn) ser o hinya zaf tesîr kenû, ey îzeh kenû. Binî nê nuştêyî de zî se îmza "Nazim Mehmed Elî" nusîyayû.

Nuştey Ehmed Fûadî (Takriz) balkêş û, cuweka ez wazena tîya de qismen ca bidî ey. Ehmed Fûad teqrîzî xo de bi tirkî wina nusenû:

"Mewlido şerîfo ke welatî şerqî de wanîyenû, bi yew ziwani zaf girani ke têmîyanbîyayîşî kurdkî, fariskî û erebkî ra virazîyo, nusîyo û se mewlidî kurdkî yenû wendiş la ancî (hûncî) zî tayê cay xaric tek yew kurd zî ey ra fehm nikenû. Bilhessa sebebo ke bi tayê kelîmeyanî edebîyan a, bi mana edebî ya neqeşnaye yo, manayê ey zaf zor fehm bena. Senî ke yenû zanayîş kesî ke lehçeyê zazakî qal kenî, tira fehm nikenî. Sebebo ke bi yew luxeto edebî ya ameyî nuştiş, mewlidî ke heta nika zazakî nusîyey zî yew qisimî zaf tay ra teber zazay zî ey ra fehm nikenî.

Mewlido zazakîyo ke embazî ma Mehmet Alî Ozturkî -ke bi nameyî Hacî Xoce sinasîyenû- yew terzo xayet mahîrane de, bi yew zazakîyo zelal a nuştû, çiko zaf balkêş û. Mewlid, bi nezmî xayet lîrik û îfadeyî xoyî semîmî ya merdimanî nêwendan bîle anû heyecan û finenû xeleyan. No zî qudretî eşqî manewî yê embazî ma (şairî) vecenû werte.

Sempatîyo ke merdimî cahilî qey nê mewlidî mojnênî (nawnenî) xayet şahane û bi îhtîşam û. Ma nameyî heme derûdorî û alimanî millet a û nameyî pêroyî biraranî zazayan a nazimî rî şukranî xo îfade kenî, ma ci rî Homay teala ra yew xelat nîyaz kenî."

Mewlidî Mela Mehmed Elî, xo mîyan de panc qisimî yo. Qismo virên "Qıcey Peyxemberî" ya. No qisim 19 beytî yo. Qisimî dîyin "Mewlidî Peyxemberî" (bîyayîşî peyxemberî) yo û tewrî beytanî "selat û selam"î ya heme 70 beytî yo. Qisimî hîrêyin "Dua" ya. Na dua 15 beytî ya. Qisimî çarin "Mîracî Peyxemberî" yo. Mîracî Peyxemberî 93 beytî yo. Peynîyê nê qisimî de nameyî nuştoxî û tarîxî nuştişî (Hacî Xoca Mehmed Elî, 1971) estû. Qisimî pancin "Wefatî Nebî" yo û 69 beytî yo. Peynîyê nê qisimî de zî nameyî nuştoxî û tarîx (1970) estû. Panc qisimê nê mewlidî pîya 266 beytî yê.

C) Qesîdey

Hîrê qesîdey Mela Mehmed Elî zî sey yew broşurî yê. Qapax de wina nusenû:

"Zazaca Uyanık Gönül, Tevhid ve Kabir Kasideleri, Elaziz'in Palu

kazası Hun (Beyhan) beldesinden Hacı Hoca Mehmed Ali Öztürk, 1975"

Nê qesîdeyan ra:

1) *Zerra Haya* 40 beytî,

2) *Qesîdey Tewhîd* 33 beytî,

3) *Qesîdey Qebir* / *"Ezabî Qebra Xuêrî"* zî 20 beytî ya.

4) *Qesîdey Seîdî Nûrsî*

Qesîdey Seîdî Nûrsî yewna qisim de ca gena. Serî qapaxî nê qismî de wina nusenû:

"Zazaca Saidi Nursi, Kerbela Vakası ve İman Akidesi, Elaziz'in Palu kazası Hun (Beyhan) beldesinden Hacı Hoca Mehmed Ali Öztürk, 1969, 1970, 1971"

Qesîdey Seîdî Nûrsî (Bedîuzzeman) 1969 de "telîf" kerda. Na qesîde 20 beytî ya. Wina êsenû ke na qesîde nuşteyî Mela Mehmedî yo virên û.

5) *Weqayê Kerbela*

Mela Mehmed Elî, Weqay Kerbela ser hîrê qesîdey nuştî:

a) Weqay Kerbela Hesen-Huseynî

Sey qapaxî, rîpelo virên de, di qubbeyanî asmên (asmîyen) a aleqnayeyan ra gonî (guîn) yena war û mîyanî înan de nameyî Hesen û Huseynî nuşte yî. Eynî rîpel de bi tirkî wina nuşte yo:

"Kerbela Vakası. Uçlarından şehitlik kanı damlayan arş-ı alanın iki kubbesi Hasan ile Hüseyin"

Na qesîde 1971 de nusîya û 20 beytî ya.

b) Weqay Kerbela Hezret Hesenî

Na qesîde 1970 de nusîya û 20 beytî ya.

c) Weqay Kerbela Hezretî Huseynî

Na qesîde 1970 de nusîya û 30 beytî ya. Mela Mehmed Elî semedê Weqayê Kerbela ya 24.10.1970 de bî tirkî yew "önsöz" (vateyo verên) zî nuştû. Nê vateyî xo de Mela Mehmed Elî hedîseyî Kerbela ser o tayê "îtiqadanî batilan" ra behs kenû û xo guere "raştî" vanû. Key Septioğlu ra Ehmed Fûadî tîya de reyna yew "teqrîz" nuştû. Ehmed Fûad zî na weqa ser o fikrî xo beyan kenû.

6) *Qesîdey Peyxemberî*

Na qesîde 1972 de nusîya û 20 beytî ya.

7) *Eqîdey İman-Eqîdey İslam*

Na qesîde 1970 de telîf bîya û 66 beytî ya.

D) Hikmet û edebîyat

No qisim zî xoser o. Hewt rîpelî yo (r. 32-39). Sey qapaxî, rîpelî 32 de bi tirkî wina nuşto:

"Zazaca Hikmet ve Edebiyat, Elaziz'in Palu kazası Hun (Beyhan) beldesinden Hacı Hoca Mehmed Alî Öztürk, 1971"

Tîya de nê qismî estî:

1) Hikmet Zazakî

1971 de nusîya û 80 beytî ya.

2) Edebîyat Zazakî Neqîşnayo Pey Nakî

1971 de nusîyo û 264 beytî yo.

E) Xezay Uhudî

Ney de zî nê qismî estî:

1) Weqayê Koyî Ûhûdî Wefatî Hemzî

1972 de nuşta û 81 beytî ya.

2) Vengî Melî, Munacat Mehmed Elî

1974 de nuşta û 22 beytî ya.

3) Qesîdey Mekkî

1976 de nuşta û 25 beytî ya.

4) Qesîdey Medîna

1976 de nuşta û 25 beytî ya.

Ez bawer kena bê nînan hema sewbîna nuşteyî Mela Mehmed Elî Hunî zî estî. Ey va "Înşalla ez hema şima rî çendna bandûn zî dekena". Û ma zî Mela Mehmed Elî ra xora naye hêvî kenî.

HEKETEY YÛSUF Û ZELÎXA (1)

Hacî Xoca Muhemmed 'Elî Öztürk

"Bîsmîllah" vac ak Qur'anî, akir sûrey Yûsuf (2) banî,
Heketey Yûsuf biwanî, hey veyn Yûsufi Ken'anî (3).
 Mi heketey Yûsuf cawut, pey nezma zazakî vawut (4),
 Şima birarû rî şawut, hey veyn Yûsufi Ken'anî.
Ena heket mi ra beşnaw, destî (5) mi ra bişim yew aw,
Veyn Homay Qur'an id (6) se vaw, hey veyn Yûsufi Ken'anî.
 Homay vaw "ehsenu'l-qeses" (7), rindey heketû bik hewes,
 Beytî ma se w pûncas di, bes; hey veyn Yûsufi Ken'anî.
Yew ruc Yûsuf duyesserre, ber' pî xu ra ame zerre,
Va "Mi yew hown dî, ken gerre", hey veyn Yûsufi Ken'anî.
 Va "Mi hown id dî zaf sarey, aşm û ruc yondes astarey,
 Mi r' secde bî sarey, sarey", hey veyn Yûsufi Ken'anî.
Pî va "Bîrarû rî mevac, yew ruc birey tu ser bân gac,
Ez û yî ma tu r' bân muhtac", hey veyn Yûsufi Ken'anî.
 Des birarûn yi eşnawut, amey yew ca, yew fend vawut,
 Ruc ame fursêtu xu pawut, hey veyn Yûsufi Ken'anî.

1. Mela Mehmed Elî, Heketey Yûsuf û Zelîxa bi herfanê erebkî nuşta. No nuşteyî ey çap nêbiyo. Ma dest de destnuşteyî ey esto. Mi no destnuşte herfanê erebkî ra tada herfanê latînkî ser (transkrîbe kerd).

Mela Mehmed Elî, Heketey Yûsuf û Zelîxa band (kaset) de zî wenda. No bandî ey ma dest de esto. Beynateyê (beyntarê) wendişî bandî û destnuşteyî de tayê ferqî estî, mi notanê cêrênan de nê ferqî nuştî.

2. Destnuşteyî Mela Mehmed Elî de sere ra heta peynî "Yûsuf" nusîyenû la band de o bi xo se "Wisif" waneno. Heta ge-ge se "Wûsuf", "Wusûf" û "Wusif" zî telaffuz keno.

3. Band de herindê na misra de beytê cêrên vaneno:

"Qaley Zelîxa biwanî, hey veyn Wusufi Ken'anî

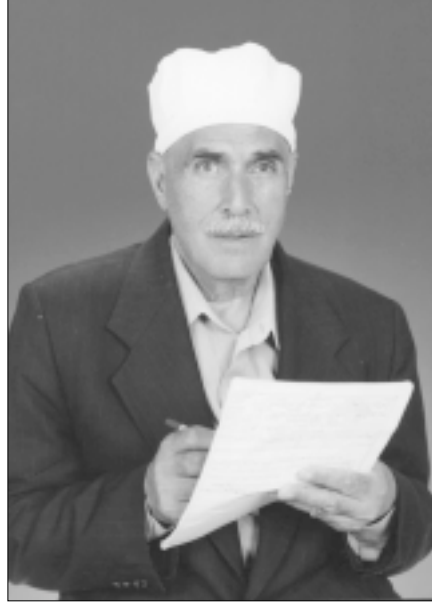
Qaley Zelîxa biwanî, tewrî Wusufi Ken'anî."

4. **vawutiş**: vawitene, riştene; mûnayene, munitene (bi tirkî "örmek")

5. Band de vano "destanî".

6. **id**: de, di

7. **ehsenu'l-qeses**: (erebki de) hikayeya tewr weşe, hikayeya en weşe

Hacı Xoca Muhemmed 'Elî Öztürk

Yew ruc lacî bî asparî, va "Bawko, ma şin cey warî,
Yûsuf berşaw wa buk yarî", hey weyn Yûsufî Ken'anî.
Ye'qûb va "Cey warû dur î, tersen vergî z' Yûsuf bûrî",
Yîn va "Meters, ma ûn tu rî", hey weyn Yûsufî Ken'anî.
Yîn Yûsuf eyşt zerrey yew bîr, 'eceb ena yena kûm vîr,
Yî şûn d' amey, yî bermey pî r', hey weyn Yûsufî Ken'anî.
Yî amey bermey pey nazî, va "Tu qedêr xu bib razî,
Vergû Yûsuf werd pey gazî", hey weyn Yûsufî Ken'anî.
Yîn senî ena fend vawut, guyna zurey paç yi sawut,
Paça guynin pî xu r' nawut, hey weyn Yûsufî Ken'anî.
Ye'qûb va "Yîn Yusuf birna, la qey pirên yi nîdirna?"
Va "Eqil mi qet nîbirna", hey weyn Yûsufî Ken'anî.
Va "Hey ven dîn cinawurû", va "Hey ven dîn nî gawurû,
Ez ken safî enî gurû", hey weyn Yûsufî Ken'anî.
Des heme lac vicey dewû, hetta resew lewey kûyû,
Nîrakewtî rucû-şewû, hey weyn Yûsufî Ken'anî.
Yîn tepîşt yew vergey lîrû, kerd derbice ⁽⁸⁾ yîn pey tîrû,
Ard pî xu het pey zencîrû, hey weyn Yûsufî Ken'anî.

8. **derbice**: birîndar, darbice

Vergey lîrû va "Ya Nebî, lîr mi bî vîn, nuzûn⁽⁹⁾ se bî,
 Şew-ruec geyren çim mi debî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Verg va "Ya Nebî, rind bizûn; destûr bid mi, şen⁽¹⁰⁾ vergû ûn,
 Ma wananî tu rî yew sûn", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ye'qûb Nebî kerd yew nimac, verg amey dor-male d' bî gac,
 Yîn va "Ya Nebî, hey di vac", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ye'qûb va "Şima Yûsuf werd", vergû va "Wellah ma nîwerd!
 Se kerd-nîkerd lacûn' tu kerd", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Ma verg î, ma cinawur î, ma nîşkenî şima bûrî,
 Wellahî ma tira dur î", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yî şî, Ye'qûb ame zerre, va "Ya Rebbî, tu r' ken gerre",
 Qey yi r' bermey herr û kerre, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ma hîn îta d' Ye'qûb ca verd, yew karwanî Yûsuf vet berd,
 Resna Misir hey veyn se kerd, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Karwan Yûsuf rût pey perû, yîn da Qitfir serêk serû;
 Yûsuf bi yew axay berû, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Mêrdey Zelîxa Qitfir û, 'ezîz Misir û, wezîr û,
 Zaf axa w la bêr⁽¹¹⁾ nemîr⁽¹²⁾ û, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Wu nemîr û, qic yi çin î, Zelîxa ra va "Ya cînî,
 Ma r' yew ewlad tepîş inî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yûsuf xerîb, sêrr yi debî, key Zelîxa d' wu bi nebî,
 Hey veyn Zelîxa sur se bî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ena dunya çerx' felek a, Zelîxa yew çavbelek a,
 Tu vîn qey yew hûr-melek a, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Zelîxa zaf xu xemelna, buya weş id xu remelna;
 Amey zerre, ber qefelna; hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Va "Ya Yûsuf, ez eyina ya; ez ik⁽¹³⁾ esta ez keyna ya,
 Çow çun⁽¹⁴⁾, eza tuk-teyna ya", hey veyn Yûsufî Ken'anî.

9. ez **nuzûn**: ez nêzana, ez nêzonû

10. Band de vano "şin".

11. **bêr**: ber, dol, nesil

12. **nemîr**: keso ke qicê (domanê) ey nêbenî

13. **ik**: ke, ki

14. **çun**: çin, çin o

Vate

Yûsuf va "Ma tuk-teyna nî. Homa est, bîya îmanî;
Çim xirab ra mi ra manî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yey ⁽¹⁵⁾ va "Tu şarî Ken'an î, tu rind î, xortî ciwan î,
Ya hesret kên, mi ra banî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yûsuf va "Ez peyxember a, ez qey şima rî rehber a",
Rema yey ⁽¹⁶⁾ ra, kewtû hera, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yey xeberî neqilneynî, kewtîb berû, qefelneynî,
Pey 'eşq Yûsuf xu helneynî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yûsuf yey ra xu abirna, vazda teber, xu cêbirna,
Yey pirên yi pey ra dirna, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Vîcey teber ya denîştay, mundey Yûsuf nika pîştay,
'Ezîz û dat ha rûnîşte y, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yey va 'ezîz ra "Tu bizûn, vatey mi kên, ek mi bimûn
Tu Yûsuf berz hebs û zendûn", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yûsuf yîn ra va "Qala reyşt, heqîqet yey nefîsî mi weyşt,
Se kerd-nîkerd, mi qet nîweyşt" ⁽¹⁷⁾, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Datî yîn ra va yew vate, va "Ma kenî yew lekate",
Va "Ma hey veynî dirate", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yîn dî dirate ha pey ra, yîn va "Hîlle nika yey ⁽¹⁸⁾ ra,
Yûsuf bi reyşt pey eney ra", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Uca d' yîn va "Maşaellah, hem la îlahe îlallah,
Hem îz ⁽¹⁹⁾ Yûsuf siddîqullah", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yîn yew deme ena vîyarney, cînûn mîrû qalî çarney,
Zelîxa sur lûmey varney, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Cînû va "Zelîxa barî, ya nuzûna tepîş yarî,
Senî zerr kewt xizimkarî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.

15. **yey:** a

yey va: a va

16. **yey:** aye

yey ra rema: aye ra rema

17. Band de vano "se kerd-nîkerd, mi ya nîweyşt".

18. **yey ra:** aye ra

19. **îz:** zî, jî, kî

Cînî mîrû zaf bîb serdî, Zelîxa yî de'wet kerdî,
 Tikê feykî ⁽²⁰⁾ ard, yîn werdî ⁽²¹⁾; hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Zelîxa say û may ardî, ney yîn dest a yew yew kardî,
 Yîn Yûsuf dî, tekbîr ardî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Cînû va "Yûsuf cewher û, ne însan û ne beşer û,
 Yew meleko munewwer û", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Cînû girûney xu dirney, pey kardyû destî xu birney,
 Cînû hîn qalî cêbirney, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Cînî virazenî fendû, vûn "Ya Yûsuf! Dekur bendû,
 Tu qebûl nêk', tu şin zendû", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yûsuf vûn "Nîwazen rindû. Ya Reb, dûr fin enî cindû!
 Ya Reb, wazen hebs û zendû!" Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yewna deme yi xu pawut, yîn heyne gueştî yi cawut,
 Yi hebs û zendû peymawut, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yîn wu eyşt zerre pey fendû, di tèn yi reyra kewt zendû,
 Wir dî kewtî qeyd û bendû, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yewy va "Mi hewn d' alizneynî, mi yew şîre calizneynî,
 Mi yew şerab palizneynî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Bîn va "Mi hewn d' xizmet kerdîn, mi nûn sarey xu ser o berdîn,
 Teyra sînî ser ra werdîn", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yûsuf va "Şîma ûmbaz î, şîma çi rey mekîn nazî,
 Qedêr xu rî bibîn razî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Wahar nûn ra va "Tu şinî", va "Tu sibay î'dam benî,
 Teyrî mezgî tu zî wenî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ayî ⁽²²⁾ bîn ra va yew xeber, va "Tu sibay vecîn teber,
 Tu wezîr het bèn mu'teber", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ser sibay ra vîcey te'bîr, Yûsuf va "Tu ek dî wezîr,
 Tu mi uca d' bîya xu vîr", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Şeytan hot sêrr nîard yi vîr, wu nişka vacû "Ya wezîr,
 Cezey qedêr kî kenû cîr", hey veyn Yûsufî Ken'anî.

20. **feykî**: meywe

21. Band de vano "tikê say ard, cînya werdî".

22. Band de vano "enî".

Duyes sêrr hebs id bî tamam ⁽²³⁾, hîn Yûsuf 'eleyhî's-selam
 Vîcûn teber benû îmam, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ayî ruecan d' wezîr 'ezîz, yew şew hewn dî, tersa bi lîz,
 Va "Wazen yew te'bîr temîz", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Va "Mi dî hot mûngey zerdî, hot heb mûngey qelewy werdî,
 Nuzûn me'ney enî derdî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Hot heb sarey z' xelley yeşîl, hot sarey wîşk yîn kerd zelîl.
 Wazen yew te'bîr, yew delîl", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 ' Alimû ⁽²⁴⁾ va "Ma nuzûnî. Enî hewnî hown' Şeytûnî,
 Ma wazeyn hownûn rehmûnî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Uca d' kewt ûmbaz Yûsuf vîr, ûmbaz Yûsuf va "Ya wezîr",
 Va "Yûsuf zûn enî te'bîr", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Wezîr ûmbaz Yûsuf şawut, Yûsuf te'bîr hewnû vawut,
 Weş yew te'bîr yi peymawut, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yûsuf va "Bizûnîn hemîn ⁽²⁵⁾, hot sêrr ramite biramîn,
 Benî xeley hot serrî bîn", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Hot sêrr zexre dekîn zerre, hot serrî z' 'erd benû kerre,
 Şîma nîşken bikîr gerre", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "We ra pey zî yena yew serr, bereket kuwen awkûn û herr,
 Şîma ser ra wuradyûn şerr", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Te'bîr hewn şî resa wezîr, wezîryî bî nemir sey mîr,
 Hezret Yûsuf kewt hemîn vîr, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Meclis millet va "Yûsuf ça w?" 'Ezîz va "Yew merdîm bişaw,
 Ek wu bêrû wu padişa w", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Resey hepîs ena xeber, Hezret Yûsuf va "Nîn teber!"
 Wezîr va "Wu ben mu'teber", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yûsuf va "Wa 'ezîz nîters, wa cînû ra bikur yew pers,
 Wa cînû ra bîgur yew ders", hey veyn Yûsufî Ken'anî.

23. Band de vano "hot serrî yi hebs id bîy tamam".

Tayê mufessîrî vanî Hezretî Wisif hewt serrî ceza genû la semedo ke o zîndan de sewbîna merdiman ra (her di embazanê xo yê zîndanî ra), yanî Homay ra nîye la benîademî ra ardim wazenû, zorî Homayî ya şînû û Homa cezayê ey panc serrîna keno zîyade. Ferqo ke mîyanî destnuşte û wendişî bandî Mela Mehemedî de esto, tîya ra yeno.

24. Band de vano "keşîşan".

25. **hemîn**: (fariskî de) na/naye zî; no/ney zî; bi xo, bizzat, eynî

Yîn senî qalî cêbirney, yîn senî destî xu birney,
 Pêşey pirên pey ra dirney, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 'Ezîz ven da cînûn Misir, Zelîxa wanena wîtir,
 Vûna "Ez gey⁽²⁶⁾ ca ra bimir", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Cînî amey pêser yew ca d', tewrî Zelîxa ra uca d',
 Hezret Yûsuf hîn benû şad, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yîn va "Ma 'aşiq yi vîcey, wu reyşt ib quçey ma rîcey,
 Maxey Hezret Yûsuf nîcey"⁽²⁷⁾, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Hezret Yûsuf ame teber, 'ezîz wu vet textî xu ser,
 Hîn bî vila ena xeber, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Hezret Yûsuf va weş yew qewl, va "Ez nivûn nefî mi hol,
 Nefis merdîm kenû sey sewl", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Va "Mi peyxemberey vîcney, mi rindey cînû nîvîcney,
 Homay quçey cînû ricney", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yûsuf va "Heqîqet ena, hot sêrr tepa xeley bena,
 Hot sêrr xeley dewam kena", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Ez şima r' ben wekîl malî, zexre ken 'enbar û çalî."
 Meclîs tesdîq kerd nî qalî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Hukmat Misir wu tesdîq kerd, yew serr tepa wezîr îz merd,
 Zelîxa rî vîcya yew derd, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Hezret Yûsuf şî cey wezîr, Zelîxa zî girot, bi mîr;
 Zelîxa bî Îslam, bî cîr⁽²⁸⁾, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Zexre nîcya⁽²⁹⁾ hezey qela, hot sêrr tepa amey xela,
 Homay millet kerd muhtela, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Xeley Yûsuf Peyxemberî, xeley qefelney zaf berî.
 'Eceb hîn bena sey verî? Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Xeley reseş herg' însanî, reseş Welatî Ken'anî,
 Her kes ameyn semênd⁽³⁰⁾ nanî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Des bireş Yûsuf Peyxembêr, des devû ra amey vêr bêr,
 Yûsuf yîn id weş dey xebêr, hey veyn Yûsufî Ken'anî.

26. **gey**: ganî, gûnî, gerek

27. **nîcey**: nicîyey, amey pêser, pêser bî; (tîya de) virazîyay

28. **cîr**: asanvindertox/asanvindertoxe (tirkî de "uslu")

29. **nîcya**: nicîya, ame pêser, pêser bi

30. Band de vano "semêd".

Vate

Yi va yîn ra "Şima çende y?" Yîn va "Ma ra yondes mende y,
Ma enî des hebî inde y", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
"Ma ra Yûsuf qıcey d' merdû, qıcey d' vergû berdû werdû;
Wu pî ma rî bîyû derdû", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yi va "Birey merdî ça wo?" Yîn va "Nika ha uca wo,
Wu sînayey babî ma wo", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Va "Şima yi ek nîyarî, şima r' çi rey çin î barî;
Vatey mi d' çin a yew yarî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Bar debî pey xelley çalî, bar debî tewrî taf-talî,
Resey welat, yî kewt qalî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Va "Bawko, ma birey qıc bên; tu wazên, bar heyna debên,
Ek tu nîd ma bar nîdebên", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Ye'qûb va "Şima ha se kêh? Heyna katey Yûsuf mekên!"
Yîn va "Ma semênd xellî bên", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Va "Ma tu r' yew sened danî. Ma birey bên xelle anî.
Bawko, tu ma ra hol zanî" ⁽³¹⁾, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Şî ⁽³²⁾ Misir gilûngey dîyîn, tewrî birey xu Bunyamîn,
Hezret Yûsuf yî dî hemîn, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yûsuf ard xu het Bunyamîn, va "Ez Yûsuf a, bib emîn!
Ez yîn sibay ken rey hemîn", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Bunyamîn rakewt Yûsuf het. Sibay vîcêna heqîqet,
Virazîyûn yew sîyaset, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Barî dekerd, yew ca nîcî ⁽³³⁾, çap vist mûn bar birey qıcî,
Sibay warîşt Ken'anicî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Ken'anicû sibay rada, hêt welat ra vêr xu tada,
Yûsuf va "Dag nika ma d' a", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yûsuf polîs vist yîn dim a, polîsû va "Dizd î şima!" ⁽³⁴⁾
Va "Agêrên! Ça w çapî ma?", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Têtewr ⁽³⁵⁾ barû eşkawîya, çapo k' yîn va "tirawîya",
Bar qıcî d' dî, ci sawîya, hey veyn Yûsufî Ken'anî.

31. Band de vano "Bawko, ma tu ra hol zanî".

32. Band de vano "Yî şî gilûngey dîyîn".

33. **nîcî**: pêser nay

34. Band de wina vano: Yûsuf zeftî vist yîn dim a, zeftîyû va "Dizd î şima!"

35. **têtewr**: têtter, têtetor; pêro, heme

Bunyamîn va "Wahar ez a", Yûsuf da yi yew serr ceza,
 Birarû otur dî reza, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Qanûn Misir ci r' nîbîyû, eno qanûn Ye'qûbî yû,
 Yûsuf ewlad, Ye'qûb pî yû, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yîni r' virazîyey yew fend, biraw pîl Bunyamîn' het mend,
 New birarû rahar xu kend, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Bunyamîn zerrey xu d' memnûn, yi het mend birey yi Şem'ûn,
 New birey amey, bî mehzûn, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ame ver a Ye'qûb Nebî, va "La birey bîn pey se bî?"
 Hesîr çimûn hemîn debî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yîn va "Bunyamîno gede, yew serr ceza ra ha tede.
 Bawko! Ma rî kewta pede", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Bawko! Quçey ma zî ricya, daga dagey birey qic ya,
 Malî dizdey tede vicya", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yi va "Şima heyna ken rey, mi r' bîya teng dunya herey,
 Mi r' bî talî nî şîrîn cey", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Ruec ha yenû, şew ha yena; şew ha yena, tew tey yena,
 Derbey lacû cîger gena", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Derbey mi bî hîre lezgî⁽³⁶⁾, dec yîn resa heta mezgî,
 Ez helneya enî dezgî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Di hey şêrîn, di hey şêrîn; tewrî hîre hemîn bêrîn,
 Rêçey yîn ra hey bigeyrîn", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Şî Misir gilûngey hîrin, yî pey yew hesreta şîrin,
 Yî pey yew zerra xemgîrin, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 New birarû barî wepîşt, barûn devû ser ra wenîşt,
 Heyna rahar Misir tepîşt, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Resey Misir, kûşkey 'ezîz; yî şî zerre pey zerra zîz,
 Vîcey huzûr Yûsuf temîz, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Va "Ma amey xelley çalû", va "Ma amey semênd qalû,
 Pî ma merûn⁽³⁷⁾ şin bîn salû", hey veyn Yûsufî Ken'anî.

36. Band de vano "lejgî".

lejg: şax

37. **merûn:** mireno

Va "Ma amey, ha y" birarû", va "Ma amey deger ⁽³⁸⁾ barû,
Pî ma nika kenû zarû", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Pî ma Rebbî [r'] kenû zikir, pî ma Rebbî r' kenû şikir.
 Ya 'ezîz, ma r' yew hol bikir", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
"Tu yew 'ezîzo delal î, tu yew dostî şithelal î,
Pî ma nîşkun bikur qalî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Xeyal xu d' Yûsuf çarnenû, sey milçikû wesarnenû,
 Sey varûn hesrû varnenû", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
"Bîyû derbicey derbicû, şew-ruec hesrû kenû micû,
Wu vacînû hezey qicû", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Ma vûn ya eyyûhel 'ezîz, zerrey qicûn ma z' bîya zîz,
 Zerrey ma heyna bik temîz", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
"Tu heyna dek nî barûn ma, tesedduq bik birarûn ma,
Tu heyna ak raharûn ma", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Pî ma nika ma pawenû, hesreney Yûsuf cawenû,
 Ha 'umur ⁽³⁹⁾ xu peymawenû", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Gueştarî qalû kerd 'ezîz, heme zerrey yi hend bî zîz.
Hesîr çimûn xu kerd temîz, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yûsuf yînî r' nesîhet kerd, yi va "Şima Yûsuf se kerd?
 Şima şî va 'wu vergû werd' ", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Va "Şima çarney xeberî", va "Şima nîşkey qederî".
Va "Şima 'efw ken sey verî", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yîn va "Bira, keko bira, rî ma çin o ma bûn tu ra.
 La qey ma eyna ⁽⁴⁰⁾ kerd, çira?" Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Yîn va "Tu Yûsuf î, keko; ma mehcub î, ma xu r' se ko?
Ca çinêk o ma xu deko", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Yi va "Ez Yûsuf a hemîn, birey min o no Bunyamîn,
 Şima mi ra bibîn emîn", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
"Nîken lûmûn û sevdere ⁽⁴¹⁾, ena holey xu ben sere,
Dûn şima zaf mal û pere", hey veyn Yûsufî Ken'anî.

38. **degerotiş**: degirewtene, degirotene, pîrr kerdene

39. Band de vano " 'emîr".

40. **eyna**: wina

41. **sevdere**: serevde

"Ez dîn şîma pîrun⁽⁴²⁾, qemîs⁽⁴³⁾, bidîn Ye'qûbî birey 'Îs,
 Wa çîm yi ab, biwûn hedîs", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Ye'qûb Nebî babî ma wo, wa mîjdaney mi beşnawo,
 Barû wenîn, wa bîyur tîya wo", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Ewlad Ye'qûb ca ra leqey, uca d' pelî Ye'qûb çeçey,
 Va "Bûy Yûsuf yena mi. Qey?" Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Veyvûn Ye'qûb vatîn "Bawo, qaley Yûsuf hey meşnawo,
 Yûsuf merdo. Hey veyn ça wo", hey veyn Yûsufî Ken'anî⁽⁴⁴⁾.
 Ye'qûb vatîn "Ez ha wanen, ez pey sîrrî Homay zûnen⁽⁴⁵⁾
 Lakîn şîma het pey manen", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Uca d' lac pîl ame resa, Ye'qûb warîşt pay, pey 'esa,
 "Sa'et çend a?" Va "Duyes a". Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Lac ame zerre va "Mîjdûn!⁽⁴⁶⁾ Bawko, Yûsuf weş û bizûn!
 Wu Misir id bîyû sultûn". Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 "Bîyû xiznedar xiznedarû, zexre ken vila pey barû,
 Wu bîyû babî fîqarû", hey veyn Yûsufî Ken'anî⁽⁴⁷⁾.
 Yi⁽⁴⁸⁾ va "Qalû mefîn erey, 'eceb se bî peyxemberey?
 'Eceb se bî na rehberey?" Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Lac va "Yûsuf peyxember û, wu Misir id yew serwer û,
 Şarî ucay rî rehber û", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Heyna persa Ye'qûb Nebî, va "Ya emanet pey se bî?
 Helley cezey Rebbî debî". Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Emaneta k' yi va abî, girot sawut çîman babî,
 Çimî babî uca d' abî, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Birey bînî z' amey reseş, yew deme mênd, barî weney,
 Vêr xu tada hetî uceş", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
 Welat xu ra yîn xu wepîşt, heyna rahar Misîr tepîşt,
 Resey Misir, Ye'qûb rûnîşt, hey veyn Yûsufî Ken'anî.

42. **pîrun**: pîrên, pîryen

43. **qemîs**: (erebkî de) paç, îşlig, qolike

44. Na beyt band de çînî ya.

45. **ez zûnen**: ez zana, zonena

46. Cor ra na çekuye (kelîme) wina nusîyaybî: "mîjdan".

47. Na beyt band de çînî ya.

48. Band de vano "pî".

Ye'qûb va "Ez bîya rehet, Homay ma rî kerdû rehet,
Ma rî kerdû tamam nî'met", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
May-pîy Yûsuf birarû ra, aşm û ruc û astarû ra,
Roşa[n] virêşt pey yarû ra, hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Ye'qûb va "Maxey ma nîcey". Yûsuf va "Me'ney hewn vîcey,
Çuqey Şeytûn xain rîcey", hey veyn Yûsufî Ken'anî.
"Homay ez kerda peyxember, hebs ra veta kerda rehber,
Welat Misrî d' kerda serwer". Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Hacî Xoca vûn "Ya mubîn!"⁽⁴⁹⁾ Vûn "Teweffena muslîmîn,
We el-hîqna bî's-salihîn". Hey veyn Yûsufî Ken'anî.
Mehmed 'Elî vûn "Ya mubîn!" Vûn "Teweffena muslîmîn,
We el-hîqna bî's-salihîn". Hey veyn Yûsufî Ken'anî⁽⁵⁰⁾.
Meley Wunî⁽⁵¹⁾ vûn "Ya mubîn!" Vûn "Teweffena muslîmîn⁽⁵²⁾,
We el-hîqna bî's-salihîn". Hey veyn Yûsufî Ken'anî⁽⁵³⁾.

* * *

49. **mubîn**: (erebkî de) keso ke hol û xirabî, xeyr û şerrî cîya keno

50. Na beyt destnuşte de çinî ya, band de esta.

51. **Wun**: Wun/Hun yew nahîyeyê Palî ya. Meley Wunî ra meqsed Mela Mehmed Elî yo.

52. Na beyt destnuşte de çinî ya, band de esta.

53. Band de, Mela Mehmed Elî wendîşî Heketey Yûsuf û Zelîxa ra pey wina vano:

"Gelî birarûnî 'ezîzû we gelî zazûnî temîzû we gelî îslamûnî mubarekû[nî] guesdarû!

Homay te'ala çowres serr Yaqûb Pêxamber û Hezret Wisif lacî yi pê ra vistî durî. Sebebû ku yew ruej lacî xu Wisifî ra zaf hes kerd, Homay te'ala va: 'Pîley berzey xu r' qesem ken, ez gerek çowres serr Yaqûb Pêxamberî adirî hesretey Wisifî di bivêşn.'

Narey Şeytûnî rahar vet birarûn rî. Birarû wi xapêna berd quyî ri eş war, bîr ri eş war. Yew karwûnî vet, berd Misir id ruet pey perû. Homay te'ala wi kerd axey berû. We ra pey Homay te'ala wi eş hepis. We ra pey zî Homay te'ala wi hepis ra vet. Ba'dî hot serrû kerd padişa, kerd pêxamber, kerd 'alimî hownû.

In gurey, pêro Homa te'ala virazenû. Gurey Ellay te'ala nexşên î."

Cenab-ı hakîm-i mutlak hazretlerinin kelim-ı ezeli olan Kur'an-ı Kerim'in sure-i celîle-i Yusuf aleyhiselamin üçüncü ayeti olan "Nehnû neqûssû 'eleyke ehsene'l-qesesî" (54) fıkrası sırrıyla ve cenab-ı Resul-i kibriya hazretlerinin "Eş-şi'rû hîkmetûn" (55) kelim-ı kibarıyla özellikle Zaza din kardeşleri olan Türk vatandaşlarını duygulandırmak maksadıyla Hazreti Yusuf ile Züleyha hikayelerini Zazaca manzum olarak kaleme aldım. Ola ki okuyan din kardeşleri[m] beni hayır ile yad edeler ve şu cihanşümül Kitab-ı Mukaddes'in cevahirlerini çıkaralar ve şu gülistan-ı ekberin gonca güllerini dereler ve dolayısıyla bu sahada, yani aşk ve şiir alanında hakikate ereler (56).

1982/1402 Hicrî

Nazim (57): Hacî Xoca Muhammed 'Elî (58)

Transkrîbekerdox: **Mehmet UZUN**

54. "Nehnû neqûssû 'eleyke ehsene'l-qesesî" yew ayetê Qur'anî ya (Sûreyê Wisifi, ayeta hîrêyine). Mana na ayete wina ya: "Ma [tu rî nê qissan] bi tewro en rind a qal kenî."

Sûreyê Yûsufî 111 ayetî ya, sere ra heta peynî tinya qalê Hezretî Wisifi kena û cuweka no name girewtû. Ayetê yewin, dîyin û hîrêyin Medîne de, ê bînî zî Mekke de amey war (nazil bî). Na heketê "Wisif û Zelîxa", sey yew kilmnuştêyî Sûreyê Wisifi ya. Hezretî Wisif û Bunyamîn yew dayik ra yî. Namê daykê înan Rafîyle yo. Meselê Hezretî Wisifi her di kitabânî muqeddesanî bînan (Tewrat û Încil) de zî vîyeren. Bîlhessa Tewrat de na mesela zaf derg ca gena.

55. **Eş-şi'rû hîkmetûn:** (erebki de) Şîre hîkmet a.

hîkmet: felsefe; nimte, çiko bi mana nîmtê; sebeb; vateyo manayin.

56. Mela Mehmed Elî peynîya Heketey Yûsuf û Zelîxa de no paragrafo tirkî nuştö.

57. **nazim:** menzûmenuştöx, keso ke menzûme nuştö

58. Hacî Xoca Muhammed 'Elî şairo namdar Mela Mehmed Elî Hunî yo. Vernîyê Heketey Yûsuf û Zelîxa de nameyê ey se "Hacı Xoca Muhammed 'Elî Öztürk" nusîyo.

Kayanê domanan ra:

GUGE

Aydın BİNGÖL

No kayê domanan ⁽¹⁾ bi grubêde çar pîyayan (merdiman) ra zêde hetanî des pîyayan êno kay kerdene.

Kayê goge ê lajan o û kênekî (çênekî) nê kayî kay nêkene.

Nê kayî de di namêyê kaykerdoxan estê, yew **pîre** ya, o bîn kî (zî) **berze** yo.

Hacetê nê kayî **berze** û **goge** yê.

Berze: Salêde ⁽²⁾ pan a û bi qasê (hendê) di lepanê kaykerdoxî verin û derg a. Zafêriyê

kaykerdoxan, xo rê kemeranê panan ra bi hacetanê destî berze virazenê û kayî ra dime berzeyanê xo seba reyêde (dolimêde) bîne danê we ⁽³⁾. Ganî (gereke) her kaykerdox wayîrê yew berze bo. Tayê mintiqayan de, mavajî mintiqaya Pîranî (Dicle) de "berze" ra vanê "let".

Goge: Kemerêde gilor ⁽⁴⁾ a. Giraniya xo bi qasê nê kîloyî ya, girsîya (xişnîya) xo kî bi qasê destê girmikênî ⁽⁵⁾ ya.

Cayê kayî ganî (gereke) raste (raşte) bo. Di nuxteyê (noqteyê) kayî estê ke ganî bêrê kifşekerdene (belukerdene). Nê cayan ra yew seba ronayena goge yo, o bîn kî seba ke domanî uca ra berzeyanê xo bierzê (fînê) û bidê goge ro yo. Dergîya mîyanê nê di cayanê kifşkerdîyan, bi

1. **doman:** gede/geda, qeçek/qeçeke, qic/qice, leyîr/leyîre, lorik/lorike, tut/tute, put/pute, eyel/eyele, zak, mindal/mindale

2. **sale:** kemere, kerra

3. ê **danê we:** ê hewa nanê, ê hewa danê; ê wedarenê

4. **gilor:** gilover, gudikin, gudlikin

5. **girmike:** nuncike, nuçike, nurcik

texmîni panc metroyî ra hetanî heşt metroyî ya. Na dergîye, pîliya kaykerdoxan ra gore bena zîyade ya kî kêmî.

Kaykerdena kayî

Mîyanê domanan ra yew kes, ya bi zerrîya xo ya kî bi hûmaritene (mordene) beno "pîre". Pîre verê goge de vindena. Kaykerdoxî bînî, yanî berzeyî (kaykerdoxî) yew bi yew berzeyanê xo erzenê ke bidê goge ro.

Wexto ke goge cayê xo de bo, zehmet o ke berzeyî bişikîyê ⁽⁶⁾ bêrê berzeyanê xo pey de bigîrê (bicêrê) û reyna bierzê. Gama ke kaykerdox şoro (şêro) berzeya xo bigîro (bicêro), heqê pîre esto ke nohetê xêza berzeyan de destê xo ê ro do. Pîre no hal de destê xo da kamcî berzeyî ro o beno pîre, pîrê kî cayê ey (dê) gêna (cêna). Gureyê (karê) berzeyan kî o yo ke berzeyanê xo bierzê, bidê goge ro û goge cayê xo ra dûrî fiyê (finî). Wexto ke yew berzeyî berzeya xo dê (day) goge ro û goge ca ra fişte (viste) dûrî, ganî (gerek) pîre şoro goge bîyaro û reyna cayê aye de rono; hetanî ke pîre goge ca de nêronaya, kaykerdoxê ke berzeyê xo leyê goge der ê (goge het ê) şikînê berzeyanê xo bigêrê û şorê cayê eştena berzeyan. Eke kaykerdoxî nêresna ta (ta nêard) ke şoro cayê eştena berzeyan, şikîno linga (ninga) xo berzeya xo ser no. Wexto ke linga kaykerdoxî berzeya ey (ê) ser ra (ro) bo, pîre nêşikîna destê xo ey (ê) ra no û ey biveşno. Yew şertê nê ûsulî esto. Ganî (gereke) kaykerdoxo ke yew linga xo naya berze ser, bi linga dîyine berzeya xo linga xo ya yewine (linga ke berze ser o ya) ser no û berze bierzê (fino) hewa, hewa ra bi destê xo pê bigêro (bitepîşo). Eke ser kewt (muweffeq bi) şikîno şoro peyê xêza eştena berzeyan. Eke ser nêkewt, yanî eke nêşikîya sale bi destê xo pê bigêro (bitepîşo), heqê pîre esto ke destê xo ey ra (pira) no û ey (ê) biveşno, bikero pîre.

Kaykerdox nêşikîno berzeya kaykerdoxêde bînî bigêro pey de bîyaro, yan kî linge ser no. Wexto ke girewte (gurete) yan kî linge nay ser, veşeno, yanî o bi xo beno pîre.

No kay hetanî ke domanî biwazê kay bikerê wina (nîya) dom keno ⁽⁷⁾.

6. ê **bişikîyê**: ê bişîyê, ê bişînî, ê biesşkê, ê bese bikerê

7. Derheqê kaykerdena nê kayî de mi dewa qezaya Gimgimî Dapage ra Cibraîl Taş û dewa Keça ra Huseyîn Aslanî ra agahdarî (melûmat) girewte. Mi kî domantîya (gedeyîya) xo de no kay kay kerdîbî.

Mela Kamilê Puexî:

**"WERREKÎNA INÎ MELAY MUMTAZÎ BIÛMÊNÎ YEW CA,
DERHEQÎ NUŞTIŞÎ ZÛNÎ XWI DE, TARÎXÎ XWI DE ESERÊK
BIVIRAŞTÊNÎ"**

Mela Kamilê Puexî (1) Çewlîg ra yo. Şeştûçarserre yo. Ey bi lehçeya kirdkî (zazakî) yew mewlid nušto. No mewlid, Çewlîg de ca-ca hetî tayê melayan ra yeno wendiş. Mela Kamilê no mewlid bi (pey) herfanê erebkî nušto û bi îmkananê xo teksîr kerdo. Bê Mewlidî zî xeylê (zaf) şîrê ey estî. Bi vateyê ey, gelekî şîrê ey zî vîndî bîy.

Emsê çend aşmî esto ke mi Mela Kamil şinasnayo. Mi mewlid û şîrê ey çarnayî (tadayî) herfanê latînkî ser (transkrîbe kerdî). Cuwa ver di hebî şîrê ey kovara Vateyî (nr. 17) de vejîyaybî.

Emsê aşmê temmuze de, Çewlîg de mi Mela Kamilê de roportajêk kerd. Şima cêr ra nê roportajî wanenî.

W. K. MERDIMÎN

Merdimîn: Mela Kamilê bi kirdkî (zazakî) yew mewlid nušto. Kirdkî şîrê ey zî estî. Nika ez qayil a derheqê nuştişî mewlidî û şîranê bînanê ey de tede qalî (qisey) bikerî. Ez wazena ke o tarîxçeyî heyatî xo bi kilmîye ma rê vajo. Ma wina dest pêbikerî: Ti kamca ra yî? Ti çi wext dadîyê (maya) xo ra bîy?

Mela Kamil: Esasen mi hem tarîxî bîyayîşî xwi hem zî cawo g' ez tey bîya mîn (mîyanê) şîranê xwi d' nušto. Mi ina (wina) vato:

Heyat dinya d' çîm mi bî a

Awûn d' Qurçîl (2), Qîlverg (3) pîya

Qible d' dar Hesar (4) xemelna

Ruejveti d' kuey Çîrîs (5) eysa

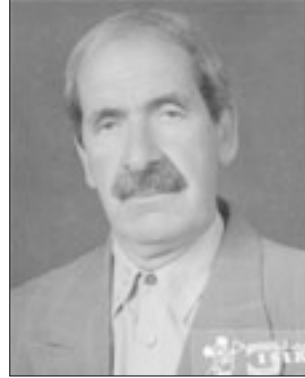
1. **Puex:** Nameyê yew mintîqa û eşîr o. Dewê Puex (yanî Dewa Cêrîn, Dewa Mîyûnîn, Çîrîs, Şawûn, Kuermûn, Matûn) pabesteyê merkezî Çewlîgî yê.

2. **Qurçîl:** Mintîqayê Puex de yew ko yo.

Heyat qijê mi başle be
Naver-wever ûme bi de
Rehmê Allay babê mi de
Berdo Duedûn ⁽⁶⁾ ver çemî de

Duedûn de Qur'an musawo
Az ⁽⁷⁾, Sipêni ⁽⁸⁾ d' medresawo
Xezik ⁽⁹⁾, Puex de dewam dawo
Heyat şima vîyert rawo

Akdenîz, Doxû d' geyrawo
Amed, Mêrdîn d' wûnawo
Mela Temur towrî min a wo
Heyatî medresa qedîyawo

Mela Kamilê Puexî

Merdimîn: To rê zehmet nêbo ma rê mensûr, yanî bê şûire zî vaje.

Mela Kamil: Ez duyesserrî (diwêsserre) bîyo mi Duedûn de Qur'an wend. Badî Duedûnî mi wendişî xwi Az de dewam kerd. Badî aye ez ûmeya Sipêni. Şeş serrî mi Sipêni de dewam kerd. Ez, -Allah xenî-xenî rehmet bikirû- Seyda Mela Suleymanî het menda. Ez Wisifûn ⁽¹⁰⁾ de menda. Cuwa pey ez şîya Xezik. Cuwa pey ma ûmê Puex. Cuwa pey Dîyarbekir û Mêrdîn. Heyatî medresa ina qedîya.

Merdimîn: Çend serrî dewam kerd?

Mela Kamil: Heyatî medresa, -eskerayî (eskerîye) zî tede- des serrî dewam kerd. Bade'l-weqt ez bîyû îmûm. Ez ûmeya mi Duedûn de dest pêkerd. Ma waşt ke hetî îlmî ya hîna (daha) aver şî (şêrîme), la het yew a îmamî het yew a zî îdareyê dinya, qij û ewlad û eyal nêverda ma

3. **Qilverg:** Mıntıqayê Puex de yew ko yo.
4. **Hesar:** Mabênî dewê Az u Puex de yew ko yo.
5. **Çîrîs:** Yew dewê Puex a.
6. **Duedûn:** Yew dewê Çewlîgî ya. Pabesteyê merkezî ya.
7. **Az:** Nameyê yew eşîr û dewe yo. Pabesteyê merkezî Çewlîgî ya.
8. **Sipêni:** Yew dewê Çewlîgî ya. Pabesteyê merkezî ya.
9. **Xezik:** Yew dewê Çewlîgî ya. Pabesteyê merkezî ya.
10. **Wisifûn:** Yew dewê Çewlîgî ya. Pabesteyê merkezî ya.

Vate

hîna weta şî.

Merdimîn: Ti el-an (nika) çendserre yî?

Mela Kamil: Ez elan şeştûçarserrî ya.

Merdimîn: Maşallah! Allah emro (umro) hîna derg bido.

Mela Kamil: Amîn. Umîr Hezretî Pêxemberî (Pêxmerî) ra mi yew serr vîyernawa. Wextêk ma hevalûn vatîn "Wa umîr ma hendê umîr pêxemberî (pêxmerî) ma bo, bes o". Cuwa pey ma pueşmûn bîyo. (Wîyeno.)

La Adem Pêxember zî inê ra pueşmûn bîyo. Vûnî umîr Adem Pêxemberî henzar (hezar) serr bîyo. Yi î n ra 60 yan zî 40 serr dawo Dawud Pêxemberî. Wexto g' umir bîyo temûm, Ezraîl (gangêr) ûmo gûn yi bigirû, Adem Pêxemberî vato:

-Qey la şîma niva henzar serr o?

Ezraîlî vato: La tu (to) 40 serrê xwi dawa Dawudî.

Vûnî inê ya pey Adem Pêxember pueşmûn bîyo. Êmo Şam, Cizîr, dima zî Êmo Cebaxçur. Êmo geyro awkê heyatî.

Merdimîn: Ma Adem Pêxemberî uca de ca verdî û bêrî wextî ma. Ma rê tikê (biney) behsê mewlidê xo bike. To Mewlid key nuşt?

Mela Kamil: Mewlid, mi di serrî cuwa ver nuşt. Serrê 1999 de.

Merdimîn: Cuwa ver to yew tedarik (terarek) dîyo? Verî destpêkerdişî to hazirî yan zî tedarikî xo viraştbi. Wina nîyo?

Mela Kamil: Nê. Yew terarekî mi çine bi. Rey-rey ez ûnîyênî mewlid tirkî ra. Ina rêzkerdişî yi ra. Zaten bîyayîş xwi îtîbarîyle viraştîş dinya, viraştîş Ademî, bajnê (badî) zî bîyayîş Hezretî Pêxemberî û wefatî yi; mewlid pîyore (pêro) î n parçûn ra îbaret o. Mewlid ina mulahezeyê wir (her) dîyûn o. Dinya çi qeyde virazîyaya, qey virazîyaya? Mewlid de vûno:

"Weqta g' Allay waştî g' mexluq yi vînu

Pey emrî "kun" erd û ezmûn ard meydû."

Yanî wexto g' Allay waşt mexluqat yi vînu, emir kerd va "Bibîn!" û yi zî Êmey meydûn.

Zaten viraştîş Allay di qeyde yo: Yew pey (bi) emrî "kun" yew zî pey "sun" o. "Kun" erebkî de yanî "bibe". Wexto g' Cenabî Allay yew çî ra va "Wa bibo!", ca d' beno. "Sun" pey wasitê melaîketûn viraştîş o.

Allay erd û ezmûn viraşt ke xwi bi mexluqatî bido şînasnayîş. Semedê

inê ya nêbînî nêviraştîni. Yanî bîyayîşî ma şahadî keno ke o esto. Pîyore mexluqatî zî şahadî keno.

Merdimîn: Nuştişî mewlidî de ti binî tesîrî kamî de mendî? Kam senetkar yan zî eke esto kam mela?

Mela Kamil: Melûn (melayan) mî rê ardim nêkerd. Bîlakîs mi ser de basqî viraşt. Bîzzatîhî Mela Temurî basqî viraşt. Çewî mi d' ardim nêkerdîni. Yew Mela Mehemed bi, Bedlîs ra bi, kelîmeyûnî kurdkî de mi yi ra îstîfade kerd.

Merdimîn: Kirdkî yan kurmanckî?

Mela Kamil: Kurmûncî.

Merdimîn: Cuwa ver to mewlidî kirdkî (zazakî) dîyo? Yê Mela Ehmedê Xasî esto. To wendo?

Mela Kamil: Ayê kurmûncî heta înkê (nika) ma wendîni. Ayê Xasî cara ez nêşkawa yew kelîmeyê yi zî biwûnî. Hala zî belka ez nêşkewa biwûnî. Zaten merdim heta ders nîrû (nêgîro) nêşkenû biwûnû.

Merdimîn: Mewlido ke to nuştî zaf fesîh o. Merdim zano ho se vano. Yê Melayê Xasî de edetûn ra wet kelîmeyê erebkî estî. Beno ke dewrê ey de ziwan wina bîyo.

Mela Kamil: Kelîmeyê xerîbî tede zaf î. Ayê mi de zî beno g' kelîmeyê xerîbî bibî la zaf nîyî. Zaten Cenabî Allay Qur'an de vato "We 'elleme'l-Ademe esmae kulleha". Yanî ma nûmey pîyore çîyûn do Ademî musnayîş. Ma wi musno. Pîyorê (pêroyê) çîyû, towr heykelî çîyûn a. Yanî hem mana, nûme, hem zî heykel. Allay ço (çi) mexluq hendey Ademî îlm denêkerdû.

Zaten yew (yo) pîlanê Allay bîya. Ridê aya pîlan ra sîney Ademî kerd pîrr îlm. Adem kerd xelîfe g' melaîkey ci rê secde berî û pêxemberîyê yi qebul bikerî. Yoxsa (nêke) melaîkê bi xwi texlîqî (viraştîşî) Ademî razî nibîy. Yin vato:

-Ya Reb, in (no) çine yo ti hey virazenî?

Yi vato: In xelîfey min o. Ez virazen û erzen rîy erdûn. Hem holey hem xirabey tera virazîyena.

Yin vato: Madem ke xirabey tera vejîyena meviraz ya Reb!

Yi vato: Şima nêzûn! Şima qarîş mebîn!

Yin îtiraz kerdo vato: Ma îmtihan bik'!

Hûncî (ancî) Cenabî Allah perrî Ademî vejîyo. Sîney Ademî kerdo

Vate

pirr îlm. Aye ra, wexto g' îmtihan de niştî rû, Adem xalib ûme, yi bîy mexlûb. Yin va:

-Ya Rebbî, çîyo g' tu dayo ma û tu ma musney, ayê ya wet tawey (çîyekî) ma çin o. Ti 'elîm (her çî zanayox) û hekîm î (wayîrî hîkmet î).

Merdimîn: Ayetêka Qur'anî de vano "Wextîlafû elsînetikum we elwanikum", yanî "Ziwan û rengê şima cîya-cîya yê". Ti derheqê na ayete de se vanî?

Mela Kamil: Tabî. Pîyorê zûnû (heme ziwanî) viraştay Allay ê. Allay Adem pîyorê zûnû zî musno. Çiqas zûnî g' rîy erdûn de estî. Eynî zemûn de zûno g' Ademî pey qalî kerd, in zûno g' ina hel (game) ma hey pê qalî kenî, in zûn o. Ademî pey zûnî "surî" qalî kerdî. Zûnî surî zî çar hebî lehçeyê yi estî: surî, lurî, ekrad (kurdî), farisî. Suhûfê (rîpelê) g' Cenabî Allay Ademî rê şawitî, yi zî pey in zûn şawitî.

Merdimîn: Uca de îxtîlaf esto. Belû nîyo.

Mela Kamil: Sehîfeye g' pêxemberûnî bînûn rê ûmey, yi zî pey in zûnî ûmey. Madem ke Adem in memleket de cuwîyo (yaşamış biyo), in memleket esîl o. Zûno g' rîy erdûn de esto, aw zî esîl o. Çünke ebu'l-beşer Hezretî Ademî pey in zûnî qalî kerdo. Kûm çî dewa keno wa bikero, hem in memleket esîl o hem zî zûnî in memleketî esîl o.

Merdimîn: Derheqê mergî û Çewlîgî de şîrî to estî.

Mela Kamil: Belê. Se hebi rubaî (dörtlük) estî.

Merdimîn: Çend hebî qicî to estî?

Mela Kamil: Qijî zaf î. Mepers. (Wîyeno.)

Merdimîn: Ti bi herfanê erebkî kirdkî nusenî. Ti herfanê latînkî zî zanî, ti bi înan zî nusenî?

Mela Kamil: Wexto g' veng vejîya, pey herfûn îfade beno. Wazen wa herfê erebkî bî, wazen wa herfê latînkî bî, ferq nêkenû. 101 hebî kitabî, Allay pey in zûnî şawitî. Bê Tewrat, Încîl û Qur'anî kitabî bînî pîyorê yin pey (bi) zûnî ma erşawîyê.

Merdimîn: Mi mewlidî to wend, weşê mi şî. Hem fesîh o, merdim zano ho se wano hem zî nezm û qafîyeyê ey weş î. Ti çî wext ra hey şîiran, baxusus şîiranê kirdkî nusenî? Çî wext ra to dest pêkerdo ti hey xebitîyenî? To çî wext dest bi nuştîşî mewlidî kerd?

Mela Kamil: Ez sualê tu rê teşekur kena. Ti vûnî "Mewlid û şîire g' tu nuştî weş î". Tabî ez nêşkema vajî "weş î" weya "weş nîyî". Teqdîr ê

wendoxî yo. Merdim eg' not bido xwi, des dûno xwi. Notî çewî çewî bi xwi dest de nîyo.

Ez wexto g' cûn (ciwan) bîya, vengî mi weş bi. Melûn ez nişnên rû, mi ci rê îlahî vatîn, mi Diwanê Melayê Cizîrî wendîn. Vengo weş a mi wendîn. Medresa d' ayino g' vengî yin weş bi ez ayin ra yew bîya. Tabî vengo weş merdimî hetî gurûnî inayûn a benû. Peyderpey zemûn şî, badî eskerayî mi çend hebî çîy meraq kerdî. Mesela mi merg meraq kerd. Mi derheqê mergî de şîrî nuştî: Yew şîre de mi ina vatbi:

"Merg qanûnê îlahî yo
Ço tera qediyaye nîyo
Çi weqt yeno, belû nîyo
Zûnayîşî çew mumkîn nîyo."

Wexto g' mi bidînî ya zî bieşnawitînî yew hevalî mi merdo, mi meraq kerdîn. Ez niştîn rû mi mergî ser o şîrî nuştîn.

Merdimîn: To kirdkî (zazakî) nuştînî?

Mela Kamil: E, kirdkî.

Merdimîn: Şîrê to ya ewilî mergî ser o ya?

Mela Kamil: Nexeyr. Verî mi derheqê dinya d' şîrêk nušta. Ruejêk ez Enqere ra ûmên Çewlîg, Uzunyayla de zerê otobus de yew merdimî heqaret ay bînî kerd. Awo g' heqaret pey bi, kird bi. Şofêr zî perrî (polê) ay merdimî bînî vejîya. Wexto g' merdim raştî heqaretî yeno, merdim qehrîyenû. Ez zî mukedder (xemgîn) bîya. Uca ra heta Melatya mi kirdkî şîrî nuştî. Heşt hebî beytî bî.

Cuwa pey semedî mewlidî ya mi waşt ke zûnî dadîyê ma de alfabe bibo, feqet ez nêraseynî inî meramî xwi. Rey-rey mi eşnawitîn herfûn latînkî ser o xebatê tayê merdimûn esta, alfabe virašta. Feqet nêraseynî mi. Mi waşt ke cawo g' ez tede cuwîyawa, Puex de, bênatê kueyûn (beyntarê koyan) de, zerê aya laya leyl (lêle) de ez pey şîweyê mintiqê xwi şîrûn, cuwa pey zî mewlid binusî û mi nuştî.

Yewdo g' şîr yan zî mewlidî mi biwûn, beno g' tayê kelîmey mintiqê yi d' yewna qeyde vajîyenî û nusîyenî. Aye ra wa mi mazûr vînî, qusurî mi niûnî. Mi mewlid guerê (goreyê) şîweyê Puexî nušto. Mi ina vato:

"Pê Allay Mewlîd Nebî xwi r' wûneno
Allah waharî canûn û camîdûn o

Vate

Weqta g' Allay waşti g' mexluq yi vînu
Pey emrî "kun" erd û ezmûn ard meydû."

Kelîmeyê g' mi vatî mintiqeyê Puex ra yê. In zî normal o. Herkes guerê cay xwi, bolgê (mintiqaya) xwi qalî keno. Cenabî Allah Qur'an de vîno "Ma şima taife-taife, millet-millet, qebîle-qebîle viraştî g' şima yewbînûn bişinasnî. Heq-huqûqî yewbînûn bişinasnî." Heq-huqûqî tu cîrûnî tu de çine (çi) yo, ayê cîrûnî tu zî tu de çine yo, gerek ti bizûnî. Ma vajî yew cîrûnî mi tirkî qalî keno, gereka ez heq yi bişinasnî û vajî "Ti eşkenî (bese kenî) qalî bikerî". Cîrûnî mino bîn zî kirdkî qalî keno, ez gereka yi ra zî vajî "Ti heqlî yî, ti eşkenî zûnî xwi qalî bikerî". Êr (ewro) Tirkîya de xêlekî cûn (zaf cayan) de kirdkî yena qalîkerdiş. Belkî zemûn peyên d' kirdî biney bîy vila, la hûncî zûnî yin esto. Kirdkî zûnî eb û ecdadî min o, zûnî min o. Aye ra mi waşt ke ez pey zûnî babî (pî) û pîrikûn xwi inî mewlîd virazî. Mi ina vatbi:

"Erdo g' şima ser geyrenî
Mal-milk xwi ser de'wa kenî"

Merdimîn: To çend serrî de no (in) mewlid tamam kerd. Yanî xebatê toyê mewlidî çende ramit?

Mela Kamil: Mi zemûnêko xususî inî gurî rê teksîs nêkerd.

Merdimîn: Destpêkerdiş ra heta qedênayîşî mewlidî çend wext vîyert ra? Aşmêk, serrêk?

Mela Kamil: Nê, nê! Ehendêk nîyo. Yew zimistûn des-pûncês ruejî de mi mewlid kerd tamam. Hele hele nimajî siway (sibayî) de, badî nimajî o tarî de ez dua kena û nişena rû; o wext yew îlham yeno mi, ez eşkena yew şîr binusî, ez eşkena yew îlahî rêz kirî. Mesela yew seferê minê hacî de ez şîya turbê Hezretî Pêxemberî ser. Mi kiştê xwi da dîyês (dêsê) mezel. Wexto g' ez şîya di hebî merdîm uca bîy. Ca nêda mi. Ez pey yin de ništa rû, mi derheqî Pêxemberî ma de îlahî vatî, medhîyey vatî. Ez erebkî vîno, fariskî vîno, kirdkî (zazakî) vîno, tirkî vîno. Wexto g' yi ûnîyê g' hesîr hey mi çimûn ra yenî, wir (her) dîyûn ewilî xwi mîyûn de ca da mi, bajnê (badî) ayê hetî turbe xwi da kişt, ez dawa aya kişt. Mi hîn (endî) vatî. Çi g' ûme mi vîr mi vatîn.

Gerçî mana merdim ra merdimî û ca ra ca bedilîyena, sey cê (yewbînî)

nîya. Senî g' mi tu ra va: Pali de yew şêx (şex) û murîd xwi cehde (rayîr) ra şinî. Reye (rayîr) derg o. Şêx murîd ra vûno:

-Sofi, hele ma rê qesîdeyêk vaj!

Murîd vûno: Şêxê mi, wilay ez nêzûna.

Şêx vûno: Ma rê yew mesele vaj!

Murîd vûno: Wilay ez nêzûna.

Şêx vûno: Lawo, vaj! Qe nê (qet nêbo) yew kelûm (deyîre) vaj!

Murîd vûno: Şêxê mi, la beno?

Wi vûno: Ti vaj!

Murîd dest keno pey, sînayîşî yew kênek ser o kurmûncî ina lawik vûno:

"Lawiko, ser deştê ra çîya ye, ez te nabînim

Gul sor-sor e, bê te naqetînim

Çiqas dewra dinya heye

Ser te ra ez dost û yar qe nabînim."

Yanî:

"Lawo (lajek), serî deşt ra kue yo, ez tu nêvînenû

Gul sîr-sîr a, bê tu nêqerefnenû

Çiqas dewrê dinya esto

To ser ra ez dost û yar qe nêvînenû."

Şêx wexto g' ina lawik eşnawenû, cezme (cezbe) kuwenû. Ewilî sarixê yi (xafa yi, şaşika yi) kuwena, dima wi astuer ra gineno erd rê. Murîd vazdenû vûno:

-Heywax şêxê mi! Se bi tu? Lez wirze, xwi bîya pêser. Înkê yew ma in hal a vîno, nê şêxtîyê (şêxîya) tu nê zî murîdê mi mûnena.

Şêx vûno: La ti zûnî tu se vato?

Murîd vûno: Mi se vato? Mi yew kelûmê sînayîşî vata.

Şêx vûno: Tu vato "Ya Reb, beynate de perdey estî, ez tu nêvînenû

Ez bê tu nêşken gula sîr biqerefnî

Heta ke ina dinya esta

Tu ya wet ez çewî dost nêgenû."

Vate

Rey-rey di tenî ûnîyenî eynî çî ra la zê cê (pê) nêvînênî. Cîya-cîya çîyûn fehm kenî. In qebîl ra mi zî Hezretî Muhammedî rê selewatî ardîn, mi qesîdê vatîn.

Merdimîn: Fikrî nuştişî mewlidî uca vejîya? Yanî wexto ke ti Rewzayê Mutehhere de bîy, o eşq û şewq ra to waşt ke pey zîwanî dadîyê xo mewlid binusî?

Mela Kamil: Xeyr (ney). Mewlid mi cuwa ver nuştî. Feqet ez wexto g' şîya huzîr yi, mi yew qeyde ya nêşkenî xwi biedelnî. O qeyde wexto g' ay mêrikî ca da mi, çî zûno g' mi zûnên mi pey vatîn. Gurûnî inayînûn de heta heyecan çine bo merdim nêşkenû vajo. Şew zî, badî nimajî siway zî wexto g' hesir merdîm yenî war, merdim vûnû.

Merdimîn: Merdim ya zehmetêko zaf bianco yan zî eşqêko gird zerê merdimî de bibo, merdim eşkeno wina eseran bido. To dî ma cuwa ver zî qalî kerd. Yew şair vano "Heta ke denêbo ser de nêşino". Yanî heta ke pîrr nêbo nêşkeno bido teber.

Mela Kamil: Belê. Heta ser de nêşero zî fayde nêdûno.

Merdimîn: Nuştişî û teksîrkerdişî nê (în) şîran rê xeylê xebate lazim a.

Mela Kamil: Mi ancax ina perakende nuştî. Zê yew beyt (tîya de meqsed çarmisrayî ya). Mi ina parçe-parçe nuştî. Bade'l-weqt mi waşt ke ez ayin bîyarî pêser. Aye bîyarî aye het. Tikê mi otir (winî) kerdî, tikê zî mendî. Parçe-parçe otir mendî.

Merdimîn: Ez qalanî to ra fam kena ke beno ke tayê şîrê to zî vîndîbîyaye bî.

Mela Kamil: Vînbîyayê zî estî. Mesela vizêr mi pûnc hebî rubaî (çarmisrayî) nuştî. Hûnî (hanî) keye de. Ina hel mi vîr de nîyî.

Merdimîn: Yew vateyê yew edîbî esto, weşî mi şino. Vano "Murekebo tewr (en) zeîf vîrê (hafîzaya) tewr zîxmî ra hîna zîxm o." Yanî çî wexto ke nusîya, maneno. Hinî (endî) vîndî nêbeno. Ti zî şîranê xo çîyêk sey ajanda de yan zî defter de binusî ke wa vîndî (vîn) nêbî, hîna hol nêbeno?

Mela Kamil: Mêrikî çî weş vato! Ti vûnî binus wa vîn nêbî. Ti heqlî yî. Êr (ewro) serî siway mi î (nê) di beytî nuştî:

"Bûnî, xwi bişinasne, ti çine yî?

Dest-lîng, sare virazîyêyî

Mîyûn mexluqûn d' zûnaye yî

Eqli d' nutqî d' en 'ala yî."

Merdimîn: Kesî (çewî) to ra vato "In (no) çine yo ti hey nusenî? In çitaw o?"

Mela Kamil: Mela Temur esto. Bayk (bawkê) min û bayk yi xalzê cê yê. Vengî mi Mela Temurî rê zaf weş o. Cuwa ver pey mi yarî (henekî) kerdîn, la wexto g' mi wend, bandî (kasetê) mi keyey yi ra xalî nêbî. Wexto g' ma nişên teqsî zî wazenû gueştarî (goşdarî) bikero. Tayê merdimê pîlî şairûn hol nêvînenî. Yi zî yew rey mi ra va:

-Şairî hol nîyî, şinî cehennem.

Mi mudafeey xwi kerd, mi va:

-Ewela ebu'l-beşer (pîyî merdiman) Hezretî Adem, wexto g' lajî yi Kabîlî Habîl kişt, yi şîrî vatî. Hezretî Hewa şîrî vatî. Bo (biewnî, nîyade) Hezretî Ebubekîrî şîrî vatî, Hezretî Elî şîrî vatî. Îmamê Şafîî şîrî vatî, yew dîwanî yi esto.

Yew merdim -hele hele in asr (seserre) de- wexto g' bimirû şiyorû, nûmê yi zikir nêbeno. Beno vîn şino. Feqet mêrik wexto g' eserêk virazû, yew cûmî (camî), yew mekteb, yew medresa virazû, alim bo telebûn bido wendiş, şair bo şîrûn binusû, waiz bo wazûn bido, inûn kitab kirû, zaf ra tay nûmê yi mîn însûnûn de cuwîyenû, mûnenû.

Merdimîn: To çend serrî îmamî (îmamîye) kerda?

Mela Kamil: Ewilî qijîyê (şenikîya) xwi d' mi dewê xwi Dewa Mîyûnîn⁽¹¹⁾ de fexrî îmûmtî kerdî. Cuwa pey ez şîya Duedûn. Duedûn de ez 19 serrî menda. Uca merdimê ma estî.

Badî ucay ez çar-pûnc serrî Dara Hênî (Darê Yenî) de menda. Ma surgun kerdî uca, ma uca de mendî. Hedîseyê seçîmî anayasa de, "evet-hayır" (e-ney) de, dewê ma ra zaf rayê "hayır"î vejîyê. O wext bajar ra ma pîyor pîya 64 melay surgun kerdbî. Mela Temur zî ma wa bi. Ez dawa Rotcûn⁽¹²⁾. Ez hîre serrî û nîm zî uca de menda. Rotcûn cehdê (rayîrê) Dîyarbekirî ser o yo. Aya mintiqa ra vûnî Deştê Emû. Ez uca ra bîya emeklî.

Yew mudet ez ûmeya îtya (tîya) mi esnaftî kerdî. Badî hevalûnî mi va "Quyumcîyê hol nîya", mi quyumcîyê ca verda. Mi yew kitabxane

11. **Dewa Mîyûnîn:** Dewanê Puex ra yew a. Pabesteyê merkezî ya.

12. **Rotcûn:** Yew dewê Çewlîgî ya. Pabesteyê Dara Hênî ya.

Vate

kerd a. Gerçî yew faydê yi mî rê çin o. La adrese belû ya. Nas û dostî yenî, ma yobînû vînenî. Yew merdim bîyor, persêk, hacetêk, dewayêk bibo, heta ke ma dest ra bîyor ma hetî helkerdîşî ya xebitîyenî. Ewam wexto g' meselûn d' pîya nêkero; mavajî kûmo g' telaq sûnd wûnenû, kûmo g' erazî de pênenêkênû, tîcaret de pênenêkênû; mesela wexto g' ûmey verî ma, ez umbazûn (embazanê) xwi de mişawere kena, qey Allay a ma tera vûnî. Ma menfeetêk nipawenî. Rey-rey ma yenî luemeykerdiş (lomeykerdiş) zî. Rey-rey eleyhî ma de qalî zî vajîyenî. Wa vajî. Ma hesbeten lîllah kûm (kam) wetendaş bîyor, cewabî persî yi dûnî. Ma xebitîyenî g' muşkîlatî yi hel bikerî.

Merdimîn: Ez çiyêk to ra bipersî. Ti zanî, na kirdkî (zazakî) tenya mintiqê ma de nê, Sewregî, Pîran, Pali, Dêrsim û Gimgim de zî yena qalîkerdiş.

Mela Kamil: Hêni (Yen) de, Hezro de, Pasur (Qulp) de, Dara Hêni (Darê Yenî) de, Kanîreş (Qarliowa) de, Senceq de, Xarpêt de, Depe (Qerequecûn) de...

Merdimîn: Raşt a. Persî mi no yo: Nê (în) cayan de fekî cîya-cîyayî estî. Merdim nê fekan pêrunê (pîyorin) bîyaro têver şano û yew ziwano standardo nuşteki bîyaro meydan, qandê (qey) nuştişî ziwaneko standard teşkîl bikero, senî beno?

Bi nameyî Grûba Vate grûbêk esta. Nê mintiqayê ke mi hûmaritî, înan ra merdimê wendoxî amey pêser û semedî standardîzekerdişî kirdkî (zazakî) hey xebitîyenî. Kelîmeyan ser o, terman (terîman) ser o xebitîyenî; wazenî yew kirdkîya nuştekiya standarde virazî ke her mintiqe ra kirdî (zazayî) bieşkî biwanî û fam bikerî. Gelo no derheq de fikrî to çî yo?

Mela Kamil: En hol çî yo. Ez wazena ina yew çî bibo. Werrekîna (xojî bi) yew tenî zê mi xwi bieştênî werte û bivatên "Lîya, lîya, ma zî estî!". Erebi vûnî "Entum rîcal, nehnû rîcal". Yanî şima zî cûmêrd î, ma zî cûmêrd î. Werrekîna çendna tenî ina dewa bikerî. Mesela duar-malê (dormeyê) Çewlîgî de raşt a zî melay mumtazî estî. Werrekîna inî melay mumtazî biûmênî yew ca, derheqî nuştişî zûnî xwi de, tarîxî xwi de eserêk biviraştênî, biardên meydûn. Kelîmûn ser o bixebitîyên zaf hol bîn. Aye ra çîdo inayin ma wazenî. Feqet tayê zî tayê sebebûnî qijkekûn muejnênî ra (nawnenî). Dewlet zaten sansur virazena, gef-gurr kena. Nat-weta ma eşnawenî, hevalûn bena heqaret pey kena. Vûna "Ti

murtecî yî, ti şerîetçî yî, nêzûna çî yî".

Ancax ma cesaret kenî g' şî (şêrî) cûmî û bê (bêrî). Cesaretî ma îtya ya wet nivîyerto. Feqet gerek ma hol bizûnî g' pey in cesaret teyna (tenya), pey şîyayîş û ûmeyîş cûmî teyna merdim xwi nêxelesnenû. Axirqîyamet de yew melaîke ven deno (veng dano) vûno "Ya eyyûhel enbiya" (gelê pêxemberan) û "Ya eyyûhel ulema (gelê zanayeyan)! Şima wexto g' dinya de cuwîyê, şima wezîfê xwi ardû ca?"

In hedîsî ra yeno zûnayîş ke ehlî îlmî mesul o. Allah ehlî îlmî mesul tepşenû. Her mela gerek bizûno g' mesul o. Wexto g' qey (semedê) xatîr şarî ya, yanî qey xatîr zerero g' ci rê yeno, wezîfêy xwi ca nêaro, mesul o. Wa qetî bizûno g' ceza beno.

Merdimîn: Tayê zî vûnî "Kurdkî meerzîn werte, ina bena bolucîyê".

Mela Kamil: Efendim bolucîyê nibena. In heq-huqûq Cenabî Allay dawo însanî. Herkes hurr o. Dînî îslamî wexto g' ûme, va "Herkes hurr o". Qur'an de yew heqê milkî dîyo însanûn. Însan eşkenû milkî xwi de teserruf bikero. Heqî dexl û mudaxeley çewî (kesî) çine yo. Zûnî ma kurdkî yo. Wexto g' yew mi ra vajo "Ti zûnî xwi qalî mekir!" yan zî yew erebî ra, yew tirkî ra vajo "Zûnî xwi qalî mekir!", mudaxeley huqûqê îlahî kenû. Çunke Cenabî Allay vato: Şima heq-huqûqî yewbînûn bidîn. Heqî yewbînûn rê rîayet bikerîn. Hududî yewbînûn bişinasnîn. Heqî tu heta kûm ca wo, heta uca şo. Cuwa wet sîrayet mekir, tecawuz mekir.

Aye ra kurdkîqalikerdiş parçekerdiş û bolucîyê nîya. Gerek herkes rîayetî heq-huqûqî yewbînûn bikero. Zûnî xwi bimuso, bi rehetî zûnî xwi qalî bikero. Zûnûn bînûn zî wa xwi rê bimuso. Kûm vajo "Bolucîyê ya" xeta ya, qala yûnliş a.

Merdimîn: Ti nuştîşî kirdkî ça (kotî, kure) musayî? Medresan de? Medresan de şima kurmanckî ders dîynî?

Mela Kamil: Yew vateyo erebkî esto, vûnî "El-însanû alîmû ma cehl". Yanî "Însan alîmî zûnayîşî xwi yo". Çîyo g' zûna, qayil o ayê vajo. Wexto g' ma vajî erebkî musa, qayil o erebkî vajo û binuso.

Merdimîn: Ti key alfabeya kirdkî (zazakî) pey hesîyê?

Mela Kamil: Alfabeya kirdkî mi di serrî cuwa ver dî. Yew wûnijî ⁽¹³⁾

13. **Wûn:** Bajarî (şaristani) Wanî

wûnij: wanj

nuşta. Muetîb' (musnaybî, nawitibî) mi. Sey luxetî ya, yew perr de kirdkî ho nuşte, perro bîn de tirkî ho nuşte. Tabî pîyore kirdkîyê yin kirdkîyê ma nimûnena. Sey mewlidê kirdkî yê g' Mela Ehmedê Xasî yê hezaniyî nuşt. Mesela ez wendişî ayin (înan) de zehmetî ûncena, ez nêşkêna ayin biwûnî.

In dewir de zaf partî vejîyê. Her partî hol û xirab guerê fikrê xwi çîyûn vûna. Tabî merdim wexto g' in çîyûn eşnawenû, merdimî rê yew xeyret virazîyenû. Merdim vûno "Ez zî waharî zûnî ya". Wexto g' babîyê merdimî uca de bo û heqaret pey bibo, kûm beno wa bibo tehemmul nêkeno. Yew xeyret yeno merdimî. Baykî merdimî çiqas xirab bo zî hûncî merdim xwi o het a kaş keno (anceno). Tabî in kaşkerdiş de heq-huqûq esto. Eg' merdim dewayê heqî bikero xwi o heta kaş keno, eg' dewayê neheqî bikero tabî kaşkerdiş nêbeno.

Merdimîn: Homa to ra razî bo, zihnê to akeru û qewet bido to.

Çewlîg, 26 Temmûze 2002

EZ FÎRARE DESTÊ TO YA

Nevzat GEDÎK

Ez firar a, firarê koyan a
Gêrena, deşt û waran
Ge vêşan a ge têşan
Rayan birnena, şarî şelênena
Kena rut û rupal, rezil û rusva
Kesî de eşq nêvînena
Ez firarê destê to ya.

Ez dizd a, dizdê eşqî û adirê zerrî
Xo penceran û lojînan ra verdana ra
Şan-şodir pers nêkena
Destê şodirî de kewena zerrîyanê belan.

Ez va ya, vayê Koyê Kortan
Şequetîna ko ra, êna Reqasan
Tev dana hêgayan, mergan û xozan
Bena pêşkîra destê xortan û kênayan.

Ez budela ya, budelayê to ya
Pars dana arê warway û engela ⁽¹⁾
Manika piştîya xo kena pîrr
Bi toraq û genim û sevda.

1. **engela:** warpay, warway

Ez ge bena şuwane, şuwaneyê bizan û mîyan
Gêrenîme sey birayan pîya mexel û gorran û bêrîyan
Omide mi ti nîya; kutik o, mîya qer a û pezbend ⁽²⁾ ê
Zerrîya mi ra ê fam kenê, ê goş danê;
Ez vergî ra vêşan a, marî ra viran a
Ez xulam a, kole û moreba
Ez her çî ya, çiyekî nîya.
Ti derd û kulê mi pers kena?
Yewêde yew tîrîya bêrîwana forq a.

Mainz/Kostheim
Nîsane 2000

2. **pezbend**: bazbend, bazûbend

ŞERBEEET!

Roportajkerdoxe: Yekta LEZGÎN

Yekta: Xeyrê xo ti şînê nameyê xo vajê?

Fexrîyo Şerbetçî: Nomê mi Fexrî yo. Mi ra vonê "Fexrîyê Key Melayon. Ma şeş hewt babî ra tim mela yî.

Yekta: Ti kamca ra yî?

Fexrî: Ez Hêni ra, Cewzi ra wo.

Yekta: Ti key maya (dadîya) xo ra bî. Yanî ti çend serre yî?

Fexrî: Ez hîrisûdiserrî ya. Wendişê mi zî, mi des serî medreson de wendo.

Yekta: Ti wende yî! Wina (anî) bibo, ti mela yî. To kamcî medreseyan de wendo?

Fexrî: Seyfu'l-Milûk de, Mêrdîn de, Batman de, Qerejdax de mi wend. Arayke (yew dem) ez Canqitrana de menda. Ez tewer ra kewta îmtîhonê mektebon zî. Îlkoqul, ortaoqul û lîse mi qedênay. Enka zî ez kewta îmtîhonê îmomtî. Mi yedek olaraq sirê hîryesine qezonmîş kerda. Şu anda ez vinderta, belkî tayînêk mi dest kuwo. Belkî mi ze wekîl îmom bidê cayêk.

Yekta: Madem ke to medresa de wendbî, seba çî to cayêk de îmamtî nêkerde?

Fexrî: Ê fexrî îmomtî mi nêkerde, daha doxrîsî ...

Yekta: Şar sey verê cû hendî (êdî) nêewnîyeno îmaman ra. Qadrolî yê, meaşê xo gêne ...

Fexrî: Êrê rast a. Şar zê verî îmomon ra nêewneno. Belkî zî dewê rindî estê, ma dest nêkewtî. Şu anda aşma remezonî de ez şono dewon de fexrî îmomey keno. Şar fitronê xu dono ma, xitmey xu dono ma, derken çar sey mîlon zî pere ma dest kewno ...

Yekta: Sewbîna wext de zî ti şerbet roşenê?

Fexrî: Ê. Ez şerbet roşena.

Yekta: Çi rê ti dewa xo ra ameyî suke. Qey dewe de îdareyê şima

Fexrî

nêbîne?

Fexrî: Îdarê ma nêbînê. Dew de erdê ma çinê bîy. Ma heşt bira yê. Derken ma mecbûr mendî, ma omey suk. Ez ewnîyaw ez çi îş bikerî? Mi dest eşt en (nê) îş. Doqsan bîr (1991) ra nat ez en îşî kena. Yonî yaklaşiq olarak des-yondes serrî yo ez şerbet roşena.

Yekta: Çi te ra vejîno? Hol o?

Fexrî: Gunlix îhtîyacey ma qarşîlamîş keno. Ma nonê qiconê (tutonê) xu vecenê. Îdarey ma pê beno.

Yekta: Çend hebî gedey (domanê) to estê?

Fexrî: Şeş hebî?

Yekta: Homa to rê verdo.

Fexrî: Homa to ra razî bo.

Yekta: Mekteb wanenê?

Fexrî: Keyna mina pile hîrê serrî wend, dima ra terk kerd.

Yekta: Çi rê terk kerd?

Fexrî: Ma nêşîna bidê wendiş.

Yekta: Şima nêşîna yan to va "Na kêna ya" û loma nêday wendiş?

Fexrî: Ez ewnîyawa ma heta sonuç nêşînê bidê wendiş, mesref zêdi beno û ...

Yekta: Sewbîna hendî gedeyê to nêwanenê?

Fexrî: Keynê mina yew zî emserr şona dort. Her îhtîmale qarşî ez ya zî yan biersawî yan nêersawî, ez mucadele d' a. Lacê mi zî şono îkîncî sinif.

Yekta: Ti ko (do) lajê xo bidê wendiş?

Fexrî: Ez lacê xu mecbûr dono wendiş.

Yekta: Çi ferq mîyanê lajan û kênanan de esto? Biewnî ez zî kêna ya! Seba ke ez biwanî, babê min min zafêrî mucadele keno.

Fexrî: Ê lacon, merdim bêmînet o!

Yekta: Belkî lajê to nêşîna biwano, to biverdêne ka kêna to heta peynî zî biwano belkî!

Fexrî: Wele gerçekten keynê mi zaf zekalî yê. Şû anda dersê Qur'ûnî gênê. Yonî raşt a zî eger mi keyney xu bidêne wendiş, meheqeq îlerde meslek sahibî bîynî. Belkî çiyêk dest bikewtinî. Feqet, ez ewnaya çewrey mi qayîl nîyo. Qur'ûn, keyna mi zaf aqillî ya. Mi ponc-şes cuzî Qur'ûn dersa aye da, o bîn aye xu ver o wend.

Yekta: Merdimêk sey to ganî (gerek) goş nêdayne nat û wetî ser. Ez to ra çiyêna zî vajî, kênayê ke nêwanê, keyeyê babê xo de manenê ha! Yew hendî înan nêgêno.

Fexrî: Mekteb nêwonê?

Yekta: Kênayê ke mekteb nêwendo, keye de manenê. Ganî heta bi heta babê înan, înan weye bikero. La!

Fexrî: Lila ay çîyo ki ti vona, melmeketê ma de hema gêçerlî nîyo.

Yekta: Mîyanê na kupa şerbetî de buz esto. Piştîya to nêcemedîyêna? Gurçikê (velkê) to serd nêgênê?

Fexrî: Êlego kulavino qişlix mi ra daye wo. Qurşun gêçirmez o!

Yekta: No şerbet çî ra virazîyêno?

Fexrî: Şerbet, ma vaş ra virazenê.

Yekta: Çi tewir vaş o?

Fexrî: Bi tirkî te ra vonî "meyan kökü". Ma vonî, "vaşê sûsî". Rîşteley sûsî, yonî (yanî) kokê sûsî yo. Ma binê sûsî qasê metrêk kenenî. Ristimê sûsî xorî de yo. Cayo qumlix de beno zergûn. Ma vecenî, onî. Dima ra

Vate

ma pak şuwenî. Badê ma konî (kewenî). Kokê ci ma kenî zê vaşî, zê porrî. Ma kenî zerrê yew taşte. Seba ki taşte binêk çewt, yonî meyillî vindero, ma yew balişna donî bin û ma aw kenî piro. Vaş rengê xu dono. Eno şekil beno "şerbetê sûsî".

Şerbetê sûsî semedê nêweşey pişikê (qeseba sipîye) rind o. Nêweşey weremî rê rind o, madî rê rind o, velkon (gurçikan) rê rind o, îltîhabî rê rind o, kuxike (kulheyî) rê rind o. Yonî zaf nêweşîyon rê rind o.

Yekta: Kamî to ra va ke enê heme nêweşîyan rê şerbetê sûsî baş o?

Fexrî: Kitabî yê mi het esto. "Şifalı Bitkiler Kitabı" esto.

Yekta: Bi tirkî yo?

Fexrî: Bi tirkî yo. Lokmanê Hekîmî nušto. Erebkî ra çevîrmîşê tirkî kerdo. Yew merdim Konya ra esto, nomey yê Şevkî Pamuk o.

Ê çiyê ki o kitab de estî, mi zî liste halinde serê taximê şerbetê xu de nuştî.

Yekta: Yan zî seba ke şerbetê to hol biroşîyo to wina nušto?!

Fexrî: Ney lila! Xura kom (kam) reyki şerbetê mi bûro, hendî beno abone!

Yekta: Tenya beno aboneyê şerbetê to, yan ê şerbetan hemine?

Fexrî: Beno aboney şerbetê mi! Şerbetê mi ra hes keno.

Yekta: Qey? Çi xusûsiyetê şerbetê to esto?

Fexrî: Şerbetçî zaf ê la ê mi listelî yo.

Yekta: Qey ê şerbetrottoxê bînî zî nêşînê ser o sey to binusê?

Fexrî: Ê bînî cahîl ê. Nêzonê. Ê mi, gerçekten araştırmey mi esta. Ez dîqet kena. Tamê yi zî weş o.

Yekta: Senî tamê ey beno weş?

Fexrî: Tamê yi, ez darçîn keno mîyon.

Yekta: Wina aseno ke ê to formulêkê to esto.

Fexrî: Ê mi, ez formlî virazeno. Ay bînî nêzonî virazî.

Yekta: Ti min ra nêvanê, ka hela no çî formul o?

Fexrî: Şerbetçî dişında ez vono, ez to ra vaco: Her se bardaxe de ez kewçikêka çay darçîn keno mîyon.

Yekta: Ah ha! Min sîrrê meslekê to, to ra girewt!

Fexrî: Ti enî gurî nêkena ke!

Yekta: La ez ko kovare de binusî, ko heme biwanê û bimusê.

Fexrî: Hela ti yew şerbetê mi bûre!

Yekta: Ti ruşwet danê min? Ez xo rê yarî (henekî) kena ha! Ti fek şerbet ra verade. Ez zaf sipas kena. Şerbetê to ra boya darçînî yena.

Fexrî: Afiyet bo.

Yekta: Mi mesela şerbetî bineyke fam kerde. Ez wazena çiyêna bipersa. To heta ewro qet bi lehçeya kirdkî (zazakî) çiyêk wendo yan ney?

Fexrî: Kirdkî, mi wendo.

Yekta: To çi wendo?

Fexrî: Mewludê Kirdkî esto.

Yekta: Kamî nuştî?

Fexrî: Wele yazarî yi ez nêzona!

Fexrî û Yekta

Yekta: To senî wendo û ti senî nêzanê nuştîxê ey kam o?

Fexrî: Sere di vono "Ez bi Bîsmîllahî îbtîda kena

Raziqê 'aman û xasan pîya kena.

Rebbî, hemd û şukrî ancax to rê bê

Kîbr û medh û fexrî pêro to rê bê."

La nomey yazarê yi nîno mi vîrî.

Vate

Yekta: Nameyê nuştoxê "Mewlûdê Kirdkî" Seydayê Xasî yo.

Fexrî: Aha! Temom, Seydayê Xasî. Raşt a.

Yekta: To qet kovarî, rojnameyî û kitabê kirdkî (zazakî) nêwendê?

Fexrî: Ney! Mi qet nêdiyê.

Yekta: Şima keyeyê xo de senê qisey kenê?

Fexrî: Ma kirdkî xeberî donî (qisey kenî).

Yekta: Ti zanê ez seba çî to de nê roportajî kena?

Fexrî: Ney.

Yekta: Seba kovara Vateyî ...

Fexrî: Qezete wo?

Yekta: Ney, kovar a, yanî "dergî" ya. Safî bi kirdkî vejêna. Eke vejîya ma ko yew zî bidin ra to. Gelo ti ko bişînê biwanê?

Fexrî: Ez bi herfonê erebkî weş wonena. Bi herfonê latînkî zî ez weş wonena. Bidê ez veyno hela.

Yekta: To zaf tirkî qarîştirmîş kerd!

Fexrî: Wakê (wayê), ma mecbûr î. Ma her roc bi tirkî xeberî donî.

Yekta: Qey ti nêşînê mîyanê Dîyarbekir de muşterîyanê xo reyde bi kirdkî û kurmanckî qisey bikerê?

Fexrî: O ki ma şinasnenê, ma xeberî donî.

Yekta: Baş o. Ez zaf memnun biya. Keyeyê to awan bo.

Fexrî: Ey wella. Key şima zî awon bo.*

* Seba ardimî, ez Roşan Lezgînî rê sipas kena.

Heskerdiş Bivîne

Firat ÇELKER

Ez ke to ra bîya dûrî
Mi xo nas kerd,
Ti ama mi vîrî
Sewda to, heskerdişê to
da bi mi serî
Mi fam kerd, wina nêbeno
gereke ez bêrî.
Pîyabîyayene leyêyewbînîdebîyayene nîya.
Merdîm esto leyê to der o, to ra henî dûrî
Merdîm esto to ra dûrî, leyê to der o
sey cîgera zerrî.
Mi fam kerd ke her çî heskerdiş de xelisîno,
yewo ke heskerdiş çine bo zere de,
zurî keno, kesî ra kî hes nêkeno.
Heskerdiş,
se yew şilîye, ke varena barî-barî
se çemê yo, koyî ra xelisîno ra, êno,
sîya dare yo,
tîja şodirî yo heskerdiş,
Aye ra ez vana, xo ra hes bike,
heskerdiş bivîne.

BORANÊ MA

Cemil OGUZ

Verî boranê (kevokê) mayê rindî (xasekî) estbî. Ma înan (yînan) rê di binê sifirnan de ca viraştî û ê (yê) şîne kewtê uca (ewca). Uca leyîrî vetêne, vera-vera bîne zaf. Ê boranê cûnik û rindekî bî, heywanê yewine (joyîne) bî ke amebî kedîkerdene. Henîyan vatê 4500 serre verî ê ameyê kedîkerdene henîyan jî çîyê bînî vatê. Tarîxê înan çî beno wa bibo, ê boranî bî, rindekî bî û yê ma bî. Wina (inahawa) rojî şîne, serrî derbas bîne (vêretênê).

Gava (gama) ke seserrî derbas bî, rewşa înan jî bedilîyay. Verî postexaneyî çine bî, ma mektubê xo kerdê fekê înan û şawitê (şirawitê). Ê boranê zaf yemanî bî, ma ê seba (qeybî) şawitena mektubanê xo kedî kerdêne. Êyê ke zaf-zaf başî bî ma dayne kê Şêxî, yan jî eke siltan nêzdîyê ma bayne yan jî pîlêke ma bişîyêne serdana (zîyaretê) siltanî, ma ey rê şawitêne. Xora siltanî jî ro borananê başan gêrayne ke seba şawitena mektuban bişuxilnê. Tayê (henî) siltanan jî casûsê xo musnayne ke bieşkê (bese bikerê) ê boranan biancê xo het û mektubê ke fekê înan de yo înan ra bigîrê. Borananê ma ser o cengê winasî (winayîn) jî her gave dewam kerdêne. Qey ma bi nê hawayî (away) tenî boranan ra fayde girewtêne? Nê. Zaf faydeyê bînî yê borananê ma jî estbî. Ê boranê rindekî ma het estbî labelê Mêrdîn û Riha de hîna (daha) zaf bî. Ê winî rindek û jêhatî bî ke, gava ke hewa ra perrayne eşkayne (bese kerdêne) teqle jî bierzê. Gava ke înan teqle eştêne ma zaf keyfweş bîne.

Ma dîyarbekirijan zîrçê (gubreyê) ê boranan berdê eştê verê lemanê zebeşan (hindîyan) û ê zebeşê ma bîne girdî (xişnî). Zebeşê Dîyarbekirî bi zîrçê nê borananê ma bî namedar.

Rojê boranê ma, ma ra heredîyay (cigirîyay), bî vindî û qelîyay. Dem derbas bîbî, zeman bîbî xirab. Postagerî vejîyaybî. Teknolojî raver şîne. Endî (hendî) telefonî vejîyayne. A yewe (joy) ra îhtîyac bi mektubeşawitena boranan nêmendbî. Gava ke ma endî mektubê xo day postageran, na ro weşê (weş bi) borananê ma nêşî; ê heredîyay, şîy û hey şîy.

Gubre endî fabrîka de virazîyayne û îhtîyac bi zîrçê boranan nêmendbî. Gava ke ma fek zîrçê înan ra vera da û ma gubreyê fabrîka dekerd verê lemanê zebeşan, zebeşanê ma o (ew) gubre qebûl nêkerd; zebeşê ke zîyadeyê 50 kîloyî bî, vera-vera bî qij û tamê xo kerd vindî.

Nika ma bê înan mendî. Endî ê nîne keyanê xoyê ke binê sifirnanê ma de yê. Endî vengê înano weş nîno ma û endî ê çine yê ke ma bikerê vereka (virara) xo. Nika ê rojanê xoyê peyênan derbas kenê. Ma eke ê jî şorê ma ko (do) se bikerê? Ma ko hewara goştarîya teqlanê kamî bikerê, vengê înano weş ko endî kam biresno ma?

HA BÊRÊ

Heydo KEÇANIC

Ha bêrê bêrê bêrê
Dewa ma pêro bêrê
Mi zerrî kerda kêneke lo
Nîşana mi pede kerê

Ma gurete govende
Veyve ha ya zere de
Zama çîn o, nêaseno lo
Çi îş amo sere de?

Biwazê ha biwazê
Heval, hogir biwazê
Mi zerrî kerda kêneke lo
Şîme mi rê biwazê

Veyvê kay bike noca
Hetanî zama vejîya
Qalindê veyve giran o lo
Halê zamayî yeman o

Ha biwazê biwazê
Nas û dostî biwazê
Mi zerrî kerda kêneke lo
Şîme mi rê biwazê.

PALI Û DÊRSIM RA NAMEYÊ TAYÊ VAŞAN *

Arêkerdoxe: Xezala ŞARIKÎ

PALI RA NAMEYÊ VAŞAN

argudey marûn
baklek, bencra
çerçalî, çûexlet, çûexletî herûn
derzînik, dimûel, dîkperc,
gelzûni, gelzûney mîrçikûn, gilsipye, giştûnek, guercali, gûrnig
helerg, hîrye
kilkor, kirbûcî, kîşnîg, kûryekvaş
luxindir
mastîyerik, marşing, mercûer, mîyeşne
neflîk, nûnî mîrçikûn
pelpihûn, pinge, pûeşme
rîezil, rûninîyek
sawûn mîrçikûn, selmûn, simaq, sîenz, suesin, surincyer, sûalsim/
salsum
şelbûegûn

* Wendoxanê ma ra Xezala Şarikî ma rê mintiqaya Pali û Dêrsimî ra nameyê tayê vaşan (vasan) şawitî (rusnayî). Ma Xezale rê zaf sipas kenî la werrekîna (xwezî) bi yewna ziwana zî nameyê nê vaşan binuştîni ke ma bizanaynê kam vaşî yê. Mavajî tirkîya înan binuştîni yan zî eke yewna ziwana de muqabilê înan nêzana nê vaşî tarîf bikerdîni, hîna baş (hol) fam bîni. Mavajî vaş deşte yan ko ra yeno (ruweno), werîyêno (yeno werdene) yan nêwerîyêno, rengê ey senîn o, girdîya (xişniya) xo çend a, se çeku makî (dişil) yan nêri (eril) yo? Eke nê xususan de malumat binusîyo, hetta eke mumkun bibo fotograf yan zî rismê vaşî ma rê bişawîyo (bêro rusnayene) ma zaf keyfweş benî.

Uate

Vate

telî herûn, tirvaş
ûmûrvaş
vizlik
xelvaş, ximazek, xişik, xûlyer
zavîl, zulkesûn

DÊRSIM RA NAMEYÊ VAŞAN

adirok
belbizêr
cilbuke
dirrik/tajtajik, dirrika marû
elbend
gelêzen, gîyasorik, gîzel, gorenga, guling/bûkik, gulorç, gulsosin, guriz
karpox, kekovas, kirkor
mendik, mirzor
nêrgiz, nûnê mîrçikûn
pejnok
savil, sîng erdî, sîngê kunkor/korkor, sosin, sûlûle/teyic
şiramo
tallî, tarrê verekûn, tarro sûr, tirsike, tort
vasê verroc/vasê verê rojî
xaşîl/xajîl, xelokî, xerdal, xîrmok
zemul

WELATÊ MA

Remzan MUSKAN

Nameyê ci weş o welatê ma
Miletê ma, cayê ma
Dewê ma û koyê ma
Nameyê ci weş o welatê ma.

Ez to ra hes kena welatê ma
Ti him duz î û him berz î
Mi rê şeker û şîrin î
Nameyê to weş o welatê ma.

Derdê to kewto mi zerrî
Ez neweşê to ya, dermanê mi ti yî
To bivîna, ez bena weş
Nameyê to weş o welatê ma.

ÎDYOMÊ MA-II

Roşan LEZGÎN

C

canê/ganê ... tehl kerdiş/bîyayîş: Gama ke derbe yan zî çîyêko bîn gineno cayê merdimî ro û binêk dejneno, no vate vajîyeno. Nimûne: Hişyar û Zerweşî ewro dayo pêro, binêk **canê yewbînan tehl kerdo**.

Yanî pêrodayîşê Hişyar û Zerweşî de birînî û şikitiş çînê yê, gonî nêamîya, tenya binêk yewbînan dejnayo.

canê/ganê xo war de diyayîş: Qey ende can/gan bê qîmet o! Nimûne: Çi rê, xeyr o, ez no serd û sipûr de vejîyî teber, qey min **canê/ganê xo war de diyo**? Ez çî rê ezîyet bidî canê/ganê xo?

cayê qina xo zanayîş: Cayo baş de ronîştiş. Cayo baş xo rê abirnayîş. Xo embazanê xo ra cor hesabnayîş. Qîmetê ganê xo zanayîş. Egoîstîye.

cêr erd, cor asmên/ezman: Bêçaretîye. Rayîrê xelasî/filitîyayîşî/reyayîşî nêdiyayîş. Miheyr û bêçare mendîş. Destvengîye.

Cinîya koşkarî/goşkarî tim warbay a: Merdimo ke karê herkesî keno xo rê sist o yan zî nêresneno ke karê xo biko. Herkesî rê xebitîyêno, xo rê ney/nê.

cinsê/cisnê mêşine bîyayîş: Xuynermî; mulayîmî, serenermî. Bêvengîye.

Cuwen/ciwîn ke ame vayî ver, herkes melêba xo şaneno ver.: Wexto ke çî ame verê fekî, resa wextê werdişî, amade bi, heto zehmet şî û heto asan/rehet ame, herkes wazeno biwero, ey ra îstîfade bikero. Zehmetî nêancenê la nîmetî rê xo kenê şîrîk.

cûm/cim û celat bîyayîş: vindî bîyayîş, nêasayîş

Ç

çalim kerdiş: paye kerdiş, qurreyî kerdiş, fors kerdiş

çalim rotîş: paye kerdiş, qurretî kerdiş, forsê xo nawitiş, xo gird vînayîş

Çar rojê dinya yê.: Emr kilm o. Merdim reyêk yeno dinya. Rojî leze vêrenê.

çem û çem awe de şîyayîş: Keda merdimî, xebat û zehmetê merdimî veng de şîyayîş. Kuleşeytan şîyayîş; badîlhewa şîyayîş. Kîseyê/kêsikê maya xo ra şîyayîş.

çep û rast piro dayîş: ge o het ra ge na het ra qisey kerdiş, dirîtîye kerdiş; bêqerariye, bêistîqarariye

çim bar bîyayîş: hesûdîye nêkerdiş, nêcelîyayîş (nêcellîyayîş), xeyrê merdimî waştîş

çim bar nêbîyayîş: hesûdîye kerdiş, celîyayîş (cellîyayîş), xinizî û mixanetî kerdiş; xeyrê merdimî nêwaştîş

çim birrnayîş: 1-pê eşkayîş/şînayîş, çimsûriye kerdiş 2-vera/qarşî yewî yan zî karêk/gureyêk xo amade/hazir dîyayîş

çim nêbirrnayîş: 1-pê nêşkayîş/nêşînayîş, bêhêzîye, bêtaqetîye 2-vera/qarşî yewî yan zî karêk/gureyêk xo amade/hazir nêdîyayîş

çim piro/bere/bede ginayîş: nişka ve ra dîyayîş, çim ta kewtiş, dîyayîş, çim piro/bere/bede şanayîş

çiman ra çîki/çirîski/çiqlikî perrayîş: 1-dejêko giran hîs kerdiş 2-zaf hêrs bîyayîş

Çimê korî ra hesrî nêne war.: Merdimo ke wayîrê marîfetêk nêbo, ey ra çîyê nêno pawitiş. Merdimo destveng, nêşkeno çîyê bikero.

çimê xo girewtîş, fekê xo akardiş: 1-zaf zêde qiseyê nebaşî kerdiş, vatişê qiseyanê xiraban de qet teksîr nêkerdiş, her çî vatiş, çî ke ame vîr vatiş, çî ke ame fek vatiş, çî ke fek ro ame vatiş 2-zaf nengî çînayîş, xeberî dayîş, milqî kerdiş

çimê xo vetîş: 1-derbe bi destanê xo xo ro dayîş, zirar dayîş xo, xisar xo ro dayîş 2-zaf wendiş, zaf xebitîyayîş/gurîyayîş

çimherayinî/çimherayinîye: comerdîye, destakerdeyîye, destvilayîye

çimî akardiş: bi dîqqet ewnîyayîş/nîyadayîş, ro dorûverê/çorşmeyê xo çimî çarnayîş; baş miqateyê çîyek yan jî kesêk bîyayîş

- çimî rayîr ra/de mendiş:** pabeyê çîyêk/kesêk bîyayîş, bi hêvî rayîrê kesêk/çîyêk pawitiş, zêde ra rayîrê ameyîşê kesêk/çîyêk mendiş
- çimî tarî bîyayîş:** hîş/hiş sere ra şîyayîş, şuûrê xo vindî kerdiş, bê îradeyê xo hereket kerdiş; şoke bîyayîş; zaf zêde ra hêrs bîyayîş.
- çimmird bîyayîş:** çîyê (mal-milk, pere) zafi nêgêrayîş, çîyê mewcûdî rê razî bîyayîş, qîma xo bi çîyê mewcûdî ardiş. Çilekiye nêkerdiş.
- çimpîs bîyayîş:** hesûd bîyayîş, dexisînok bîyayîş; melenet bîyayîş
- çimtengiye:** çimvêşaniye, temakarîye, çilekiye; destwişkîye/çikusîye/çikotîye
- çimvêşan bîyayîş:** çîyê dinya (mal-milk, pere) ra mird nêbîyayîş û tim hîna zaf waştiş
- çî heway ver şanayîş:** yew mesele zêde ra nepexnayîş, gird kerdiş; dêgelange çarnayîş, dingildoşe ro dayîş. Çîyêko qijkek mexsûs/qesten gird kerdiş. Çîyê neçî ser o lej vetiş.
- çîke eştiş verê zerrîya xo:** bineyke vêşaniya xo vindarnayîş/edelnayîş, tikêki/tenêki werd werdiş
- çuyê/çuweyê xo binê yewî ra kerdiş:** muselletê yewî bîyayîş, belayê xo yewî sawitiş
- çuyê/çuweyê xo gorê xo ra aşanayîş:** bi qasê/henda hêzê/qewetê xo kar/gure kerdiş, bi qasê/henda zanayîşê xo yan zî mal û pereyanê xo çî kerdiş

FEKÊ ÇEWLÎGÎ DE ANTIŞÊ KARAN (FÎLAN) - II

4-DEMO VİYARTEYO DÎYAR (-DÎ'LÎ GEÇMİŞ ZAMAN)

1)karo transîtîf (geçişli fiil)

a)objeyo yewhûmar (tekil nesne)

mi wend (ben okudum)

tu wend (sen okudun)

yi wend (o okudu)

yay wend (o okudu)

ma wend (biz okuduk)

şima wend (siz okudunuz)

yin wend (onlar okudular)

Cumleyê nimûneyî:

Mi di ray destanê Memê Alan wend. (Ben iki defa Memê Alan destanını okudum.)

Tu vizêr kam kitab wend? (Sen dün hangi kitabı okudun?)

b)objeyo zafhûmar (çoğul nesne)

mi wênd (ben okudum)

tu wênd (sen okudun)

yi wênd (o okudu)

yay wênd (o okudu)

ma wênd (biz okuduk)

Seyîdxan KURIJ

Vate

şima wênd (siz okudunuz)
yin wênd (onlar okudular)

Cumleyê nimûneyî:

Mi hefteyo vêrîn di kitab Malmîsanij wênd. (Ben geçen hafta Malmîsanij'ın iki kitabını okudum.)

Yay vizêr Ronîya ri di sonîk wênd. (O dün Roniya'ya iki masal okudu.)

2)karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

ez amêya ⁽³⁾ (ben geldim)
ti amê (sen geldin)
wi ame (o geldi)
ya amê (o geldi)
ma amê (biz geldik)
şima amê (siz geldiniz)
yi amê (onlar geldiler)

Cumleyê nimûneyî:

Wi vizêr ame kê ma. (O dün bize geldi.)

Ez sehet heştî di gure ra amêya. (Ben saat sekizde işten geldim.)

Halo negatîf (olumsuz hal)

1)karo transîtîf (geçişli fiil)

a)objeyo yewhûmar (tekil nesne)

mi niwend (ben okumadım)
tu niwend (sen okumadın)
yi niwend (o okumadı)
yay niwend (o okumadı)
ma niwend (biz okumadık)
şima niwend (siz okumadınız)
yin niwend (onlar okumadılar)

3. Ca-ca de "ez amo" yan zî "ez amêyo" vacîyenû.

b)objeyo zafhûmar (çoğul nesne)

mi niwênd (ben okumadım)
tu niwênd (sen okumadın)
yi niwênd (o okumadı)
yay niwênd (o okumadı)
ma niwênd (biz okumadık)
şima niwênd (siz okumadınız)
yin niwênd (onlar okumadılar)

2)karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

ez niamêya (ben gelmedim)
ti niamê (sen gelmedin)
wi niame (o gelmedi)
ya niamê (o gelmedi)
ma niamê (biz gelmedik)
şima niamê (siz gelmediniz)
yi niamê (onlar gelmediler)

5-DEMO VÎYARTEYO NEDÎYAR (-MİŞ'Lİ GEÇMİŞ ZAMAN)

1)karo transîtîf (geçişli fiil)

a)objeyanê nêriyan de (eril nesnelerde)

mi wendû ⁽⁴⁾ (ben okumuşum)
tu wendû (sen okumuşsun)
yi wendû (o okumuş)
yay wendû (o okumuş)
ma wendû (biz okumuşuz)
şima wendû (siz okumuşsunuz)
yin wendû (onlar okumuşlar)

Nimûne:

Mi kitab Zinar Silopî "Doza Kurdistan" wendû. (Ben Zinar Silopî'nin Doza Kurdistan kitabını okumuşum.)

4. Ca-ca de "mi wendo", "tu wendo"... vacîyenû.

b)objeyanê makîyan de (dîşil nesnelerde)

mi wenda (ben okumuşum)
tu wenda (sen okumuşsun)
yi wenda (o okumuş)
yay wenda (o okumuş)
ma wenda (biz okumuşuz)
şima wenda (siz okumuşsunuz)
yin wenda (onlar okumuşlar)

Nimûne:

Mi sonikê Pîr û Lûy wenda. (Ben Yaşlı Kadın ve Tilki masalını okumuşum.)

c)objeyanê zafhûmaran de (çoğul nesnelerde)

mi wêndî (ben okumuşum)
tu wêndî (sen okumuşsun)
yi wêndî (o okumuş)
yay wêndî (o okumuş)
ma wêndî (biz okumuşuz)
şima wêndî (siz okumuşsunuz)
yin wêndî (onlar okumuşlar)

Nimûne:

Mi zaf kitab M. Emîn Bozarslan wêndî. (Ben M. Emîn Bozarslan'ın çok kitabını okumuşum.)

2)karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

ez amêya/ez amêyo (ben gelmişim)
ti amêyî (sen gelmişsin)
wi amewû (o gelmiş)
ya amêya (o gelmiş)
ma amêyî (biz gelmişiz)
şima amêyî (siz gelmişsiniz)
yi amêyî (onlar gelmişler)

Halo negatîf (olumsuz hal)

1)karo transîtîf (geçişli fiil)

a)objeyanê nêriyan de (eril nesnelerde)

mi niwendû (ben okumamışım)
tu niwendû (sen okumamışsın)
yi niwendû (o okumamış)
yay niwendû (o okumamış)
ma niwendû (biz okumamışız)
şima niwendû (siz okumamışsınız)
yin niwendû (onlar okumamışlar)

b)objeyanê makîyan de (dişil nesnelerde)

mi niwenda (ben okumamışım)
tu niwenda (sen okumamışsın)
yi niwenda (o okumamış)
yay niwenda (o okumamış)
ma niwenda (biz okumamışız)
şima niwenda (siz okumamışsınız)
yin niwenda (onlar okumamışlar)

c)objeyanê zafhûmaran de (çoğul nesnelerde)

mi niwêndî (ben okumamışım)
tu niwêndî (sen okumamışsın)
yi niwêndî (o okumamış)
yay niwêndî (o okumamış)
ma niwêndî (biz okumamışız)
şima niwêndî (siz okumamışsınız)
yin niwêndî (onlar okumamışlar)

2)karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

ez niamêya/ez niamêyo (ben gelmemişim)
ti niamêyî (sen gelmemişsin)
wi niamewû (o gelmemiş)
ya niamêya (o gelmemiş)

ma niamêyî (biz gelmemişiz)
şima niamêyî (siz gelmemişsiniz)
yi niamêyî (onlar gelmemişler)

6-DEMO VÎARTEYO NIKAYIN (ŞİMDİKİ ZAMANIN HİKAYESİ)

1)karo transîtîf (geçişli fiil)

mi wêndîyeni (ben okuyordum)
tu wêndîyeni (sen okuyordun)
yi wêndîyeni (o okuyordu)
yay wêndîyeni (o okuyordu)
ma wêndîyeni (biz okuyorduk)
şima wêndîyeni (siz okuyordunuz)
yin wêndîyeni (onlar okuyorlardı)

Nimûne:

Waxti go wi ame zerre mi kitab wêndîyeni. (O içeri geldiğinde ben kitap okuyordum.)

2)karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

ez amêni (ben geliyordum)
ti amêni (sen geliyordun)
wi ameni (o geliyordu)
ya amêni (o geliyordu)
ma amêni (biz geliyorduk)
şima amêni (siz geliyordunuz)
yi amêni (onlar geliyorlardı)

Nimûne:

Ez ke gure ra amêni kîye ez rîyi ser raşt tu amêya. (Ben işten eve geldiğimde yolda sana rastladım.)

Halo negatîf (olumsuz hal)

1)karo transîtîf (geçişli fiil)

mi niwêndîyeni (ben okumuyordum)
tu niwêndîyeni (sen okumuyordun)

yi niwêndîyeni (o okumuyordu)
yay niwêndîyeni (o okumuyordu)
ma niwêndîyeni (biz okumuyorduk)
şima niwêndîyeni (siz okumuyordunuz)
yin niwêndîyeni (onlar okumuyorlardı)

2)karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

ez niamêni (ben gelmiyordum)
ti niamêni (sen gelmiyordun)
wi niamêni (o gelmiyordu)
ya niamêni (o gelmiyordu)
ma niamêni (biz gelmiyorduk)
şima niamêni (siz gelmiyordunuz)
yi niamêni (onlar gelmiyorlardı)

7-DEMO VÎARTEYO NEDÎYAR O VERÊN (-MİŞ'Lİ GEÇMİŞ

ZAMANIN HİKAYESİ)

1)karo transîtîf (geçişli fiil)

a)objeyanê nêriyan de (eril nesnelere)

mi wendibi (ben okumuştum)
tu wendibi (sen okumuştun)
yi wendibi (o okumuştun)
yay wendibi (o okumuştun)
ma wendibi (biz okumuştuk)
şima wendibi (siz okumuştunuz)
yin wendibi (onlar okumuşlardı)

Nimûne:

Mi kitab Nûrî Dêrsimî cuwa ver wendibi. (Ben Nûrî Dêrsimî'nin kitabını daha önce okumuştum.)

b)objeyanê makîyan de (dişil nesnelere)

mi wendibî (ben okumuştum)
tu wendibî (sen okumuştun)

Uate

yi wendibî (o okumuştı)
yay wendibî (o okumuştı)
ma wendibî (biz okumuştuk)
şima wendibî (siz okumuştunuz)
yin wendibî (onlar okumuşlardı)

Nimûne:

Mi sonikê Pîr û Lûy hê vêr wendibî. (Ben Yaşlı Kadın ve Tilki masalını daha önce okumuştum.)

c)objeyanê zafhûmaran de (çoğul nesnelerde)

mi wêndibî (ben okumuştum)
tu wêndibî (sen okumuştun)
yi wêndibî (o okumuştı)
yay wêndibî (o okumuştı)
ma wêndibî (biz okumuştuk)
şima wêndibî (siz okumuştunuz)
yin wêndibî (onlar okumuşlardı)

Nimûne:

Mi cuwa ver tarîx Kurdîstan ser zaf kitab wêndibî la kitab Martin van Bruinessen mi ri zaf enteresan ame. (Ben daha önce Kürdistan tarihi ile ilgili çok kitap okumuştum fakat Bruinessen'in kitabı bana çok ilginç geldi.)

2)karo întansîtîf (geçişsiz fiil)

ez amêbîya ⁽⁵⁾ (ben gelmiştim)
ti amêbî (sen gelmiştin)
wi amebi (o gelmişti)
ya amêbî (o gelmişti)
ma amêbî (biz gelmiştik)
şima amêbî (siz gelmiştiniz)
yi amêbî (onlar gelmişlerdi/onlar gelmiştiler)

5. Ca-ca de "ez amêbîyo" zî vacîyenû.

Nimûne:

Ti par hûnc amêbî Swêd. (Sen geçen yıl yine İsveç'e gelmiştin.)

Halo negatif (olumsuz hal)

1)karo transîtîf (geçişli fiil)

a)objeyanê nêrîyan de (eril nesnelerde)

mi niwendibi (ben okumamıştım)

tu niwendibi (sen okumamıştın)

yi niwendibi (o okumamıştı)

yay niwendibi (o okumamıştı)

ma niwendibi (biz okumamıştık)

şima niwendibi (siz okumamıştınız)

yin niwendibi (onlar okumamışlardı)

b)objeyanê makîyan de (dışil nesnelerde)

mi niwendibî (ben okumamıştım)

tu niwendibî (sen okumamıştın)

yi niwendibî (o okumamıştı)

yay niwendibî (o okumamıştı)

ma niwendibî (biz okumamıştık)

şima niwendibî (siz okumamıştınız)

yin niwendibî (onlar okumamışlardı)

c)objeyanê zafhûmaran de (çoğul nesnelerde)

mi niwêndibî (ben okumamıştım)

tu niwêndibî (sen okumamıştın)

yi niwêndibî (o okumamıştı)

yay niwêndibî (o okumamıştı)

ma niwêndibî (biz okumamıştık)

şima niwêndibî (siz okumamıştınız)

yin niwêndibî (onlar okumamışlardı)

Ūate _____

2)karo înransîtîf (geçîşsiz fiil)

ez niamêbîya (ben gelmemiştim)

ti niamêbî (sen gelmemiştin)

wi niamebi (o gelmemişti)

ya niamêbî (o gelmemişti)

ma niamêbî (biz gelmemiştik)

şima niamêbî (siz gelmemiştiniz)

yi niamêbî (onlar gelmemişlerdi/onlar gelmemiştiler)

saradistribution.com seba taqîbkerdena medyaya kurdkî, seba peydakerdena kitab, kovar, rojname, kaset, CD û vîdeoyanê kurdkî, çî yê neweyî çî yê kehenî (bi sorankî, kirmanckî/zazakî, kurmanckî), bêrênê Înternet de *kitabxaneyê kurdkî yê Ewropa yê tewr kehenî ra biewnîyênê (nîyadê).*

Erje û eseranê xo yê kulturî baş biseveknê!

www.saradistribution.com

Tel/fax: +46 8 331229

saradistribution.com ji bo lêçûna (taqîba) li medya kurdî, ji bo peydakirina pirtûk, kovar, rojname, kasêt, CD û vîdeoyên kurdî, çî yên nuh û çî jî kevin (bi soranî, kirmancî/zazakî, kurmancî), fermo werin li Înternetê serdanekê li *kevintirîn pirtûkxaneyaya kurdî ya li Ewrûpayê bikin.*

Nirx û berhemên xwe yên çandî baş biparêzin!

www.saradistribution.com

Tel/fax: +46 8 331229

DICTIONNAIRE KURDE (KURMANDJI)-FRANÇAIS* -XVIII

Ferhenga Kurdî (Kurmancî)-Frensî-XVIII

Celadet Alî BEDIRXAN

*Abréviations

- cf.** (confér.): comparez
- etc.** : et caetera (et cetera)
- f.** : féminin
- fig.** : figuré
- intr.** : intransitif
- m.** : masculin
- pl.** : pluriel
- tr.** : transitif

Suffixes

- atrice** : suffixe féminin (ex. interrogateur, interrog**atrice**)
- ce** : suffixe féminin (ex. doux, douce)
- che** : suffixe féminin (ex. frais, fraîche)
- e** : suffixe féminin (ex. court, courte)
- eille** : suffixe féminin (ex. vieux, **vieille**)
- ère** : suffixe féminin (ex. prisonnier, prisonni**ère**)
- euse** : suffixe féminin (ex. joueur, joue**use**)
- ève** : suffixe féminin (ex. bref, br**ève**)
- igne** : suffixe féminin (ex. malin, mal**igne**)
- le** : suffixe féminin (ex. corporel, corpore**lle**)
- ne** : suffixe féminin (ex. bon, bon**ne**)
- se** : suffixe féminin (ex. délicieux, délicie**use**)
- sse** : suffixe féminin (ex. roux, rou**sse**)
- te** : suffixe féminin (ex. muet, muet**te**)
- ve** : suffixe féminin (ex. hâtif, hât**ive**)

Vate

zerahî, f. : jaune, m.

zerave, f. : meurtrière, f.

zerayî, f. : cf. **zerahî**

zerbetik, m. : canepetière, f.

zerb, f. : cf. **derb**

bi zerb û dest : actif, -ve

zerçî, f. : première verdure du printemps

zerdalû, f. : abricot, m.

zerdalû, f. : cf. **zerdalû**

zerdele, f. : cf. **zerdalû**

zerdelper, f. : crépuscule du soir

Zerdeşt : Zoroastre

zerdeştî : zoroastrien, -ne

zere : jaunâtre

zerek, f. : jaunisse, f.

zerekî : atteint de jaunisse

zerer, f. : préjudice, m.; dommage, m.

zerer kirin : perdre

zerêle, m. (1):

zerêqîç : jaune clair

zerf, f. : enveloppe, f.

zerf êxistin : envelopper

zergûz, f. : arbre

zerik, f. : tasse, f.; bol, m.; pot, m.

zerikî : blême, pâle

zerî : beau, belle

zerîb, f. : 1) limite, f. 2) confluent, m.

zerîbe, f. : meurtrière, f.

zerîcek : végétal

zerîm, f. : narcisse, m.

zersor : roux, -sse

zersor kirin : roussir

zertik, f. : jaune d'oeuf

zertûtik : jaune paille

zerûrî : nécessaire

zerzeng (2), f. : couronne, f.

zerzeng, m. : chapelet (d'oignons, de figues etc.)

zerzevat, f. : légume, m.

zerzûr, f. : étourneau, m.

zevî, f. : champ, m.

zewicandin (bizewicîne) : marier

zewicîn (bizewice) : se marier

zewreq, f. : canot, m.

zewtek : trompeur, -euse; vulgaire

zewtekî, f. : tromperie, f.; vulgarité, f.

zewtelî, f. : vulgarité, f.

zexim : fort, -e; vigoureux, -se

zexîre, f. : provisions, f. pl.

zexmî : force, f.; puissance, f.

zexel : 1) rusé, -e 2) faible

zexelî, f. : 1) ruse, f. 2) faiblesse, f. 3) mauvaise herbe

zeyde : cf. **zêde**

zeyî, f. : essaim, m.

zeynet, f. : cf. **zînet**

zeynî, m. : sorte de raisin

zeyt, f. : huile, f.

zeytî, m. : genre de raisin

zeytûn, f. : olive, f.

zê, m. : rivière, f.

zêdahî, f. : abondance, f.

zêde : plus, trop, trop nombreux

zêde bûn : augmenter

zêde kirin : augmenter

bi ser de zêde kirin : ajouter

1. Celadet Bedirxanî menaya na kelîme nênuşta.

2. Celadet Bedirxanî na kelîme se "zergeng" nuşta labelê wina fam beno ke şaş nuşta.

- zêlû**, f. : sangsue, f.
zêndan, f. : cachot, m.
zêndî : vivant, -e.
zêr, m. : or, m.
zêrê zer : or pur
zêrbend, f. : ceinture dorée; poitrinière, f.
zêrebend, f. : cf. **zêrbend**
zêrek : habile, agile
zêrekî, f. : habileté, f.; agilité, f.
zêrevan, m. : observateur, -[at]rice; investigateur, -[at]rice
zêrevanî, f. : observation, f., investigation, f.
zêrevanî kirin : observer, rechercher
zêrhelî : doré, -e
zêrin : doré, -e
zêringer, m. : orfèvre, m.; joill[i]er, m.
zêrker, m. : cf. **zêringer**
zêrkolandî : incrusté d'or
zêrû, f. : sangsue, f.
zêrûzîç, m. : cf. **zar û zêç**
zêw, f. : anniversaire, m.; fête, f.
zia, f. : dépense, f.
zia kirin : dépenser
ziaker : prodigue
zibare, f. : corvée, f.
zibil, m. : ordure, f.; fumier, m.
zibil kirin : fumer (une terre)
zibilkêş, m. : ramasseur d'ordures
zicêf, f. : bord, m.; bordure, f.
zicêf kirin : rassembler
ziçîn (bizîçe) : avoir les yeux chassieux
zid, m. : contre
Zidê wan dike. : Il les combat.
zifir, f. : suie, f.
zih, f. : organes génitaux de la femelle
ziha : cf. **zeha**
zihar : cf. **zehar**
zihom, m. : graisse, f.
zîk, m. : ventre, m.
zîkê xênî : plafond, m.
zîkê xwe ji hev êşandin : se faire du mal les uns aux autres
Zîkê wî diçe. : Il a la dissenterie.
zîkçûn, f. : dissenterie, f.
zîkêş, m. : colique, f.
zîkîkî : en rampant
zîkir, f. : 1) mention, f. 2) zîkr (litanie)
zîkra ... kirin : rappeler, citer
zîkirandin (bizîkirîne) : 1) rappeler, mentionner 2) faire un "zîkr"
zîkirîn (bizîkire) : cf. **zîkirandin**
zîkmahî (°) : originel, -le
zîkreş : perfide
zîkreşî, f. : perfidie, f.
zîl, f. : tige, f.; roseau, m.; chaume, m.
zîl dan : envier
zîl kirin : inciter, fixer
zîlam, m. : cf. **zêlam**
zîlhimîn (bizîlhime) : pâler
zîlik, f. : cf. **zîl**, f.
zîlindar, m. : végétal
zîlîpîndîk, m. : oiseau
zîlkav, f. : jonchaie, f.
zîlm, f. : injustice, f.; oppression, f.
zîmandîn (bizîmîne) : débrider une blessure
zîmêt, f. : ivraie, f.
zîmrid, m. : émeraude, f.
zînar, m. : pic, m.; aiguille de rocher.
zînc, f. : 1) menton, m. 2) cabane, f.; hangard, m.
zînc : aigu, -e

3. Celadet Bedirxanî na kelîme wina nuşt.

- zincir**, f. : cf. **zencîr**
zindî : cf. **zendî**
zingar, f. : cf. **zeng**
zingarî : jaune foncé
zinx : vaurien
zıraq, f. : corridor, m.
zir : 1) hypertrophié, -e; colossal, -e 2) préfixe indiquant une parenté par alliance
ziralat, f. : grand rocher plat
zirav : fin, -e; mince; subtil, -e; raffiné, -e
zirav, m. : vésicule biliaire
Ziravê wî qetiya. : Il eut peur.
bi zirav : courageux
zirawa : cf. **zir**
zırbav, m. : parâtre, m.
zirbehîr : déchu, -e
zirbehîr kirin : déchoir, priver, exclure
zırbıra, m. : demi-frère
zırbûra, m. : beau-frère, m. (demi-frère de la femme)
zirçik, m. : gazon, m.
zirçone : bavard, -e
zirdeş, f. : belle-soeur, f. (demi-soeur de la femme)
zire, f. : irrigation précédant les semailles
ziremêr, m. : colosse, m.
zirezîp : idiot, -e
zirêç, f. : plomb, m.
zirfeqî : demi-savant
zirgî, f. : casserole, f.
zirh, m. : cuirasse, f.; blindage, m.
zirhkirî : blindé, -e
zirhok, f. : frange, f.
ziringîn, f. : écho, m.
zirî, f. : arbre
zirîn (bizire) : braire
zirkeç, f. : belle-fille (fille de la femme ou du mari)
zirkitik, f. : petite guêpe
zırnazîq, f. : balançoire, f.
zirne, f. : fifre, m.
zirnebêj, m. : joueur de fifre
zirnevan, m. : cf. **zirnebêj**
zirt, m. : défi, m.; cri de guerre
zirtê xwe dan : lancer un défi, se vanter
zirtan lê kirin : défier, reprocher
zirteçoyî, f. : violence, f.
zirtek : ridicule
zirtole : ridicule
zirtxane, f. : hippodrome, m.; stade, m.
zırxwesû, f. : belle-mère (femme du beau père et belle-mère de l'épouse)
zırxwezûr, m. : beau-père (mari de la belle-mère et beau père de l'épouse)
zıstanî, m. : sorte de raisin
zıvar, f. : loque, f.
zıvar kirin : déchirer, ruiner
zıving, f. : 1) grotte servant d'habitation 2) campement d'hiver
zıvir : rude, rugueux, -se
zıvirandin (bizıvirîne) : faire tourner, renvoyer, restituer
lê zıvirandin : répondre
zıvirîn (bizıvirîne) : tourner, se retourner, retourner
zıvirk, f. : frelon, m.
zıvistan, f. : hiver, m.
zıvistana pêşîn : décembre, m.
zıvistana navîn : janvier, m.
zıvistana paşîn : février, m.
zıvıstanî : hivernal, -e
ziwa : sec, sèche
ziwac, f. : mariage, m.
ziwank : buvard, m.

- ziwêl**, f. : tranche, f.
ziwik, m. : défilé, m.
ziwîr : fâche, -e
 ziwîr bûn : se fâcher
zix : sévère
ziyan, m. : cf. **zad**
ziyan, f. : perte, f.; dommage, m.
 ziyan kirin : perdre, nuire
ziyankar : nuisible
ziyanker : cf. **ziyankar**
ziyano : cf. **ziyankar**
ziyaret, f. : 1) visite, f. 2) pèlerinage, m.; tombeau, m.
ziyaretgeh, m. : lieu de pèlerinage
zî, f. : cf. **zih**
zîç, f. : 1) charpente, f. 2) cire, f.
zîç, m. : fiente, f.
zîç, pl. : cf. **zar û zîç**
zîçik, f. : ruse, f.
zîçil, m. : cf. **zîç**
zilan, f. : charnière de bois
zîn, f. : selle, f.
 zîn kirin : seller
zînber, m. : falaise, f.
zînet, f. : 1) parure, f. 2) fête, f.
zînhar : jamais
zîni : aigu, -e
zîni, m. : fosse, f.
 zîniyê çiyê : col, m.
 zîniyê difnê : la racine du nez
zînker, m. : sellier, m.
zînkerî, f. : sellerie, f.
zînzilik, m. : oiseau
zîp, m. : les jours froids de mars
 zîp û rîp : tempête, f.
zîpik, f. : grêle, f.
zîrav, m. : cf. **zîrav**
- zîrç**, m. : cf. **zîçil**
zîrek : cf. **zêrek**
zîrekî, f. : cf. **zêrekî**
zîrfon, f. : tilleul, m.
zîrzîrk, m. : oiseau
zîtik, m. : coup de pied
zîv, m. : argent, m.
zîval, f. : cf. **zivar**
zîvarî, f. : misère, f.
zîving, f. : cf. **ziving**
zîvinger, m. : artisan qui travaille l'argent
zîvker, m. : cf. **zîvinger**
zîvkerî, f. : boutique de "**zîvker**"
zîwan, m. : ivraie, f.
zîwal, m. : cf. **zivar**
zîwarî, f. : cf. **zîvarî**
zîz : gémissant, -e
zman, m. : langue, f.; parler, m.; langage, m.
 zmanê piçûk : glotte, f.
 Zmanê wî xwar e. : Il parle mal.
zmanê qelb : langage conventionnel, formé en inversant l'ordre des syllabes: "**herin**" devient "**rihin**"; "**mirîşk**" [devient] "**şîmirk**" etc.
zmanê sîne : langage conventionnel formé en faisant passer au début du mot la dernière consonne qu'il comporte, précédée de "**se**", et à la fin, la première, suivie de "**eydî**"; "**here**" devient: "**sereheydî**"; "**kitêb**" [devient] "**setêbkeydî**"
zmanok, m. : 1) glotte, f. 2) biberon, m.
 zmanokê kodê : pêne, m.
zo, f. : paire, m.
zol, f. : lacet de cuir
zol, f. : 1) fil de cuir 2) cf. **ziwêl**
zolak, f. : tranche, f.
zom, f. : 1) partie, f. 2) présomption, f.

Vate

zom kirin : présumer	insister
zonci , m. : double poignée	zorker , m. : oppresseur
zonp , m. : marteau, m.	zorkeri : cf. zordesti
zont , m. : cf. zonp	zorxwazi , f. : exigence, f.
zor , f. : violence, f.	zov , m. : ver, m.
zora ... birin : vaincre	zozan , m. : pâturage d'été, alpe, f.
zora ... standin : vaincre	zozani : relatif au " zozan "
zor lê kirin : faire violence; forcer, presser	zozanvani , f. : transhumance, f.
zor lê dan : faire violence; forcer, presser	zugurt : solide
zordest : violent, -e	zulak , f. : morceau, m.
zordesti , f. : violence, f.; insistance, f.	zulseti : dont la viande est bonne
zordesti lê kirin : faire violence, forcer,	zuxur , m. (4):

4. Semedo ke kaxite dirrîyaya menaya na kelîme nêwanîyêna.